

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ
TASAVVUF ANABİLİM DALI

MİTHAT BAHARÎ BEYTUR HAYATI,
ESERLERİ VE TASAVVUF ANLAYIŞI

Yüksek Lisans Tezi

Rabia Kılıçkaya

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Mustafa Aşkar

Ankara 2013

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ
TASAVVUF ANABİLİM DALI

MİTHAT BAHARİ BEYTUR HAYATI,
ESERLERİ VE TASAVVUF ANLAYIŞI

Yüksek Lisans Tezi

Rabia Kılıçkaya

Tez Danışmanı:

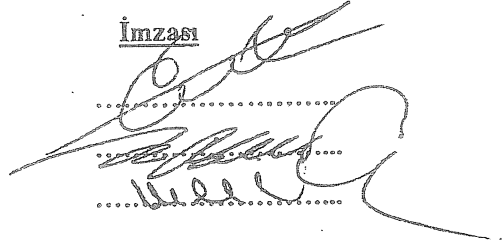
Prof. Dr. Mustafa Aşkar

Tez Jürisi Üyeleri:

Adı ve Soyadı

Prof. Dr. Hakan ÇELEBİOĞLU
Prof. Dr. Mustafa AŞKAR
Prof. Dr. M. Selim SADEKHOV

İmzası

Tez Sınavı Tarihi... 9 - Ocak - 2014

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
KISALTMALAR	V
ÖNSÖZ	VI

GİRİŞ

MEVLEVİYYE TARİKATININ TARİHÇE VE SİLSİLESİ

A. TASAVVUF'A KISA BİR BAKIŞ.....	1
B. MEVLEVİYYE TARİKATININ TARİH İÇİNDEKİ SEYRİ	5
C. MEVLEVİYYE TARİKATININ SİLSİLESİ	14
D. SON OSMANLI DÖNEMİ MEVLEVİLİĞİ.....	15

BİRİNCİ BÖLÜM

MİTHAT BAHARÎ BEYTUR'UN HAYATI, KİŞİLİĞİ, ESERLERİ VE EDEBİ ŞAHSİYETİ

A. ÇOCUKLUK VE GENÇLİK DEVRİ.....	21
I) Soyu ve Ailesi.....	21
II) Yetiştirilmesi.....	27
III) Memuriyet Hayatı.....	32
B. TASAVVUFA İNTİSABI.....	34
I) Bahariye Mevlevîhanesi.....	34
II) Şeyhi Hüseyin Fahrettin Dede.....	37
III) Şeyh Tayin edilmesi.....	40

C. KİŞİLİĞİ.....	43
I) İlme Talipti ve İlmi Çalışmaları Desteklerdi	45
II) İlmiyle Amel Ederdi	46
III) Kitaplara Önem verirdi.....	47
IV) Hassas ve Duyarlıydı.....	47
V) Mütevazı ve Nazikti.....	48
VI) Az, Öz ve Genel Konuşurdu.....	49
VII) Disiplinliydi Tarikattan Asla Taviz Vermezdi.....	49
VIII) Ehli Tasarruftu.....	50
IX) Affediciydi.....	51
X) Mürtlerine Anlayışla Yaklaşır, Onlarla Şakalaşırdı.....	51
XI) Olaylara Hep Pozitif Bakardı.....	52
XII) İlmi Çevrelerce Kendilerine Saygı Duyulurdu.....	52
XIII) Titiz Giyinirdi.....	54
XIV) Az Yer, Az Uyurdu.....	54
XV) Ölümünden Korkmazdı.....	55
XVI) Cömertti Fakat İsraf Yapmazdı.....	56
D. VEFATI.....	56
E- MİTHAT BAHARÎ BEYTUR'UN ESERLERİ.....	57
I) Yayınlanmış Kitapları.....	58
a) Eski Harflerle Yazılanlar.....	58
b)- Yeni Harflerle Yazılanlar.....	60
II) Yayınlanmamış Kitapları.....	76
III) Yayınlanmış Makaleleri.....	78
F- MİTHAT BAHARÎ BEYTUR'UN EDEBÎ ŞAHSİYETİ.....	83
I) İlham Kaynağı.....	84
II) Dili.....	85

III) Şiir anlayışı.....	86
IV) Şair Kimdir?.....	87
V) Çevirilerindeki Hassasiyetleri.....	88
G- DÖNEMİNDEKİ ŞAİR VE YAZARLAR.....	88
I) Yazının Değişmesi ve Kütüphanelerin Durumu.....	89
II) O Dönemdeki Matbaacılık.....	90

İKİNCİ BÖLÜM

MİTHAT BAHARÎ BEYTUR'DA TASAVVUF

A- TASAVVUF ANLAYIŞI.....	92
a) Tevhid	92
b) Vahdet-i vücud.....	95
c) Nübüvvet.....	101
I) Hz.Muhammed (sa).....	101
II) Ehl-i Beyt Sevgisi.....	110
II) Makam-ı Mahmut.	112
d) Şeriat, Tarikat ve Hakikat.....	112
e) Aşk ve Mahabbet.....	114
f) Dünya.....	121
g) Nefis.....	125
h) Feyz ve Cezbe.....	128
ı) Kalp.....	131
i) Semâ.....	133
k) Mürid ve Mürşid.....	138

1) İnsan ve Emanet-i İlahî.....	141
B- MİTHAT BAHARÎ BEYTUR VE MEVLÂNÂ	143
a) “Mevlânâ” İsminin Verilişi.....	143
b) Mevlânâ’nın Mürşidi.....	144
c) Mevlânâ’nın Eşsizliği.....	145
d) Mevlânâ’nın Eserleri Hakkında.....	147
e) Mithat Baharî Beytur’a Göre Mevlânâ’nın Felsefesi.....	148
f) Mithat Baharî Beytur Kendi Değerini Hz. Mevlânâ’dan Kaynaklandığını İfade İfade Ederdi.....	150
g) Mevlevî Eserlerin Basımı ve Tanıtılması İçin Çaba Gösterdi....	151
ÖZET.....	153
SONUÇ.....	161
KAYNAKÇA	166
EKLER.....	171

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser.
a.g.m	:Adı geçen makale.
AÜİF	:Ankara İlahiyat Faköltesi.
Ayr. Bkz.	:Ayrıca bakınız.
c.	:Cilt.
ev.	:eviren.
haz.	:Hazırlayan.
matb.	:Matbaası.
M.E	:Milli Eğitim.
neşr.	:Neşriyat.
S.	:Sayı.
s.	:Sayfa.
ss.	:Sayfalar arası.
vs.	:Ve sâire.
yay.	:Yayınları.
H.	:Hicrî.
Haz.	:Hazırlayan.
Hız.	:Hazreti.
M.	:Miladî.
ö.	:Ölüm tarihi.
(ra)	:Radıyallahu anh.
(sa)	:Sallâllahu aleyhi ve selem.
yy.	:Yüzyıl.
sad.	:Sadeleştiren.
sy.	:Sayı.
nşr.	:Neşreden.

ÖNSÖZ

Tarihimize baktığımızda toplumun inşası için çalışmış, mücadele vermiş pek çok kişi görmekteyiz. Bu kişilerin bir kısmı zaman içinde unutulup gitmiştir. Siyâsi, içtimaî, iktisâdî, ahlâkî, dinî ve kültürel alanda insanlığa katkıda bulunan bu şahsiyetlere ve eserlerine sahip çıkmak gerekir. Biz de bu noktadan hareketle çalışmamızda, hayatı boyunca topluma hizmeti amaç edinmiş, Konya Makam Çelebisi Abdülhalîm Çelebi'nin elinde destar giymiş son Mevlevî şeyhi, Mithat Baharî Beytur'u ele aldık. Mithat Baharî Beytur doksan yılı aşan hayatı boyunca durmadan yazan, Mevlevîliğin ve Hz. Mevlânâ'nın doğru tanınması için hizmet veren nadide bir insandır.

Mithat Baharî Beytur, Osmanlı Devleti'nin son döneminde dünyaya gelmiş ve Cumhuriyet döneminin en zor yıllarında yaşayan ilkeli, hassas, duyarlı ve nazik tabiatlı şair bir mutasavvıftır. Yaşadığı sıkıntılı zamanlarda dahi toplum ve milletimiz için daima ümit var olmuş, harf devrimiyle neredeyse unutulmaya terk edilecek eserleri yeni nesiller için gün yüzüne çıkarmıştır.

Bu tezi hazırlarken elimizden geldiği ölçüde doğru kaynaklara ulaşip objektif olmaya, gerçekleri olduğu gibi ortaya koymaya gayret ettik. Amacımız Mithat Baharî Hazretlerinin hayatını, gün yüzüne çıkararak, ilim ve kültür tarihine hizmet etmektir. Çünkü Mithat Baharî Beytur, “Geleneksel Dönem” ile tekke ve zaviyelerin kapatılmasının ardından “Canlandırma Dönemi” olarak adlandırılan Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra Mevlevî kültürünün temsilcilerinden önemli bir şahsiyettir.¹

Araştırmalarımız sonunda, Mithat Baharî Beytur hakkında çalışmaların yetersiz olduğunu gördük. Bazı literatür kitaplarında isminin geçmemesi çalışmamızı zorlaştırdı. Ailesinde yaşayan torunlarının olmaması bizi kendilerini tanıyan öğrencilerine yöneltti. Kadri Yetiş Dede, Ali Fikri Kökçin Beyefendi, Dolunay Kökçin Hanımefendi, Dr. Emin Işık Beyefendi'den bilgiler aldık.

¹ Şimşekler, Nuri, *Pir Aşkına* Mevlevî Şeyhi Mithat Baharî'nin Mektupları, Timaş Yay., İstanbul 2009, s. Önsöz

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde; Mithat Baharî Beytur'u daha iyi anlayabilmek amacıyla Mevleviyye Tarikatı'nı ele aldık. Tasavvufun doğuşu, Mevlevîlik'in ortaya çıkışı, gelişmesi ve son dönem Osmanlı'da Mevlevîlik konularına değindik.

Birinci bölümde, Mithat Baharî Beytur'un hayatı ve kişiliğini tanıttık. Mithat Baharî Beytur'un hayatını daha iyi anlayabilmek için sosyal hayatıyla ilgili, kendisinden istifade etmiş olanların yazı ve makalelerinden, hayatta olanlardan irtibat yoluyla bilgi edinmeye çalıştık.

İkinci bölümde, Mithat Baharî Beytur'un eserlerini tanıttık. Eserlerine Ankara ve İstanbul'da bulunan farklı kütüphanelerde ulaştık. Ancak basıldığını bildiğimiz halde hiçbir örneğine rastlayamadıklarımız da vardı. Araştırmalarımız esnasında bir sahafın o dönemlerde pek çok nadide eserin bakkal ve manavlarda kesekâğıdı yapıp atıldığını söylemesi oldukça üzücüydü.

Üçüncü bölümde Mithat Baharî Beytur'un tasavvuf anlayışına değindik. Bu bölümde eserlerinden faydalandık. Eserlerindeki görüşlerini sunduk.

Ekler bölümünde, Mithat Baharî Beytur Beyefendi'nin resimlerine, kendi notlarına, mektuplarına ve eserlerine örnekler verdik.

Araştırmamızda Mithat Baharî Beytur'u tanıyanların ifadelerine ve kendi eserlerine öncelik verilmiştir. Daha sonra pek fazla olmasa da Mithat Baharî Beytur'un hakkında yapılan çalışmalar incelenerek onlardan da yararlanılmıştır. Çalışma esnasında konuyla ilgili kavramların incelenmesinde, İslâm felsefesi esas alınmıştır. Düşüncelerinin ortaya konulmasında eserlerinden sıkça yararlanılmıştır. Bu noktadan hareketle, Mithat Baharî Beytur'un düşünceleri olduğu gibi yansıtılarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Mithat Baharî Beytur'un örnek şahsiyeti, onun fikir hayatımıza kattığı yenilikler ve zaman içerisindeki etkisi ortaya konmaya çalışılmıştır.

Tezimizi hazırlarken özellikle güveni ve manevî desteği için Prof. Dr. Ethem Cebecioğlu Beyefendi'ye, bitmeyen sabrı, alakası ve desteği için Prof. Dr. Mustafa Aşkar Beyefendi'ye, akademik katkılarından dolayı Doç. Dr. Nuri Şimşekler Beyefendi'ye, Mithat Baharî Beytur Hazretlerini tanımam, sevmem ve anlamamda yardımcı olan Kadri Yetiş Beyefendi'ye, Ali Fikri K  k  in Beyefendi ve kıymetli eşleri Dolunay K  k  in Hanımefendi'ye teşekkürlerimi arz ederim.

Gayret bizden, muvaffakiyet de Allah'tandır.

Rabia Kılıçkaya

2013

GİRİŞ

MEVLEVİYYE TARİKATININ TARİHÇE VE SİLSİLESİ

Mithat Baharî Beytur'un şahsiyet ve fikirlerinin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmak amacıyla girişte, kısaca tasavvufun tanımı, tasavvufun gelişme dönemleri ve Mevlevîyye Tarikatına değinmemiz faydalı olacaktır.

A. TASAVVUF'A KISA BİR BAKIŞ

Terim olarak Tasavvuf, İslam dinini Hz. Peygamber (sav) gibi yaşamaya çalışmak demektir.³ İslam dininin manevî hayatı ve Hz. Muhammed (sav)'in manevî otoritesinin müessesleşip günümüze kadar gelmiş şeklidir.⁴

Tasavvuf'un pek çok tarifi vardır, bunlardan birkaç örnek verecek olursak; Kuşeyrî'ye (ö.465/1072) göre tasavvuf, ahlaki İlahî ile ahlaklanmaktır.⁵ Ayrıca "Kalplerin kirlerden temizlenmesi, yaratıklara karşı güzel davranmak ve şer'i konularda Rasulullah (sav)'e uymaktır"⁶

Tasavvuf, İlahî kaynaklı bir hikmetin bu düşünce sistemine katılmış olanlar tarafından yeni gelenlere aktarma geleneğidir. Tasavvuf, bir manada tecrübî bir ilim ve insanın kendi ruhunu incelemesi yöntemidir.⁷

Bir ilim olarak Tasavvuf, Hakk'ın hoşnutluğunu kazanmak ve ebedî saadete ermek için nefisleri temizleme, çirkin huyları güzelleştirme, iç ve dışı aydınlatma hallerinden bahseder.⁸

³ Cebecioğlu, Ethem, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Rehber Yayıncılık, Ankara 1997, s.696.

⁴ Yılmaz, Hasan Kamil, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlatlar*, İstanbul 2000, s.17.

⁵ Kuşeyrî Abdülkerim, *Kuşeyrî Risalesi*, Hazırlayan: Süleyman Uludağ, 3. Baskı, İstanbul 1991 s.451.

⁶ Kuşeyrî, a.g.e., s.450.

⁷ Altıntaş, Hayrani, *Tasavvuf Tarihi*, A.Ü.İ.F Yayınları, Ankara 1991, s1.

Daha kapsamlı tarifiyle Tasavvuf; Kur'an ve sünnette yer alan insanın ruh yönüne ve gönül terbiyesine işaret eden, maddenin ve dünyanın geçiciliğini işleyen, kalbi davranışları esas alan bir ahlak ve tefekkür sistemidir.⁹

Tasavvufun farklı tanımlarından çıkarılabilecek sonuçlar kısaca şunlardır:

- a) Kalbi dünyadan ayırıp Allah'a bağlamaktır.
- b) Kur'an ve sünnetin gösterdiği yolda çokça ibadet ederek ruhu saflaştırmaktır.
- c) İbadet, zikir, tefekkür, riyâzet ve mücahede ile nefsin arzularını kontrol altına almaktır. Tasavvuf güzel ahlak ve edeptir. Tasavvuf ihlastır, İnsanı Allah (cc)'tan ayıran her şeyden uzaklaşmaktır.
- d) Hakikatin bilgisini elde edip Allah'a vuslatı gerçekleştirmenin gayret ve arzusu içinde olmaktır.¹⁰

Hz. Peygamber, sahâbe, tâbiîn ve tebeu't-tâbiîn dönemlerinde dindar müslümanların yaşadıkları hayat mânevî atmosferde cereyan etti. Hz. Muhammed (sav) hayatta iken Müslümanlar her merak ettiklerini sorup öğrenebiliyorlardı. II. yüzyıla doğru İslam toplulukları arasında bazı farklı görüşler meydana çıktı. Kısa zamanda gerçekleşen fetihlerle insanlar mal ve dünyevî hayata meylettii, ancak bazıları dünyaya nazaran âhirete öncelik veriyor, bütün davranışlarda Allah'ın rızâsını gözetiyorlardı.

İslam dininde üç derece vardır: İslam, iman ve ihsan. İhsan; Allahu Teala'yı görüyormuşçasına ibadet etmektir. Bu inanışa sahip sahabeler, en üstün dereceye erişmek isteğinde idiler. Böylelikle Zühd akımının doğmasına sebep oldular. Başta ilk dört halife ve aşere-i mübeşşere olmak üzere Osman b. Maz'ûn,

⁸ Bardakçı, Mehmet Necmettin, *Tasavvuf*, Fakülte Kitabevi, İsparta 2000, s.13.

⁹ Kara, Mustafa, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, s.18.

¹⁰ Türer, Osman, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf Tarihi*, Seha Neşriyat, İstanbul 1995, s.26.; Aynî, Mehmet Ali, *İslam Tasavvuf Tarihi*, Akabe Yay., İstanbul 1985, s.41-42; Doğrul, Öner Rıza, *İslamiyetin Geliştirdiği Tasavvuf*, İstanbul 1948, ss. 62-64.; Nicholson, Reynold, *Tasavvufün Menşei Problemi*, trc. Abdullah Kartal, İz Yay., İstanbul 2004. ss. 70-73.; Eraydın, Selçuk, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, Marmara Ün. Yay., İstanbul 2004, ss.36-42.; Selvi, Dilaver, *Kur'an ve Tasavvuf*, Şule Yay., İstanbul 1997, s.16.

Mus'ab, Ammâr, Habbâb, Bilâl, Suhayb, Selmân, Ebû Zer, Mikdâd, Muaz, Ebü'd-Derdâ, Huzeyfe, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Amr bu sahabenin âbid ve zâhidleri olarak tanınmışlardır. Daha sonraki dönemlerde yaşayan âbid, zâhid ve dindar müslümanlar her zaman bunları örnek almışlardır. Tasavvuf zincirinin ilk halkaları bunlar oldu. Daha sonra eklenen yeni halkalarla bu silsile günümüze kadar gelmiş, bu halkalardaki âlim ve zâhidler İslâm'ın ilim, ihlâs, takvâ, ihsan, his, heyecan ve zühd anlayışını yaşayarak çağımıza taşımıştır.¹¹

Hz. Peygamber, gösterişsiz bir hayat sürmüştü. Devlet başkanı olması hayatındaki sadeliği bozmadı. Sûfilîğin ortaya çıktığı dönem İslâm dünyasında çeşitli ilimlerin kurulduğu, değişik mezhep ve akımların ortaya çıktığı bir dönemdir. Bu dönemde hadis, fıkıh, kelâm gibi ilim dalları kurulmuştu. Kaynağı Kur'an ve hadis olmakla beraber söz konusu ilimlerden de etkilenen ve Ehl-i Sünnet muhitinde doğan İslâm'daki ruhî ve mânevî hayat tarzına "Tasavvuf" denmiştir. Bu hayat tarzının temelleri Kur'an ve Sünnet'in öğretisinde, önceki nesillerin sözlerinde ve yaşayış tarzlarında mevcuttu. Sûfiler fikirleri ve mânevî tecrübeleriyle geliştirip sistemleştirdikleri tasavvufî hayat tarzını sözü edilen temeller üzerinde inşa etmişlerdi.¹²

Sufiler tıpkı Hz. Muhammed (sav)'e benzeyip O'nun gibi alçakgönüllü olmaya çalışıyorlardı. Böylece davranışlarına göre, önceleri "âbidûn", "zühhâd" ; sonraları "sûfî" ve "mutasavvîf" olarak adlandırıldılar. Sûfî namıyla ilk olarak adlandırılan Ebu Haşim el-Kûfî'dir. Hicri II. yüzyılda her nefeste Allah (cc)'la birlikte olup gafletten uzak durmaya çalışanlar "mutasavvîf" adıyla diğerlerinden ayrıldı. Böylelikle "Tasavvuf" kelimesi kullanılmaya başlandı.¹³

İşte böyle başlayan akım, Müslüman toplumda hızla yayılması sonucu meydana gelen çeşitli etkiler, idarî ve siyasi baskılar ile gelişip insanlar arasındaki zühd eğitimini artırdı. Buna bağlı olarak zühd hareketinin tasavvuf tarihinde

¹¹ Yılmaz, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlatlar*, s.23.

¹² Altıntaş, *Tasavvuf Tarihi*, s.3.

¹³ Yılmaz, *a.g.e.*, s.23.

önemli bir yeri vardır. En geniş anlamda “zühd hareketi” nefsi, yaratılmış her türlü bağdan kurtarmaktır.

Tasavvufun başlangıcı kabul edilen zühd konusunda yazılmış eserlere II. yüzyılda bile rastlanır. Bunlardan bazıları: Zeyn el-Abidin b. Ali b. Hüseyin’in (ö. 92) “es-Sahife fi’z-Zühd”, Abdullah b. Mubarek (ö. 181)’in “Kitabü’z-Zühd ve’r-Rekaik”, Ahmet b. Hanbel (ö. 241)’in “Kitabü’z-Zühd, Cahız (ö. 255)’ın “el-Beyan ve’t-Tebyin” içindeki “Kitabü’z-Zühd”ü zikredilebilir.¹⁴

Zühd akımını bilen pek çok kimse Basra, Kufe, Hicaz ve Horosan’da sistemlerini yayabilmek için merkezler kurdular. Bu eğilimi ilk defa uyguladığı bilinen Hasan Basri, sufilerin büyük şeyhlerinden olup eğilimin tasavvufa dönüşünde önemli bir isim oldu.

Hicri II. asırda mutasavvıflar itidale sahiptiler, inanç sistemleri Allahu Teala’nın varlığı üzerine bina edildi. Hicri III. yüzyılda ise “Vahdet-i Vücûd” denilen yeni bir doktrin ortaya çıktı. Böylece tasavvuf sistemleşmeye başladı. Sistemleşen tasavvufla birlikte mutasavvıfların sayısı arttı. Denilebilir ki tasavvufun temelini Mısır’da atan Zu’n-Nûn el-Mısırî ‘dir.¹⁵ O sıralarda artık şeyhler, müridler görülmeye başlandı.

Büyük sûfîlerin yetiştiği hicrî III ve IV. (IX ve X.) yüzyıllarda tasavvufla ilgili birtakım eserler yazılmış, sûfîliğin esasları yazılı hale getirilmişti. Mutasavvıfların bazıları süluka ait ilkelerin önemi üzerinde dururken, bir kısmı da doğrudan sezgi, kişisel çaba ve ilahi ihsanın daha değerli olduğunu savunuyorlardı. İlahî hakikatlerden ilk defa bahseden Serî es-Sakatî idi. Diğer taraftan aynı dönemde melâmet ve fütüvvet gibi önemli tasavvufî ekoller ortaya çıkmıştı.

¹⁴ Altıntaş, *Tasavvuf Tarihi*, s.6.

¹⁵ Yılmaz, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*, s.26.

Ma'rûf-i Kerhî, Hâris el-Muhâsibî ve tasavvufî kavramlar ve onların açıklamalarını ilk defa ortaya koyan Cüneyd-i Bağdâdî gibi ünlü sûfiler Irak'ta Tasavvuf adı altında İslâm'ın mânevî hayatını geliştirirken, Horasan bölgesinde Hamdûn el-Kassâr (ö. 271/884) “melâmet” adı altında söz konusu hayatın farklı bir yorumunu ortaya koyuyordu.

Ebû Hafs, Ahmed b. Hadraveyh ve Şâh Şucâ'-ı Kirmânî gibi Horasanlı dindarlar ise daha çok fütüvvet ve mürüvvet üzerinde duruyorlardı. Melâmet ehli ihlâs ve riya konusuna ağırlık verirken, fütüvvet ehli daha çok dinin insaniyet yönü üzerinde duruyorlardı. Bu konuda özellikle Bâyezîd-i Bistâmî (ö. 234/848) son derece özgün yorumlar yapıyordu.¹⁶ Tasavvuf üzerine yazılmış ilk kitap “Er-Ri'âye” nin sahibi Muhâsibi ile başladı ve Ensârî İbn el-Arif ve daha sonrakilere kadar devam etti.¹⁷ Söz konusu dönemde tasavvufa dair yazılan çok meşhur eserler bulunmaktadır.

Hicrî VI. (XII.) asra kadar olan tasavvufun ilk dönemi ve hareketin doğduğu, geliştiği ve şekillendiği bir zaman dilimidir. Bu dönemde tasavvuf basit fakat derin, sade fakat anlamlı bir mânevî hayat tarzı halini almıştır.¹⁸

B. MEVLEVÎYE TARİKATININ TARİH İÇİNDEKİ SEYRİ

Kelime olarak “mevlevî” birbirine yanaşma, dostluk ve birlik kurma, akrabalık anlamına gelen ‘tevellâ’ dan türediğini söyleyenler olduğu gibi; tarikatın adını Mevlânâ’dan almakla beraber, sofîyye mesleklerinden olan Melâmilik’in tesirinde kaldığını idea edenler de olmuştur.¹⁹

¹⁶ Altıntaş, *Tasavvuf Tarihi*, s.8.

¹⁷ Şapolyo, *Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi*, s.85.

¹⁸ Altıntaş, a.g.e., s.8.

¹⁹ Cizre, Abdullah, Mevlânâ Celâleddin Anadolu’ya Süleyman Paşa’dan Önce Gelmişti, *Mevlânâ ile İlgili Yazılardan Seçmeler*, M. E. Basımevi, İstanbul 1994, s.98.

“Mevlevî” kelimesi, Mevlânâ’ya nisbet ifade etmekle beraber, Kur’an-ı Kerim’deki “Nereye dönersen Allah’ın likâsını görürsün”²⁰ anlamında olan “tevellu” kelimesiyle ilgili olduğu da söylenir.²¹

Tarikat kurucularının çoğu kendi hayatları içinde bir teşkilat meydana getirmemişlerdir. Bu tarikatlar, çoğunlukla tarikatın piri sayılan şahsiyetin ölümünden sonra müritleri veya kendi yerlerine geçen kimse tarafından kurulmuş, zamanla bütün organizasyonlarda görüldüğü şekilde gelenekleri teşekkül etmiştir. Böyle bir teşkilatlanma, şeyhin ölümü üzerine taraftarlarının bir arada kalabilme istek ve ihtiyacından doğmaktadır.²²

Mevlânâ da hayattayken kesinlikle bir tarikat kurma iddiasında olmamıştır. Mevlânâ Celâleddin Rumî, Mevlevîliğin felsefesini, tasavvuf anlayışını ve İlahî aşkını kurmuştur; fakat henüz Mevlevî tarikatını sistemleştirmemiştir. Mevlânâ insanlık için aydınlık, huzur dolu bir yol göstermiş, mürşitlik etmiştir.²³

Mevlânâ, on üçüncü asırda Moğol istilasının meydana getirdiği siyasi, ekonomik ve sosyal buhranlar döneminde yaşamış, bütün bunlara rağmen ümitsizliğe kapılmadan her türlü zulme karşı direnerek fikirlerini anlatmaktan, insanların benliklerine sahip çıkmalarını telkin etmekten hiçbir zaman yılmamış bir mürşittir.²⁴ Mevlânâ’nın yaşadığı dönemde akılcılık o derece ileri gitmiş ki mânâ yönü ihmal edilmiştir. Mevlânâ’nın değişiyile “merd-i Hakk” olma yönünden uzaklaşmıştır.

Anadolu, o dönemde Moğol İstilasları altındadır ve moral olarak çöküntü yaşamaktadır. Bozulmamış tarikatların yanında Kalenderîlik gibi sonradan bozulmaya uğrayan tarikatlar halk üzerinde etkilidir.

²⁰ el-Bakara 2/115.

²¹ Önder, Mehmet, *Gönüller Sultanı Mevlânâ*, Dönmez Yay., Ankara trz., s.153.

²² Güngör Erol, *İslam Tasavvufunun Meseleleri*, Ötüken Yay., İstanbul 1991, s.106.

²³ Önder, *Gönüller Sultanı Hz. Mevlânâ*, s.152.

²⁴ Hüseyin Algül-Osman Çetin, *İslam Tarihi*, Gonca Yay., İstanbul 1991, c.IV, s.373.

Mevlânâ, fikri bozuklukların yanında insanların mânevî duygularını istismar eden sözde mutasavvıf gruplarla da mücadele etmiştir.

Mevlânâ'nın bedî'i tasavvufu yalnızca tasuvvufî dünya görüşünü şiirle ifade etmenin yanında, yeni bir (semâ) şekli, yeni bir musiki, hâsılı yeni bir hayat şekli ortaya çıkarıyordu. Bu durum, Anadolu'ya yayılmış birçok tarikata mensup şeyh tarafından uzun müddet şüphe ve endişeyle karşılansa da, yavaş yavaş onlar da Mevlânâ'nın üstünlüğünü kabul etmeye başladılar.²⁵

Mevlânâ da gerek babası, gerek babasının halifesi Seyyid Burhaneddin vasıtasıyla ve bilhassa Şems'in otoritesiyle esma ve riyazeti esas tutmayan, aşk ve cezbeyle dayanan Horasânîlerin bir mümessiliydi.²⁶ Onun yolu, aşk ve cezbe yoluydu. Sonradan adına kurulan Mevlevîlik azamî surette şekillenmekle beraber bu karakteri muhafaza etmiştir.²⁷

On üçüncü asrın ikinci yarısında vefat eden Mevlânâ'dan sonra on beşinci asra kadar geçen devir, bu tarikatın âdab ve erkânıyla kuruluş ve yayılış devresi olarak kabul edilmektedir.

Mevlânâ hayatta iken tarikat kurmamıştı; ama Mevlevîliğin ilim ve âdaba dayalı temel yapı taşlarını ortaya koymuştu. Bu temel esaslar şunlardır:

- 1- Allah'a sonsuz iman ve tam bir teslimiyetle birlikte ilahî aşk ve muhabbete sahip olmak,
- 2- Peygamberimiz (sav)' e karşı sonsuz itimat ve bağlılıkla yolundan gitmek,
- 3- Bütün varlığını Allah'ın zikrine ve ibadetine vermek,
- 4- Kalbi temiz tutmak,
- 5- Allah yolunda hizmet,

²⁵ Ülken, Hilmi Ziya, *Türk Tefekkür Tarihi*, Matbaa-i Ebuzziya, İstanbul 1933, ss.185-186.

²⁶ Gölpınarlı, *Mevlânâ Celâleddin*, İstanbul 1985, s.150.

²⁷ Gölpınarlı, *Mevlânâ Celâleddin*, İstanbul 1995, s.151.

6- İlim, fazilet ve nezaketti.²⁸

Mevlânâ, Şems geldikten sonra, kendine uyanlara; Şems’den feyz almalarını söylemiş, onu kendisine halife edinmişti. Şems: “Mevlânâ’dan aldığım feyz, bana ve üç kişiye yeter.” demiş, “Bunlar kimdir?” sorusuna da “Mevlânâ Bahâeddin, Mevlânâ Selâhaddin, Mevlânâ Hüsameddin” deyip adlarını açıklamıştı. Bahaddin, Mevlânâ’nın oğlu Bahâeddin Veled’di.²⁹

Sultan Veled, Şems’in şahadetinden sonra Mevlânâ’nın, Şems’in mazhariyetini Selehaddin’de gördüğünü, kendisine uyanlara onu şeyh tanımlarını bildiriyor ve kendisine de, ona uymasını Selehaddin’in mazhariyet bakımından Şems’in ta kendisi olduğunu söylediğini anlatıyordu.³⁰

Eflâki’nin bir rivayetine göre Mevlânâ, son hastalığında kendisinden sonra kimin halife olacağı meselesini soranlara, “Çelebi Hüsameddin’imiz halife olur .” demişti ve bu soru üç kere tekrarlanmış üçünde de aynı cevap alınmıştı. Hüsameddin, bu görevi Mevlânâ’nın ölümünden sonra Sultan Veled’e vermek istemiş; ancak Sultan Veled, bu hususta babasına uymuş ve kabul etmemişti.³¹

Mevlânâ ölümünden önce Çelebi Hüsameddin’i görevlendirmiştir. Çelebi Hüsameddin, Mevlânâ’dan sonra onun dostlarının başına geçmiş, onları dağılıp gitmekten kurtarmış ve cemaat halinde bir araya getirmişse de bir tarikat kurucusu ve piri olamamıştır.³²

Çelebi Hüsameddin zamanının en önemli olayı, Mevlânâ’ya bir türbe yapılmasıdır.³³ Sultan Veled’in izniyle türbe kurulunca oraya vakıf yapılmaya

²⁸ Şapolyo, a.g.e., s.101.

²⁹ Mevlânâ Celâleddin, *Dîvân-ı Kebir*, haz. Abdülbâki Gölpınarlı, Kültür Bakanlığı Yay., Eskişehir trz., c.I, s.LII.

³⁰ Aynı eser, c.I, s.LII; ayr bkz. İbtidânâme, s.63-70.

³¹ Gölpınarlı, *Mevlevîlik*, s.22.

³² Önder, *Gönüller Sultanı Hz. Mevlânâ*, s.234.

³³ Önder, Mehmet, *Mevlânâ Hayatı, Eserleri*, Tercüman Yay., İstanbul trz., s.229.

başlandı. Hüsameddin Çelebi her cuma namazından sonra Kur'an-ı Kerim ve Mesnevi okutur, sema' meclisi tertip ederdi.³⁴ Çelebi Hüsameddin, 1284 yılında vefat edince yerine Sultan Veled geçti. Mevlevîliğin teşkilatlanması özellikle Sultan Veled'den itibaren başlamıştır.³⁵

Sultan Veled zamanında tarikata şekil verilmeye başlanmış, ondan sonra Ulu Arif Çelebi devrinde de bu teşebbüsün son ve kat'î şeklini aldığı söylenebilir.³⁶ Sultan Veled Sultaniye, Kütahya, Karaman, Tokat gibi merkezlerde dergâhlar açtı, oralara halifeler, dervişler gönderdi.

Çelebi Hüsameddin'in ölümünden sonra halk, Sultan Veled'e babasının yerine geçmesi için ısrar etmişler, sonunda o da bunu kabul etmişti.³⁷ Sultan Veled'in ölümü üzerine oğlu Ulu Arif Çelebi tarikatın başına geçmiştir.³⁸

Mevlânâ'nın tasavvuf yolundaki vasıfları şunlardır:

- 1- Zahidlik,
- 2- Vahdeti Vücut,
- 3- Aşk,
- 4- Vuslat,
- 5- Tarikatı Muhammediyye ,
- 6- Ebedi şahsiyet.³⁹

Enver Behnan Şapolya'ya göre Mevlevîliğin esasları şunlardır:

- 1- İnsanlığa hizmet etmek,
- 2- Başkalarına hüsni misal olmak,
- 3- Mesnevî okuyarak mutasavvıf olmak,

³⁴ Gölpınarlı, *Mevlevîlik*, s.24.

³⁵ Şapolyo, *Mezhepler*, s.84.

³⁶ Gölpınarlı, *Mevlevîlik*, s.29,34,35,239.

³⁷ Gölpınarlı, *Mevlevîlik*, s.34.

³⁸ Gölpınarlı, *Mevlevîlik*, s.69.

³⁹ Beytur, *Mesnevî Gözüyle Mevlânâ*, s.146.

- 4- Akı hikmet sahibi olmak,
- 5- Kalbini daima temiz tutmak,
- 6- Dindar olmak,
- 7- Hz. Mevlânâ 'yı pîr tanımak,
- 8- Mesnevi menakıplarını okumak ve Mevlânâ yolundan gitmek
- 9- Allah (cc), Hz. Muhammed'den sonra Hz. Mevlânâ 'ya inanmak
- 10- Bilgili olmak,
- 11- Kibar, sabırlı ve mütevazı olmak,
- 12- Temiz olmaktır.⁴⁰

Mevlevîlikte “çelebilik” makamı vardır. Mevlevîyye yolunda en önemli mevki, babadan oğla geçen ‘çelebilik’tir. Mevlânâ’nın oğlu Sultan Veled’den sonra, erkek torunları vasıtasıyla devam eden aile üyelerinin Konya’daki tekkede posta oturmaları sonucu Mevlevîlikte bir ‘Çelebilik’ makamı meydana gelmiştir.⁴¹ ‘Çelebi’, ‘Çalap’ kelimesiyle ilgili olup ‘İlâhî’ anlamına gelmektedir.⁴²

Bu makamı temsil eden çelebiler, Mevlânâ’nın ve tarikatın mümessili kabul edildikleri için Mevlevî tekkelerine şeyh tayin ederler, yahut şeyh olması istenen zata icazetnâme vererek onun görevini tasvip etmiş olurlardı. Mevlevîliğin maddeten merkeziliğini temin eden makam, çelebilik makamıydı.⁴³

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî’den sonra, Çelebi Hüsameddin hariç, Mevlevîyye Tarikatı’nı Mevlânâ soyundan gelen çelebiler idare etmiştir. Çelebiler, Mevlevîyye yolunun ve Mevlânâ’nın temsilcisi sıfatıyla Konya’da merkez dergâhta bulunmuşlardı. Mevlânâ ve Çelebi Hüsameddin dâhil tarikatın başına geçmiş olan çelebilerin sayısı otuz ikiyi bulmaktadır. Bunlar arasında az da olsa ana tarafından Mevlânâ’nın soyuna bağlı olanlar vardır.

⁴⁰ Şapolyo, *Mezhepler*, s.84.

⁴¹ Öngören, *Anadolu’da Tasavvuf*, s.160.

⁴² Gölpınarlı, *Mevlevîlik*, s.118.

⁴³ Gölpınarlı, *Mevlevîlik*, s.152.

Mevlânâ'nın soyundan gelen erkeklere “zükûr çelebi”, ona anne tarafından akraba olanlara ise “inas çelebi” denilirdi.⁴⁴

Pir Adil Çelebi'den itibaren kısa zaman sonra bilhassa evkaf ve çelebilik yüzünden tarikatta iç mücadeleler başlamış ve ilk devrin karakteri görülmez olmuştur.⁴⁵

Mevlevîliğin ortaya çıkışı, Selçukluların son zamanıyla Osmanlıların ilk dönemlerine rastlar. Mevlevîlik güzel sanatlara, musikiye yer vermesi dolayısıyla yüksek zümrelerin daima ilgisi çekmiştir. Bu konuda Hilmi Ziya Ülken: “Osmanlılar zamanında gittikçe kuvvetlenerek Osmanlı İmparatorluğunun saray sınıfına ve yüksek zümresine mahsus bir aristokrat tarikatı halini almıştır.”⁴⁶demektedir.

Çelebilerin vefat etmeden önce aileden birini kendi yerlerine tayin etmeleri gelenek haline gelmiştir. Daha sonraları II. Mustafa'dan sonra çelebiler padişah iradesiyle tayin edilmeye başlanmıştır.⁴⁷

Eflâki'nin ‘Menâkibü'l-Ârifin’ adlı eserinde çelebilerin doğum, ölüm tarihleri, kaç yıl yaşadıkları, hangi tarihte şeyh oldukları ve şeyhlik süreleri verilmektedir. Çelebilik makamına seçilecek kişilerin, bu mevkie en uygun kişiler olmasına özen gösterilirdi. Bu yüzden Mevlevîlik, diğer bazı tarikatlar gibi pek bozulmaya uğramamıştır.

Mevlânâ'dan itibaren Konya Merkez Dergâhtaki (Âsitâne) posnişinlerin listesi şu şekildedir:

- 1- Mevlânâ Celâleddin
- 2- Hüsameddin Çelebi

⁴⁴ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s.197.

⁴⁵ Cebecioğlu, *a.g.e.*, s.100.

⁴⁶ Ülken, *Türk Tefekkür Tarihi*, s.252.

⁴⁷ Ülken, *a.g.e.*, s.252.

- 3- Sultan Veled
- 4- Ulu Arif Çelebi
- 5- Sultan Veled oğlu Âbid Çelebi
- 6- Sultan Veled oğlu Büyük Vâcid Çelebi
- 7- Ulu Arif Çelebi oğlu Emir Alim Çelebi
- 8- Ulu Arif Çelebi oğlu Muzaffereddin Büyük Adil Çelebi
- 9- Âbid Çelebi oğlu II. Emir Alim Çelebi
- 10- Büyük Adil Çelebi oğlu II. Muhammed Emir Arif Çelebi
- 11- II. Emir Alim Çelebi oğlu II. Emir Adil Çelebi
- 12- III. Adil Çelebi oğlu Cemaleddin Çelebi
- 13- Cemaleddin Çelebi oğlu Kadı Mehmet Paşa oğlu Hüsrev Çelebi
- 14- Hüsrev Çelebi oğlu Muhammed Ferruh Çelebi
- 15- Ferruh Çelebi oğlu Bostan Çelebi
- 16- Ferruh Çelebi oğlu Ebu Bekr Çelebi
- 17- Karahisarlı II. Veled oğlu III. Muhammed Arif Çelebi (ana tarafından Mevlânâ soyundandır)
- 18- Hasan Çelebi oğlu Pir Hüseyin Çelebi
- 19- Hasan Çelebi oğlu I. Abdülhalim Çelebi
- 20- Abdülhalim Çelebi oğlu II. Hacı Bostan Çelebi
- 21- II. Bostan Çelebi oğlu I. Muhammed Sadreddin Çelebi
- 22- II. Abdurrahman Çelebi oğlu IV. Muhammed Arif Çelebi
- 23- IV. Arif Çelebi oğlu II. Hacı Ebu Bekr Çelebi
- 24- İsmail Çelebi oğlu Hacı Muhammed Emin Çelebi
- 25- Hacı Muhammed Emin Çelebi oğlu Muhammed Said Hemdem Çelebi
- 26- Muhammed Said Hemdem Çelebi oğlu II. Mahmut Sadreddin Çelebi
- 27- Muhammed Said Hemdem Çelebi oğlu İbrahim Fahreddin Çelebi
- 28- Muhammed Said Hemdem Çelebi oğlu Mustafa Safvet Çelebi
- 29- Muhammed Said Hemdem Çelebi oğlu Abdülvahid Çelebi
- 30- Abdülvahid Çelebi oğlu II. Abdülhalim Çelebi (birinci defa)
- 31- Necib Çelebi oğlu Veled Çelebi
Abdülvahid Çelebi oğlu II. Abdülhalim Çelebi (ikinci defa)

32- Yakup Çelebi oğlu Amil Çelebi

Abdülvahid Çelebi oğlu II. Abdülhalim Çelebi (üçüncü defa).⁴⁸

Mevlevî tekkelerinin ilk örneği Konya'daki âsitânedir. Yeri Sultan Alaaddin Keykubat tarafından Sultanu'l-Ulemâ'ya bağışlanan, babasının ve Mevlânâ Türbesinin bulunduğu Has Bahçe'dir.⁴⁹ Burası ilkin Konya'nın dışındaydı. Etrafını evler çevirmeye başlayınca, Çelebi Hüsametdin, Has Bahçe'nin etrafını duvarlarla çevirerek yerini tayin etmiş oldu.

Mevlevî tekkeleri, en geniş şekliyle on bölümdür, bunlar: Türbe, çilehane, hücreler, derviş odaları, selamlık, harem, kiler ve mutfak, kahvehane ocağı, kafes ve matrabdır. Buradaki selamlık şeyhin dairesidir, şeyh orada oturur. Harem ise şeyhin evidir. Kafes tekkeye gelen hanımlarla ilgili bir yerdir. Buraya haremden girilir ve kadınlar orada semâyı seyredereklerdi. Matrab ise na't ve ilahi okuyanlarla ney çalanların bulunduğu yerdir.⁵⁰

Konya'dan sonra İstanbul'da altı tane, Şam, Halep, Kahire, Bursa, Balkanlar ve Kırım gibi pek çok yerde Mevlevî dergâhları vardı.⁵¹

Mevlânâ'nın yaşadığı devirde Anadolu'da Şeyh Ömer Sühreverdi, Muhyiddin ibn Arabi, Fahreddin-i Irakî, Sadreddin-i Konevî, Şeyh Sa'dî, Necmeddin Dâye, Yunus Emre gibi tasavvuf büyükleri yaşamıştır.⁵²

⁴⁸ Gölpınarlı, *Mevlevîlik*, s.152-153

⁴⁹ Önder, Mehmet, *Türkiye Müzeleri*, Türkiye İş Bankası Yay., Ankara 1992, s.188.

⁵⁰ Şapolyo, *Mezhepler*, s.87.

⁵¹ Yılmaz, Hasan Kamil, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*, Ensar Neşriyat, İstanbul 1994, s.268.

⁵² Gölpınarlı, *Mevlevîlik*, s.152.

C. MEVLEVÎYYE TARİKATININ SİLSİLESİ

Tarikatlarda şeyhten şeyhe ulaşarak tarikat pîrine, oradan da yine şeyhten şeyhe, böylece Hz. Muhammed (sav)’e kadar ulaşan zincire silsile denir.⁵³

Tarikat silsilesi, tarikatın esas kurucusu sayılan ve tarikatın genellikle adını aldığı zattan, Hz. Muhammed (sav)’e kadar olan isnadı teşkil eder. Hz. Peygamber (sav), Hz. Ebubekir’e zikir olarak Lafza-i Celâl’i, Hz. Ali’ye Kelime-i Tevhîd’i telkin ettiği belirtilir. Bu anlayışa göre Hz. Peygamber hicret esnasında saklandıkları mağarada Hz. Ebubekir’e bu zikri telkin ettiği kabul edilir.⁵⁴

“Tasavvuf tarihinde, tarikatlar için iki esaslî silsile kabul edilegelmiştir, Bunlardan biri Hz. Ali’ye, diğeri Hz. Ebubekir’e nispet edilir. Mevlevîliğin silsilesi Hz. Ali’nin (29/661) ile başlar. Hasan el-Basrî (110/728) ile silsile devam eder. Tarihlerle bakıldığında birbirleriyle görüşme imkânı yoktur. Bu durumu mutasavvıflar “üveysilik”, yani bir şeyhin, kendinden önce yaşamış başka bir şeyhin rûhâniyetinden feyz alarak, mânen görüşme yoluyla yetiştirebileceği şeklinde izah etmeye çalışmışlardır.⁵⁵

Hz. Mevlâna’nın tasavvufî sistemi, babası Bahauddin Veled yoluyla Hz. Peygamber’e kadar ulaşır. Sohbeti de Seyyid Burhaneddin’e dayanır. Sisteminde Hz. Peygamberin meşrebinin feyzinden faydalanmıştır.⁵⁶

Harîrîzâde’de silsile şu şekilde devam etmektedir:

Hz. Ali (ra)

Hasan-ı Basrî

Habib-i A’cemi

Davud-ı Tâî

⁵³ Gölpınarlı, Abdülbâki, *Mevlânâ’dan Sonra Mevlevilik*, İnkılâp Yay., İstanbul 2006, s.199.

⁵⁴ Gölpınarlı, a.g.e., s.200.

⁵⁵ Ocak, Ahmet Yaşar, *Veysel Karanî ve Üveysilik*, Dergah Yay. İstanbul 1982, s. 103.

⁵⁶ Sipehsalar, *Mevlânâ ve Etrafındakiler*, çev. Tahsin Yazıcı, Tercüman Yay., İstanbul 1977, s.35.

Ma'ruf-i Kerhî
Serî es-Sakatî
Cüneydi Bağdadî
Ebu Bekr-i Şiblî
Muhammed Zeccâc
Ebu Bekr en-Nessâc
Ahmed Gazzalî
Ahmed el- Hatıbî
Bahaeddin Veled
Seyyid Burhaneddin Muhakkık-ı Termizî
Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî.⁵⁷

Buna göre Mevlevîlik Silsilesi, Hz. Ali'ye oradan da Hz. Peygamber (sav)'e ulaşır.

D. SON OSMANLI DÖNEMİ MEVLEVÎLİĞİ

Son dönem Osmanlılarda Mevlevî âdap ve erkânında pek bir değişme olmamakla birlikte, uygulamalarda aslından kopmalar söz konusuydu. Mesela Yenikapı Mevlevîhanesi mazmut sûfileriyle; Kulekapısı Mevlevîhanesi ise sarhoşlarıyla meşhurdur.⁵⁸

Bozulmuş dergâhların yanında aslını koruyan, insanlara hizmet etmeye çalışan dergâhlar da mevcuttu. Eğer bir mürit çile çıkarmak isterse, Mevlevî âdabına göre kendisine bunun zor bir iş olduğu anlatılır, iyi düşünmesi gerektiği tavsiye edilirdi. Mürit kararlı olduğunu belirtince ailesinin izni olup olmadığı öğrenilir, ona göre çile çıkarmasına müsaade edilirdi. Mürit önce mutfakta göreve

⁵⁷ Hüseyin Vassaf, *Sefîne-i Evliya*, çev. Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz, Seha Neş., Ankara 1985, s.121.

⁵⁸ Olgun, Tahir, *Çilehane Mektupları*, Haz. Cemal Kurnaz- Gülgün Erişen, Akçağ Yay., Ankara 1995, s.82.

başlar, saka postunda⁵⁹ oturur, mutfakta ne tür hizmetler verildiğini ve nasıl bir muamele uygulandığını öğrenirdi. Böylece ihlaslı bir şekilde hizmet etmesi, nefisini terbiye etmesi amaçlanırdı.⁶⁰ Mürit böylece eğitime devam ederdi.

19. yüzyılda Mevlevî musikisi en seçkin örneklerini verdi. On dokuzuncu yüzyıla kadar ki Mevlevî ayinlerinin toplamı on dört olduğu halde bu dönemde otuz iki ayin bestelenmiştir. III. Selim zamanında Galip Dede gibi büyük bir şair, Dede Efendi gibi meşhur bir musikîşinas yetişmiştir.⁶¹

Bununla birlikte Osmanlı Devleti sınırları içinde mevlevîhanelerin sayısı her geçen gün azalma göstermekteydi, 1834'te yedi, 1840'da altı, 1889'da İstanbul'da beş tane dergâh vardı.⁶²

Mevlevîliğe Osmanlı Sultanları da ilgi duymuştur. Kanuni'nin yerine geçen oğlu II. Selim Mevlevî tarikatına meyil duymasıyla pek çok saray mensubu da ilgi duymuştur. Saray erkânının, kalem efendilerinin Mevlevî olmaları da bundan sonraki dönemlere rastlar.⁶³

III. Murat da tasavvufu sever, şiirler söylerdi.⁶⁴ Ancak IV. Mehmet zamanında Kadızadelilerin engellemeye yönelik çalışmaları sonunda özellikle Halvetî ve Mevlevî tekkelerinde sesli zikir yapılması güçleşmiş, bu tartışmalar sırasında İstanbul halkı adeta ikiye ayrılmıştı.⁶⁵

⁵⁹ Mevlevîhanelerde suçluk görevini yapanların oturdukları yerdir. (Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri*, s.614)

⁶⁰ Olgun, *Çilehane mektupları*, s.33.

⁶¹ Ülken, *Türk Tefekkür*, s.254; Anonim, *Osmanlı Ansiklopedisi*, c.III., s.251

⁶² Ülken, *Türk Tefekkür*, s.252.

⁶³ Yılmaz, Kamil, *Osmanlı Sultanları ve Mutasavvıflar*, Mavera Yay., İstanbul 1994, s.97.

⁶⁴ Uzluk, Feridun Nafiz, *Mevlânâ Hakkında*, Mevlânâ ile İlgili Yazılar, s.290.

⁶⁵ Anonim, *Osmanlı Ansiklopedisi*, c.4., s.122.

Mevlevîlerin ayinleri ilk olarak 1666 yılında yasaklanmıştır. 1684-1685 senesinde bu yasak kalkmıştır. İkinci yasaklanış 1925 yılında tekke ve zaviyelerin kapatılması ile olmuştur.⁶⁶

19. yy.da toplumun pek çok alanında olduğu gibi tarikatlarda da bozulmalar oldu. Aslında bu bozulmalar çok daha önce olmasına rağmen gün yüzüne çıkmaları bu döneme rastlar. Devlet II. Mahmut döneminde tarikatlarla ilgili reform yapmak zorunda kalır.⁶⁷

II. Mahmut'un 1227/1811 tarihli tekkeleri ıslah fermanında şu hususların yerine getirilmesi istenmiştir;

1. Tarikat pîrinin medfun olduğu tekke, o tarikatın merkez tekkesi olmalı, diğer tekkelerin yönetim ve denetimleri buradan yapılmalıdır.
2. Vefat eden veya diğer yollarla boşalan tekke şeyhliklerine merkez tekke atama yapmalı ve konu ile ilgili olarak Şeyhü'l-İslam'ın da görüşleri alınmalıdır.
3. Tekke şeyhliklerine tayin yapılırken yetki ve kabiliyete dikkat edilmeli, rüşvet, hediye v.s. gibi yollarla ehliyetsiz kişilerin tayini önlenmelidir.
4. Tekke vakıfları Evkaf-u Hümayun Nezareti'nin kontrolünde olmalıdır.⁶⁸

Saray bu fermanla tarikatların bazı geleneklerine müdahale etmişse de tekke mensuplarının birtakım yetkilerine dokunmamıştır. Ancak toplumsal çöküntüler devam ediyordu. Halkın tarikatlara olan ilgisi dikkate değerdı. Yeniçerilerin taşkınlıklarının sonucu Yeniçeri Ocağı kaldırılırken Bektaşilik hemen kaldırılmadı. Bektaşiliğin ordu üzerindeki bütün yetki, imkan ve moral kaynağı

⁶⁶ Yetik, Erhan, *Tarikatlar ve Dîni Hayat*, Samsun 1996, s.75.

⁶⁷ Yetik, *Tarikatlar ve Dîni Hayat*, s.75.

⁶⁸ Gündüz, *Osmanlılar'da Devlet Tekke*, s.68.

olma faaliyetleri 1826'dan itibaren Mevlevîlik Tarikatı'na, halk seviyesindeki hizmetler Nakşibendîliğe devredildi.⁶⁹

Devlet adamlarından ve halktan büyük destek gören Mevlevîler Anadolu'nun köylerine kadar yayıldılar. Bektaşiliğin kaldırılışından yaklaşık on sene sonra saray bütün tasavvuf ve tarikat mensupları için ıslah mahiyetinde bir ferman yayınladı. Bu fermanla özet olarak şu başlıklar vardır:

1. Her tarikat mensubu, bağlı bulunduğu tarikata özel kıyafetler giyinmelidir.
2. Her derviş, şeyhinin imza ve mührünü taşıyan kimlikler taşımalıdır.
3. Yeterli olmayan devrilere irşat için icazetname verilmemeli, icazetname verilirken birkaç şeyhin kanaati alınmalıdır.
4. Aynı şeyhe birden çok tekke şeyhliği verilmemelidir.⁷⁰

Bu olayların ardından 1283/1866 yılında Şeyhü'l-İslam'lık makamına bağlı bir "Meclis-i Meşayih" kurulmuştur. Başkanlığına Yenikapı Mevlevîhanesi Şeyhi Osman Selahattin Dede (ö.1302/1887) getirilmişti. Şeyhü'l-İslam'lık makamına bağlı olarak kurulan bu meclis Osmanlı Devleti'ndeki bütün tekke ve tarikatların yönetim ve denetimini üstleniyordu.⁷¹

Bunun yanı sıra padişahlar toplumu parçalanmaktan kurtarmak için tarikatlara ilgi göstermişlerdir. II. Abdülhamit de böyle davranmıştır. II. Abdülhamit; Mevlevî, Kadirî, Rûfâî, Halvetî ve Nakşî gibi müntesibi kalabalık tarikatlara özel ilgi göstermiş, tekkelerin yemek ve aydınlatma masraflarını karşılamış ve eskiyen binalarını tamir ettirmiştir.⁷²

⁶⁹ Kara, *Tekkeler*, s.219.

⁷⁰ Kara, *Tekkeler*, s.304.

⁷¹ Kara, *Tekkeler*, s.304.

⁷² Anonim, *Rehber Ansiklopedisi*, c.14., s.14.

Tanzimat ve Islahat Hareketlerine karşı çıkmayan Mevlevîler, Avrupa hayranı devlet adamlarınca destek gördüler. Mithat Paşa gibi bazı devlet adamları Mevlevîlerin aralarına katıldı. II. Meşrutiyetin ilan edilmesine ve Sultan II. Abdülhamit Han'ın tahttan indirilmesine taraf oldular. I. Dünya Savaşında Mevlevî Alayı olarak katıldılar. Alay sancağını, alay komutanı Veled Çelebi'ye vekâleten alan Yenikapı Mevlevîhânesi Şeyhi Abdülbaki Efendi dervişleriyle beraber, İstanbul'dan Konya'ya doğru yola çıktı. Yol boyunca diğer tekke ve zâviyelerden katılanlar ile alay iyice kalabalıklaştı.⁷³

Savaş yıllarında Mevlevî sikkesi giyerek fotoğraf çektiren Türkiye Devleti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ü Cumhuriyetin ilanından birkaç ay önce Konya Mevlânâ Dergâhı'nda görüyoruz. Abdülhalim Çelebi, Gazi'nin kulağına eğilmiş 'Yarın dergâhımızda lokmaya buyurun Paşam' demiş ve davet kabul edilmişti.⁷⁴

30.11.1351/1925 senesinde kabul edilen 677 sayılı " Tekke ve zâviyelerle türbelerin seddine ve türbedarlıklarla bir takım ünvanların men ve ilgasına dair kanun"la Mevlevî Tekkeleri de kapandı. Konya'da bulunan Mevlevîliğin merkezi, Muhammed Bakır Çelebi'nin postnişinliği ile Suriye, Halep Mevlevîhânesi'ne nakledildi. Fakat 1944 senesinde Suriye Devleti'nin tekkelerle ilgili aldığı yeni kararlarla Mevlevîlik resmi özelliğini kaybetti.⁷⁵

Mevlânâ Celaleddin'in Konya'daki kabri dolayısıyla dergâhı, 1927 yılında müze olarak düzenlenmiş, Mevlânâ ve Mevlevîlikle eserlerle birlikte, Türk Sanat Eserleri bu müzede sergilenmiştir.⁷⁶

Bütün anlatılanlara dayanarak genel hatlarıyla, Mevlânâ'nın düşünce sistemini şöyle özetleyebiliriz:

⁷³ Kara, *Tekkeler*, s.213.

⁷⁴ Kara, *Tekkeler*, s.213.

⁷⁵ Kara, *Tekkeler*, s.334.; Yetik, *Dini Hayat*, s.82.

⁷⁶ Önder, *Türkiye Müzeleri*, s.188.

- 1- “Yaratıcı tekâmülcülük fikrini benimser ve böylece dinamik bir dünya görüşü dile getirir.
- 2- İnsan hür iradeye sahip bir varlıktır, dolayısıyla katı determinizm ve kadercilik doğru değildir.
- 3- Beşeri varlığın tekâmülü için nefsin inkârını değil, tasdikini savunur. İnsanın nihai kaderi Allah’ta yok olmak değil, Allah ile bâki olmaktır.
- 4- Duygu ve iradeyi ön planda tutar, aşk ile fikrin, iman ile aklın terkitabini savunur.
- 5- İnsanı uzlete çeken fikrî, ilmî ve içtimaî alanlarda gayret göstermesini engelleyen aşk, cemiyet hayatını tesirle memur Hz. Muhammed (sav)’in telkin ettiği aşk değildir.
- 6- Nihai gaye, Kur’an-ı Kerim’i insanının ferdi ve içtimai benliği içinde yeniden hayat sahnesine çıkarmaktır.⁷⁷
- 7- Kısaca hedef, insan nefsinin hayvani yönlerini terbiye edip, kendinden istenen, Allah’ın halifesi olma vasfını kazanmasıdır. Bu da İlahî aşk ile olacaktır.”

⁷⁷ Aydın, *İkbal’in Eserleri*, Mevlânâ ile İlgili Yazılar, ss35-36.

BİRİNCİ BÖLÜM

MİTHAT BAHARÎ BEYTUR'UN HAYATI, KİŞİLİĞİ, ESERLERİ VE EDEBİ ŞAHSİYETİ

Tezimizin bu bölümünde, Mithat Baharî Beytur'un hayatı, kişiliğini, eserleri ve edebi şahsiyetini kendi eserleri ve tanıyanların dilinden ele alacağız.

A. ÇOCUKLUK VE GENÇLİK DEVRİ

I) Soyu ve Ailesi

Mithat Baharî Beytur, 1878 yılında İstanbul'un Eyüp semtindeki Taşlıburun Sa'diye Dergâhı'nda doğdu.⁷⁷ Asıl adı Ahmet Midhat'tır. Bahariye Mevlevîhâne'sine mensup olduğu ve şiirlerinde "Bahârî" mahlasını kullandığı için Midhat Bahârî diye tanınmıştır. Soyadı kanunundan sonra Beytur soyadını almıştır. Nesir ve şiirlerinde, "Mithat Bahârî", "Hüsâmî", "Nurizâde Mithat", "Mithat Bahârî Hüsâmî" gibi imzalar kullanmıştır.⁷⁸ Kendileri isimlerini Mihrab-ı Aşk adlı eserinde şöyle ifade eder:

MAHLASI

Doğduğum mevsim-i baharîdir,

Kalemimde o feyz caridir.

Mevlevîhane-i Baharî'de,

Mürşidim hem Cenab-ı Fahrî'dir.

⁷⁷ Mithat Baharî Beytur'un tahmini 1927 yılında Osmanlıca olarak üç sayfa halinde hazırladığı kendi kaleminden alınmıştır. Bu sayfalar şu anda Konya Selçuklu Üniversitesi Kütüphanesi, Feridun Uzluk Bölümü'nde yer almaktadır.

⁷⁸ Şimşekler, Nuri, *Pîr Aşkına*, s. Önsöz.

Neşve-i cam-ı aşk-ı Mevlânâ,
Gönlüme her deminde sarîdir.

Bana bir manevi rebîden
Bu tecelli-i girdigâdır.

Mahlasım bak, kitab-ı şiirimde,
Bu sebepten benim Baharîdir.⁷⁹

Babası; ulemadan Mustafa Sâlim Efendi'nin oğlu Askeriye Mahkemesi başkâtibi, Mehmed Nuri Efendidir.⁸⁰ Kendileri babasını ve dedelerini şöyle anlatır: “ Babam Mehmed Nuri Efendi'nin babası Râşit, onun babası Kütahyalı Sâlim Efendi'dir. (Dedem) ilmiyeden bir zâtmış. Babamdan müntakıl bir ferâize kitabının açık bir sahifesine kendi el yazısıyla yazılıdır, bir silsilenâme şeklinde kaydetmiştir.”⁸¹

Annesi Sa'diye dergâhının şeyhi olan Süleyman Efendi'nin kızı Hatice Âliye Hanım'dır. Mithat Baharî Beytur anne tarafından soyunu şu sözlerle ifade eder: “Annem cihetinden üç göbek ceddimi biliyorum. Annem Hatice Aliye Hanım, onun babası Şeyh Süleyman Efendi; onun babası Şeyh Ahmed Efendi'dir. Annemin yalnız annesinin adını biliyorum, Rûveyde Hanım.”⁸²

Evleri Fatih Çarşamba'da idi. Babasını küçük yaşlarda kaybettiği için annesiyle beraber dedesi Şeyh Süleyman Efendi'nin evine taşındılar. Ulemadan olan dedesi kendilerini hem maddî hem de mânevî ilimlerle yetiştirdi.⁸³ Dedesinin Sâdi Şeyhi olmasına rağmen bütün çocukluğu Bahariye'de ve hemen yakınlarında komşu olan Bahariye Mevlevîhane'sinde geçti.

⁷⁹ Beytur, Mithat Baharî, *Mihrab-ı Aşk*, Sulhi Garan Mat., İstanbul 1964, s.116.

⁸⁰ Şimşekler, *Pir Aşkına*, s.16.

⁸¹ Aynı eser, 44. Mektup, s.187.

⁸² Aynı eser, 55. Mektup, s.240.

⁸³ Aynı eser, Önsöz.

Mithat Baharî Beytur dört kardeştir; Mustafa Râfet, İsmail Zihni, Fâtıma Muhsine ve Ahmet Midhat dördüncü ve en küçüğüdür.⁸⁴ Abisini kendi dilinden anlatır:” Benim bir büyük biraderim vardı, Mevlevî idi. Hem Peygamber’imizin, Mevlânâ’mızın âşığı bir Mevlevî idi. Bir küçük bahçe yapmıştı. Bahçesinde meşgul olurdu. Fakirden kendi ve bahçesi için bir kıta söylemekliğimi istedi. Şu kıtayı söyledim:

El verir bağçe benüm’çün neme lâzım boş söz
Veriyor kalbime neş’e buna Hak da şâhid,
Gerçi sûrette harâb-ı gam-ı aşkız, amma,
Gönlümüz böyle gülistâna safâdır, zâhid.⁸⁵

Mithat Baharî ailesinin etkisiyle tasavvuf kültürüyle büyüdü. Mebâdi-i ulûmu, Dârü’l-feyz-i Hamîdî mektebinde tahsil etti. Büyük ağabeyi Ankara Defterdârı İsmail Zihni Efendi ile Anadolu’nun pek çok yerini dolaştı. Ortaokulu Bitlis İdâdî-i Mülkiyesi’nde okudu.⁸⁶

Ulemadan Kürt Sa’îd Efendi’den Arapça, Gâlip Bey’den edebiyat dersi aldı. Mustafa Râfet Efendi’den Farsça, müderris Avnî Efendi’den Arapçayı tamamladı. Muhammed Sâ’id Efendi’den ayrıca edebiyat ve Arapça tahsili yaptı.⁸⁷

Tüm hayatını öğrenme ve öğretmeye adadı. “Fakîr, daima ilmin nâcîz bir tâlibi, irfanın nâcîz müştâkıyım.”⁸⁸ Sözleriyle kendini ifade etti. İlim tahsili bittikten sonra uzun yıllar İstanbul Göztepe’deki evinde yaşadı.

⁸⁴ Şimşekler, a.g.e., s.16.

⁸⁵ Şimşekler, a.g.e.,44. Mektup, s.187.

⁸⁶ Mithat Baharî Beytur’un tahmini 1927 yılında Osmanlıca olarak üç sayfa halinde hazırladığı kendi kaleminden alınmıştır. Bu sayfalar şu anda Konya Selçuklu Üniversitesi Kütüphanesi, Feridun Uzluk Bölümünde yer almaktadır.

⁸⁷ Aynı eser, s.3.

⁸⁸ Şimşekler,a.g.e., 53. Mektup, s.231.

Şahîh-i Buhârî hafızı olarak tanınan Mehmed Said Efendi'den el-Câmihı 's-Sahîh'i okuduğu yıllarda Mehmed Said Efendi'nin kızı Fitnat Hanım'la evlendi. Evlendiği tarih tam olarak bilinmemekle birlikte bu evlilikten iki kız çocuğu dünyaya geldi. Büyük kızına Mevlânâ'nın torunun ismi olan Mutahhara ismini koydu, diğer kızı ise Destina Hanım'dır. Mutahhara Hanım müzik, Destina Hanım Fransızca öğretmenidir. Kızları evlenmedikleri için torunu olmamıştır. 1959 yılında eşi Fatıma Fitnat Hanım kaybetti. Eşinin kabri Göztepe Sahra-ı Cedid mezarlığındadır.⁸⁹

Mithat Baharî Beytur eşi Fitnat Hanımefendi, gerçek anlamıyla bir İstanbul hanımefendisidir. Babası Said Efendi'nin teşvikiyle tasavvuf terbiyesinde yetişir. Aynı zamanda eşi Mithat Baharî Beytur'a da intisaplıdır. Fatıma Fitnat Hanımefendi'nin manevî derecelerini Fikri Kökçin Beyefendi şu olayla anlatırlar: "Fatıma Fitnat Hanımefendi mezara defnedilirken Mithat Baharî Beytur çok ağlar. Öğrencilerinden Fikri Kökçin Beyefendi sorarlar "Efendim neden bu kadar ağladınız?" Mithat Baharî Beytur " Nasıl ağlamam, mezara Fitnat Hanımı Pîr indirdi" der.⁹⁰

Kızlarından Mutahhara Hanım, Beylerbeyi Küplüce kabristanında, Destina Hanım Karacaahmed kabristanında sırlanmışlardır.⁹¹

Mithat Baharî Beytur 1897-1899, yıllarında hayata atılarak maliye nezareti (Bakanlığı) Muhasebe-i Umumiye Kaleminde (genel muhasebe bürosunda) memuriyet hayatına girdi. Birkaç yıl sonra Maden ve Tarım Vekâleti Maden Genel Müdürlüğü kalemine nakledildi. Bu vekâlet ticaret ve ziraat adı altında birleştirildiğinde maden şubesi mümeyyizi, buradan vekâletin zât işleri sicil şubesi mümeyyizliğine, başkentin Ankara'ya nakli dolayısı ile bu şubenin lağvı üzerine Beyoğlu tâlî mubadele komisyonu azalığına tayin edildi. Türkiye Sanayi ve Mâden Bakanlığı'nın kurulması üzerine bu bankanın İstihbârat Şubesi

⁸⁹ A. Kadri Yetiş Beyefendi'nin Mayıs 2013 tarihli röportajlarından alıntıdır.

⁹⁰ A. Fikri Kökçin Beyefendi'nin Mayıs 2013 tarihli röportajlarından alıntıdır.

⁹¹ A. Kadri Yetiş Beyefendi'nin Mayıs 2013 tarihli röportajlarından alıntıdır.

başkâtipliğine, oradan da Sümerbank Alım Satım Şubesi muhaberat şefliğine tayin olundu. Buradan da emekliye ayrıldı. Emekli olduktan sonra gene çalışmalarını devam ettiren Ahmet Midhat Beytur son olarak İstanbul Yüksek İslam Enstitüsünde Farsça hocası olarak çalıştı.⁹²

Mithat Baharî Hazretleri hayatının her döneminde Rabbine ve Mevlânâ'ya aşk ile bağlandı. I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşlarına katılmadı. Babasından kalma evi 120 altına satıp, yarısıyla Risâle-i Sipehsâlâr tercümesini bastırdı, diğer yarısıyla askerliği bedelli yaptı.⁹³ Genç yaşlarda bile Mevlânâ'yı ve eserlerini tanıtmak için çabaladı. Hazırladığı Risâle-i Sipehsâlâr tercümesini kendileri anlatır: “Bu baba yadigârı maldan bize bir şey kalmadı ama çok şey kaldı: Risâle-i Sipehsâlâr tercümesi, Mevlânâ'ya hizmet şerefi, yârân ve ihvânın kıymetli muhabbet ve teveccühleri. Bu hizmetimden çok memnunum müteşekkirim.”⁹⁴

Mithat Baharî Beytur kızlarının memuriyet hayatında da pek çok zorluk yaşamışlardı. Bunlardan birini şöyle anlatırlar: “Mutahhara müzik öğretmeni, Destina Fransızca öğretmenidir. Bunlar hâmisiz oldukları için, İstanbul Maârif İdaresi'nde bir sa'irlik var, iki senedir bu bîçârelere musallat oldu. Geçen sene Mutahhara'nın Ankara'ya giderek bin müşkilatla aldığı Üsküdar'daki Kız Ortaokulu'ndan bu sene yine kaldırıp Vefa Erkek Ortaokuluna verdi. Üsküdar'daki hem kız, hem de semtimize yakındı. Bittabî mutlaka aksilik olsun diye böyle yaptı.

Bu yetmiyormuş gibi şimdi de Destina'ya, Heybeliada Ortaokulu'nda dokuz saat ilave ders verdi. Geçen sene Destina, Kadıköy Kız Lisesi'nden, lisenin lağvı dolayısıyla Kartal Ortaokuluna verilmişti. Kartal uzak olduğu halde sesimizi çıkarmamıştık. Fakat bu sene Heybeliada Okulunu da vermeleri tamamıyla bir zulümdür. Caddebostanı'nda oturuyoruz. Caddebostanı'nda adaya vapur yoktur. Sonra kendisi fırtınadan çok korktuğu için lodoslu havalarda vapurun biraz

⁹² Mithat Baharî Beytur'un kendi kaleminden alıntıdır.

⁹³ Şimşekler, *Pir Aşkına*., 23. Mektup, s.108.

⁹⁴ Şimşekler, *a.g.e.*, 23. Mektup, s.108.

sarsıntısı, onu bir hafta hasta ediyor. Haydi Kartal biraz uzak olmakla beraber razı olduk. Bari ilave ders semtimize yakın bir okulla değıştiriniz desek aldırın yok. Çünkü bîcâredirler, hâmisizdirler. Sizden ricam: bu iki zavallının himaye edilmesi ve mâkul olan dileklerinin yerine getirilmesi için Hasan Âli (Yücel) Bey'e⁹⁵ söylemeniz ve anlatmanızdır. Hasan Âli Beyefendi'nin tavsiyelerini Maârif erkânının hiç biri reddetmez.⁹⁶

Yaşadıkları zorluklar giderilemediği için konuyu farklı zamanlarda dile getirir. “Milli Eğitim Bakanlığı'nda kızım Mutahhara'ya ait müsta'cel bir ricam var: Mutahhara Kartal Orta mektebinde müzik öğretmenidir, buna ilave olarak Kadıköy Erkek Okulu'nun Müzik dersine verdiler. Müzik dersi diğer derslere makîsi olmadığından iki erkek okulunda müzik dersi verilmesi çok müşkil çok yorucu olduğundan ilave olarak verilen dersin bir kız ortaokulundan verilmesini İstanbul Eğitim Müdürlüğü'nden istid'â etti.”⁹⁷

Baharî Beytur 1929'da Kadıköy Osman Ağa Mahallesi İsmet Paşa caddesi 54 numarada yaşadı.⁹⁸ Mektuplarında bu adresi kullandı. Günümüzde bu adreste kendi evleri mevcut değildir.

Bu evi, uzun yıllar yanında bulunan öğrencilerinden Ali Fikri Kökçin Beyefendi şöyle anlatıyor: “Caddebostan Plaj yolundaki ‘nişimini şair’ dediği evi iki katlı, bahçe içinde krem rengi boyalı, pencereleri panjurlu idi. Ön bahçesi adam boyu güller ve çeşitli çiçeklerle bezenmişti. Evin kapısına bahçeden üç dört basamakla çıkılırdı. İçeri girince hemen karşı duvarda adına şiir yazdığı saati vardı. Holün sağındaki küçük odada misafirlerini kabul ederdi.

Ev geniş ve güzel mobilyalarla döşeliydi. Evinin mutfağından geçilen küçük bir odası vardı ki galiba binaya sonradan ilave edilmişti. Bu odanın merdivenle bahçeye inilen demir bir kapısı vardı. Bahçe kapısının yanında bahçeye bakan bir

⁹⁵ Hasan Ali Yücel (1897-1961) 1946 yılındaki Milli Eğitim Bakan'ıdır.

⁹⁶ Şimşekler, *Pir Aşkına*, 51. Mektup, s.217.

⁹⁷ Şimşekler, *a.g.e.*, 43. Mektup, s.185.

⁹⁸ Şimşekler, *a.g.e.*, 8.Mektup, s.72.

pencere vardı. Pencereden karşı duvara kadar yüksekçe bir sedir, küçük bir masa, iki sandalye vardı. Bahçe kapısı ile sedir arasında bir soba bulunurdu. Duvarlarda mübarek makamların resimleri meyanında Hz. Hüseyin' in türbesi ve altında Osmanlıca 'Medet Ya Şah-ı Şehidan' yazılı idi. Kızları Destina ve Mutathara Hanımefendiler Efendimizin sabah namazına kalktığında o küçük odada sesli sesli İsm-i Celâl çektiğini söyledilerdi”.

İlerleyen zamanda kendi evleri sohbet ve dersler için küçük ve sobalı olduğu için Seniha Bedri Göknıl Hanımefendi'nin Göztepe Yeniyol'daki iki katlı müstakil villasına taşınmışlardı. İlk başta sadece sohbetler için gidilen bu eve daha sonra tamamen yerleşmişlerdi.⁹⁹

II) Yetişmesi

Mithat Baharî Beytur, ilk eğitimini dedesi Sa'diye dergâhının şeyhi olan Süleyman Efendi'den aldı. Dedesi kendilerini maddi ve manevi ilimlerle donattı. Çocukluk yılları evlerinin Bahariye'de olması, ayrıca gönül bağı dolayısıyla Bahâriye Mevlevîhânesinde geçti.¹⁰⁰

İlk ve ortaokulu Eyüp Sultan'da Dâru'l-Feyz-i Hamidî ve Eyüp Askeri Rüştîyesinde, lise tahsilini ise ağabeyi İsmail Zihnî Bey'in yanında Bitlis İdadîsi'nde tamamladı. Okul hayatına gelince, Mebâdi-i ulûmu, Dârü'l-feyz-i Hamîdî mektebinde tahsil etti. Büyük ağabeyi Ankara defterdârı İsmail Zihni Efendi ile Anadolu'nun pek çok yerini dolaştı. Ortaokulu Bitlis İdadî-i Mülkiyesi'nde okudu.¹⁰¹

Tezimizin 23. sayfasında vermiştik, Sa'îd Efendi'den Arapça, Gâlip Bey'den Edebiyat dersi aldı. Mustafa Râfet Efendi'den Farsça, müderris Avnî Efendi (ö. 1954)'den Arapça'yı tamamladı. Muhammed Sâ'id Efendi'den ayrıca

⁹⁹ A. Fikri Kökçin Beyefendi'nin Mayıs 2013 tarihli anlatımlarından alıntıdır.

¹⁰⁰ Kendi kaleminden alıntıdır.

¹⁰¹ Kendi kaleminden alıntıdır.

Edebiyat ve Arapça tahsili yaptı. Tüm hayatını öğrenme ve öğretmeye adadı. “Fakîr, daima ilmin nâcîz bir tâlibi, irfanın nâcîz müştâkıyım.” sözleriyle kendini ifade etti.¹⁰²

Hayatı boyunca ilme ve kitaplara ilgi duydu. Zamanını dolu geçirmeye önem verirdi. Kendileri bu durumu şöyle anlatıyor: “Gençliğimde Eyüp’te Cezair’den gelerek mücavir olmuş fûzelâdan, hâfız-ı hadîs bir Sâid Efendi vardı. Bu zâtın birkaç arkadaşla haftada iki gün hadis okudum. Ders okuduktan sonra müsait zamanlarımda cami dolabındaki kitapları gözden geçirirdim.”¹⁰³

Midhat Baharî Hazretleri idâdiden mezun olmasına rağmen şark edebiyatı kültürünü ve İslâmî ilimlerdeki çok derin ve çok sağlam kültürünü Sâdi tarikatına bağlı ve çok mükemmel ve çok münevver bir aile muhitinden, bu ailenin yine çok kültürlü çevresinden aldı. Ağabeyi Mustafa Rafet Efendi şöhretli ve bilgili Tahir Efendi’nin şakirdi idi. Ondan Farsça öğrendi.¹⁰⁴

Mesnevi’yi ilk başta Bahariye Mevlevîhanesi şeyhi ve devrin çok mümtaz bir şahsiyeti olan Hüseyin Fahreddin Dede Efendi (ö. 1911)’den okudu. Hüseyin Fahreddin Dede Efendi aynı zamanda Midhat Bahari Bey’in pek sevgili pek saygılı şeyhi Efendisi’ydi.¹⁰⁵ Daha sonra Fahrettin Dede’nin yönlendirmesiyle Eyüpdeki Nakşî şeyhi Hüsamettin Dede’den Mesnevî derslerini tamamladı. Devrin Fuzuli’si denilen Hüseyin Avni Bey’den edebiyat dersleri almıştır.¹⁰⁶

Arapçayı İstanbul Darülfununu (üniversitesi) İlâhiyyat Fakültesi müderrislerinden Hüseyin Avni Efendi’den öğrendi. Aynı zamanda bu zatın Beyazıd Camii’nde verdiği derslere devam ederek medreselerde okunan ilimlerden icâzatnâme ve emsali ile beraber gümüş liyakat madalyası aldı. O devrin seçkin aydınlarından ve kayınpederi Mehmed Sait Efendi’den Arap

¹⁰² Şimşekler, *Pir Aşkına*, 53. Mektup, s.227.

¹⁰³ Şimşekler, *a.g.e.*, 53. Mektup, s.224.

¹⁰⁴ Kendi kaleminden alıntıdır.

¹⁰⁵ Şimşekler, *a.g.e.*, s.17.

¹⁰⁶ Dr. Emin Işık Beyefendi’nin 18 Mayıs 2013 tarihli röportajlarından alıntıdır.

Edebiyatı dersleri aldı. Hafız Buhâri Said Efendi'den de hadis ilminden Buhâri Şerif'i okudu.¹⁰⁷

Midhat Bahari Hazretleri Mevlevî terbiyesini Bahariye Mevlevihânesi postnişini Hüseyin Fahreddin Dede Efendi'den kazanmış, Mesnevîhan icazetini ise Hatûniye Şeyhi Hüsam Efendi'den almıştır.¹⁰⁸

Mithat Baharî, 1916 da Konyada Mevlâna Dergâhı'nda Mevlevî tarikatının şeyhi Mehmed Veled İzbudak Efendi (ö.1950)¹⁰⁹ tarafından Kasımpaşa Mevlevihânesi Mesnevihan'lığına tayin edildi. Dergâhlar setrolunduğu vakit Kasımpaşa Mevlihânesi Mesnevihan'ı bulunuyordu. Midhat Bahari Bey 1924'de son Konya postnişini Abdulhalim Çelebi (ö.1925)'den destar alıp Mevlevî Şeyhi rütbesini kazanmıştır.¹¹⁰

Çelebi Efendi Hazretleri Ankara Mevlevihanesi'nde bir sohbet sırasında kendisine ait bulunan ve o anda başındaki destarlı sikkeyi Midhat Bahari Beytur'a giydirek tâyin protokolünü de yerine getirmişlerdir. O sıralarda dergâhlar henüz açık bulunuyordu. Kısa bir süre sonra dergâhlar, Mevlevihaneler de bir kanun ile kapatıldı.¹¹¹

Bu olayın ardından dergâhların pek çoğu bakımsızlıktan, bazıları da yanarak kayboldu. Kadri Yetiş Dede süreci şöyle anlatıyor: "Dergâhların bazıları kiraya verilir, kimisi camii olarak kullanılır. Konya Dergâhı müzeye çevrilir. Dağılan mensuplar bir müddet sonra yavaş yavaş küçük topluluklar halinde, sohbet toplantıları şeklinde bir araya gelerek bu tarikatı resmen olmasa bile kültür olarak yürütürler. Kültür adı altında Hz.Mevlânâ'nın ve diğer Mevlevî büyüklerinin kitapları değişen dile ve yazıya göre tercüme edilir ve yayınlanır. Yeni kitaplar yazılır. Hatıralar anlatılır ve yazılır. Nihayet 1952' lerden sonra ortalık biraz

¹⁰⁷ Dr. Emin Işık Beyefendi'nin 18 Mayıs 2013 tarihli röportajlarından alıntıdır .

¹⁰⁸ A. Kadri Yetiş Beyefendi'nin röportajlarından alıntıdır.

¹⁰⁹ Veled Çelebi 1869 yılında Konya'da doğmuştur. Konya Mevlânâ dergâhı'nın postnişinliğini yapmıştır. Türk dili araştırmaları yapmış; Türk Dil Kurumu'nda çalışmalarını ölümüne kadar sürdürmüş bir araştırmacıdır. II., III., IV.ile V. Dönem Kastamonu, VI. dönem Yozgat milletvekili olarak toplam 20 yıl süreyle TBMM'de görev yapmıştır.

¹¹⁰ A. Kadri Yetiş Beyefendi'nin 11 Mayıs 2013 tarihli röportajlarından alıntıdır.

¹¹¹ A. Kadri Yetiş Beyefendi'nin 11 Mayıs 2013 tarihli röportajlarından alıntıdır.

durulunca başta Konya’da olmak üzere yavaş yavaş küçük toplantılar bazen, küçük semâ toplantıları yapılır. Cereyan gittikçe büyür.”¹¹²

Midhat Baharî bu aşamada azami gayret sarf edenlerin başındadır. Öğrencilerinden Kadri Yetiş Bey, Mithat Baharî Hazretlerini anlatımlarının devamında, “Beyefendi, çok kuvvetli bir tasavvuf dünyasında doğmuş ve o tasavvuf dünyasında büyümüştür. Devrin mümtaz şahsiyetleri tarafından terbiye edilmiş Bahariye Mevlevihânesi gibi dev bir ilim, kültür ve ilâhi aşk yuvasında, Hüseyin Fahreddin Dede Efendi gibi eşine az rastlanır bir mürşidin elinde yetişmiştir. Allah aşkında yok olmuş, aşkı Mevlâna ile yakmış, kendisini onda eritmiş, onunla bir olmuş, Şeriat-ı Muhammediye’den bir an ayrılmamış, rint, alevi meşrep ve bütün bu vasıfları kendisinde toplayabilmiş ender insanlardan birisi idi.”¹¹³ der.

Mithat Baharî’nin kendi gençliğini anlatan şiiri:

GENÇLİĞİMİN BİR RÜYASI

Rüyamda bir geceydi cânan!

Ettikti seninle söyle seyran:

Gittik aday o cay-ı aşka,

Daldım orada fezay-ı aşka;

Çamlıkta o sefalı yerde,

Yarabbi; o anki zevk nerde,

Her saye-i meşcer-i güzeldir,

Bence ada, cayı libedeldedir;

¹¹² A. Kadri Yetiş Beyefendi’nin 11 Mayıs 2013 tarihli röportajlarından alıntıdır.

¹¹³ A. Kadri Yetiş Beyefendi’nin 11 Mayıs 2013 tarihli röportajlarından alıntıdır.

Gâhi oturup yanımda handân,

Gâhi gezini idin perişân;

Tavûs gibi hıram ederdin,

Gönlümdeki aşkı tam ederdin;

Gâhi konuşur idin benimle,

Sohbet ne güzeldi gülbünümle;

Aheng-i tekellümünle inler,

Meftunun olur ki gönül dinler;

Âğaze-i naz naz-ı aşka¹¹⁴

Mithat Baharî Beytur gençliğinden itibaren hep İlahî feyizle coşmuş, hayatının her döneminde Allah aşkıyla kavrulmuştur. Kendi değerini daima Mevlânâ'dan bilirdi. Tevazusunu şu sözleriyle dile getirir: “Mevlânâ'nın en küçük bir uru şeb-çereğ-ı hakikattir. Bütün karanlıkları aydınlatır. Sözlerimde her cümlelerimde, sizin ruhunuzun, o rûh-ı necîbinizin kıymetli takdirlerini celb eden güzellik, işte o nurun reşhât-ı tenvîridir. Bence hiç kıymeti olmayan sözüme mânevî bir kıymet veren de budur. Çünkü Mevlânâ'mızın kullandığı tabirlerden bazı iktibasları kucaklamıştır.”¹¹⁵

Mithat Baharî Beytur kendini ve Mevlevî'liği Mıhrab-ı Aşk adlı eserinde şöyle anlatır:

BİZ KİMİZ?

Sâye-i Pîr'de biz cüş-i isti'lâyâız.

¹¹⁴ Beytur, *Mıhrab-ı Aşk*, s.152.

¹¹⁵ Şimşekler, *Pir aşkına*, 30. Mektup, s.138.

Dürr-i şevvâr-ı Muhammetle dolu deryayız

Başımız tâcî Ali, sevgilimiz âl-ı Nebî,

Âşık-i mest-i Huda, bende-i Mevlânâ'yız.¹¹⁶

Kendini önce Hz. Peygamber ve ailesine sonra Hz. Muhammed (sav) aşığı olduğu için Mevlânâ âşığı saymıştır.

III- Memuriyet Hayatı

Mithat Baharî Beytur 1897-1899 yılları arası henüz lise öğrencisiyken Maliye Nezareti kaleminde kâtip olarak çalışmaya başlar. İki yıl sonra Orman Maden ve Ziraat Müdürlüğüne naklen tayin edilir ve buranın kaleminde kâtiplik yapar. Bu vekâlet ticaret ve ziraat adı altında birleştirildiğinde maden şubesi mümeyyizi, buradan vekâletin zât işleri sicil şubesi mümeyyizliğine, başkentin Ankara'ya nakli dolayısı ile bu şubenin lağvı üzerine Beyoğlu tâlî mubadele komisyonu azalığına alığına tayin edilir.¹¹⁷

Bir ara Akşehir Hatiplik Mektebinde Türkçe ve Edebiyat öğretmenliği yapar. Türkiye Sanai ve Maadin Bankası kurulunca bu bankanın haberleşme şubesi başkâtipliğine getirilir. Sicil ve Me'mûrîn müdiriyeti mümeyyizliği, Beyoğlu Tâlî Mübâdel komisyonu azalığında bulunur. Sümerbank Alım-Satım şubesi şefliğine geçer ve 1945 yılında emekli oluncaya kadar orada çalışır¹¹⁸

7 Haziran 1943 tarihinde arkadaşı Feridun Nafiz Uzluk'a gönderdiği 34. mektubunda Sümerbank'taki görevinden haksızlıkla alındığını ve hatta tazminat, ikramiye bile verilmediğini dile getirir. Bu hususta Türkiye Büyük Millet Meclisine bile ricada bulunur. “ En âdî bir müessese bir ticarethane bile emekli memuruna yol verirken, eline birkaç maaş ikramiye verir. Yazık, birçok

¹¹⁶ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.84.

¹¹⁷ Şimşekler, *a.g.e.*, s.29.

¹¹⁸ Şimşekler, *a.g.e.*, s.154.

hususlarda olduğu gibi böyle insanî içtimaî meselelerde Şark'ımız yine gerilerdedir.¹¹⁹ Şöyle devam eder: “Ben Sümerbank'tan iş dilenmedim. Yalnız bir hak istiyorum. Milli vazifesini yerine getirmesini istiyorum.”¹²⁰

Bu kurumdaki çalışmaları çok ağırdır. “Sümerbank beni çok hırpaladı. Birkaç memurun hamûle-i mesâîsini son zamanlarda omuzlarıma yükledi. Çok yazmaktan, çok çalışmaktan gözlerim yoruldu. Biliyorsunuz ki geçen seneden beri gözlerimden rahatsızım. Henüz tamamıyla iyileşmedi, onun için göz yorucu işler derûhte etmek istemiyorum. Bize bu yaşta, bu vaziyette haftada bir içtimâ eden sigorta şirketleri gibi şirketlerde idare meclisi azalıklarına benzer vazifeler gerektir. Kuvvetli bir arkanız, tutanınız olsa böyle bir vazife ile kayırılırız. Eski Ticaret Vekili Merhûm Cezmi¹²¹ Hâlen böyle bir iş bulamayınca bâri deruhte edeceğimiz vazife yazısı az işler olmalı. Kâtiplik sınıfından göz yorucu vazifeler olmamalı. Bunları yaptırmaya gücümüz yetmezse ne yapalım? İstanbul'da olmak üzere tensibinizle terviç ettiğiniz hâle münâsip bir vazifeyi deruhte etmek zaruretindeyiz.”¹²²

Emekli olduktan sonra gene çalışmalarını devam ettiren Ahmet Mithat Beytur son, olarak 1959 yılında İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nde bir buçuk sene Farsça öğretmenliği yaptı. Bu görevi yaşının ilerlemesi sonucu dostu Abdülkadir Keçecioğlu'na (Yaman Dede) (1897-1962) devretti. Vefa İdadisi'nde, Türkçe, Kitâbet, Ahlâk, Ma'lumat-ı Medeniye dersleri verdi. Bazı özel okullarda Kitâbet, Türkçe, Tarih, Edebiyat öğretmenliği yaptı.¹²³

¹¹⁹ Şimşekler, *a.g.e.*, s.151.

¹²⁰ Şimşekler, *a.g.e.*, s.154.

¹²¹ Cezmi Elçin (1894-1940) 5. Dönem Antalya milletvekilliği yapmış ayrıca Ticaret Vekili olarak kabineye katılmıştır.

¹²² Şimşekler, *a.g.e.*, s.27.

¹²³ Dr. Emin Işık Beyefendi'nin Mayıs 2013 tarihli röportajlarından alıntıdır.

B) TASAVVUFA İNTİSABI VE ŞEYHLİĞİ

I) Bahariye Mevlevîhanesi

Bahariye Mevlevîhanesi, İstanbul'daki en son açılan mevlevîhanedir. Bu Mevlevîhane daha önceleri Beşiktaş Mevlevîhanesi olarak geçer. Beşiktaş Mevlevîhanesinin ilk şeyhi Ağazâde Mehmet Hakîkî Dede'dir. (1063/1652)¹²⁴

Bahariye Mevlevîhanesinin tarihçesini Dr. Emin Işık 18 Mayıs 2013 tarihinde İstanbul Bağlarbaşı Kültür Merkezi'nde yaptığı "Mithat Baharî Beytur" adlı konferansında şöyle anlatıyor:

"Padişah Genç Osman zamanında Yeniçeri Mevlevihanesi Ağazade Hakîkî Mehmet Dede, yeniçeri ağası olan babası ölünce Konya Mevlânâ Dergâhı'na intisap etmiştir. Konya'da makam çelebisi I. Bostan Çelebinin (1063/1621) yanında çile çıkarıp uzun yıllar hizmet vermiştir. Mesnevî öğrenip, destar giyip ve "Dede" unvanıyla oradan Gelibolu'ya tekrar dönmüştür. Gelibolu camisinin imamı caminin yanındaki iki odayı Hakîkî Mehmet Dede'ye veriyor. Bu mekân küçük gelince Hakîkî Mehmet Dede babasından kalma araziyle Türkiye'deki en büyük semahanesini orada yaptırmıştır.¹²⁵

Kaptan-ı Derya Ohrili Hüseyin Paşa bir gece Gelibolu'da kalması gerekiyor. O gece Mevlevîhanede kalıyor ve Hakîkî Mehmet Dede'de gördüğü kerametlerle ona intisap ediyor. Hakîkî Mehmet Dede, Hüseyin Paşayı sadrazamlıkla müjdeliyor. Bu olay gerçekleşince Hüseyin Paşa çok etkilenip Beşiktaş'da bir Mevlevîhane yaptırıyor. Mehmet Dedeye Beşiktaş'taki Mevlevîhanenin de postnişinliğini yapmasını rica ediyor. Böylelikle Mehmet Dede Beşiktaş

¹²⁴ Küçük, Sezai, *Mevlevîliğin Son Yüzyılı*, Vefa Yay., İstanbul 2007, s.137.

¹²⁵ Türkiye'de bulunan Mevlevîhanelerin içinde kubbesi en büyük semahane Gelibolu Mevlevîhanesidir. Gelenek üzere mevlevîhanelerde sema yapılan alan üç ya da beş kişilikken buradaki alan on beş kişiden fazlasını alacak kadardır. Türkiye'deki ikinci en büyük semahâne şu anda hizmete açık olan Yenikapı Mevlevîhanesidir.

Mevlevîhanesinin ilk şeyhi oluyor. Mehmet Dede bir Çarşamba Gelibolu'da, bir Çarşamba Beşiktaşta iki sene hizmetlerine devam ediyor.¹²⁶

Hakîkî Mehmet Dede'den sonra on dokuzuncu yüzyıla gelince kadar Beşiktaş Mevlevîhânesi şeyhleri sırasıyla:

Şeyh Süleyman Dede (ö. 1065/1654)

Hasan Dede (ö. 1071/1660)

Nâcî Ahmed Dede (ö. 1122/1710)

Çengî Yusuf Dede (ö. 1080/1669)

Eyyûbî Mehmed Memiş Dede (ö. 1136/1723)

Memiş Dede oğlu Sâdık Dede (ö. 1178/1764)

Abdülehad Dede (ö. 1180/1766)

Trabluslu Ahmed Dede (ö. 1185/1771)¹²⁷

Beşiktaş Mevlevîhanesi Çırağan sarayının hemen yanında bulunmaktadır. 1867 yılında Çırağan sarayını genişletmek için Beşiktaş Mevlevîhanesi yıkılıyor.¹²⁸ Mevlevîhane iki yıl geçici olarak Fındıklı'daki Karacehennem İbrahim Paşa konağında kalıyor. 1870 yılında Padişah Abdülaziz Maçka'da yeni bir Mevlevîhane yapılıyor. Maçka Mevlevîhanesi olarak bilinen bu yapı 1874 yılında içinde bulunan alana askeri kışla yapılması amacıyla yıkılıyor. 1870-1874 yılları arasında burada hizmet veriliyor ancak burası da yıkılınca Hüseyin Fahrettin Dede, Hatap Emîni Hüseyin Efendinin yalısına ailesi ve dervişleriyle yerleşiyor. Bu bölgede 1875 yılında Bahariye Mevlevîhanesinin temelleri atılıyor. 1878 yılında inşaatı tamamlanınca Eyüpdeki Bahariye Mevlevîhanesi açılıyor. Böylelikle İstanbul'daki en son açılan Mevlevîhane burası oluyor.¹²⁹ Hüseyin Fahrettin Dede de buranın ilk poştnişi oluyor.

¹²⁶ Ohrili Hüseyin Paşa'nın, padişah Genç Osman'la Mayıs 1031/1622 yılında şehit edilmesi üzerine Hakîkî Dede Gelibolu'ya dönmüş 1063/1653 tarihinde vefatlarına kadar Gelibolu'da yaşamışlardır.

¹²⁷ Küçük, *a.g.e.*, ss139-140.

¹²⁸ Bu olay Sultan Abdülaziz zamanında gerçekleşiyor.

¹²⁹ Dr. Emin Işık Beyefendi ile yapılan 18 Mayıs 2013 tarihli söyleşiden alıntıdır.

Mithat Baharî Beytur kendisine “Baharistan-ı sevdasın” diyecek kadar Bahariye Mevlevihânesini sevdi. Çocukluğu ve gençliği Bahariye Mevlevihânesinde geçti. Bu sevgiyi ismine getirdiği “Baharî” lakabıyla kanıtladı. Aşağıdaki şiirinde bu sevdayı dile getirir:

BAHARİSTAN-I SEVDA

İsterim kim gitmesin dilde hayâl-i hüsn-i yâr,
Neşe-i rûhum, safâ-yi ömrüm olmuştur niğâr;
Yaktı senden gayrısın gönlümde aşk âteşi,
Tahtıgâh-ı dil sedirendir, senin ey Şehriyâr;
Girye-i çeşmim, enin-i âşıkânem şahidim,
Ben senin meftununum ey nâzenin-i şivekâr;
Gamzelerde bak ne ateşler bıraktın sineme,
Neydin, bilmem beni kıldın bu rütbe zâr zâr;
Rengü bûy-i işve toplanmışta hüsn olmuş sana,
Bir görün olsun gülüm, gönlüm bahâr ender bahâr;
Âşıkın elden bırakmaz damen-i nâzaânını,
Varsa cevrin, lutfun ey cânan, senin hüsnünce var.
Ey Baharî; Feyz-i Mevlânâ ile yoktur hazan;
Sen baharistan-ı sevdasın, derunun lâlezâr.¹³⁰

¹³⁰ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.105.

Bahariye Mevlevîhanesi şeyhi Hüseyin Fahrettin Dede 1911’de vefat ediyor. 1950’li yıllarda Bahariye Mevlevîhanesi yıkılıyor. Buradaki restore çalışmaları büyük ölçüde tamamlanmış olup hala bazı çalışmalar devam etmektedir.

a) Şeyhi Hüseyin Fahrettin Dede

Hüseyin Fahrettin Dede (1853-1911) (Resmi Ekler Bölümünde yer almaktadır), babası Beşiktaş Mevlevîhanesi şeyhi Hasan Nazif Dede’in 1278/1861 yılında vefatı üzerine şeyh tayin edilmiştir. Beşiktaş Mevlevîhanesinin en son şeyhi Fahrettin Dedenin babası Hasan Nâzif Dededir.¹³¹

Hüseyin Fahrettin Dede’yi Dr. Emin Işık 18 Mayıs 2013 tarihinde İstanbul Bağlarbaşı Kültür Merkezi’nde yaptığı “Mithat Baharî Beytur” adlı konferansında şöyle anlatıyor:

“Hasan Nazif Dede ölünce sekiz yaşındaki Hüseyin Fahrettin Dede hem Mısır, hem de Afyonkarahisar Çelebileri tarafından destar giydi. Yaşı küçük olduğu için dergâhın aşçıbaşı Hacı Raşit Dede vekâleten bakıyor.¹³²

Hüseyin Fahrettin Dede devrin en büyük neyzenidir. Kendisi Farsça, Arapça ve Türkçe şiirler yazdı. Arapçası ve Farsça’sı çok iyiydi. Fıkıh bilgisi, dini bilgisi çok iyidir. Ehl-i Beyt sevgisi çok belirgindir. Hüseyin Fahrettin Dede mesnevîhandır ve kendi devrinde en güzel sema edenidir. Saatlerce hiç yorulmadan ve yalpalamadan sema edermiş. Baharîye Mevlevîhanesi, Hüseyin Fahrettin Dede demektir. Fahrettin Dede orta boyluydu ve hafif Tatarlara benzerdi. Oldukça güçlüydü saatlerce sema edecek kadar kuvvetliydi.”

¹³¹ Gölpınarlı, *Mevlânâ’dan Sonra Mevlevîlik*, s.458-459.

¹³² Dergâhlarda aşçıbaşı Dede posnişin görevinin vekilidir. Mutfak hizmetlerine ek olarak müritlerle ilgilenir. Çile çıkaran ve erbaine girenlerin durumunu takip eder. Derler ki “Aşçı Dede hem yemekleri hem de müritleri pişirir.”

Hüseyin Fahrettin Dede Çok ciddi bir eğitim almıştır. Devrin en önemli hocalarından ders görmüştür. Eğitimlerine ve hocalarına kısaca bir bakalım. Beşiktaş Mekteb-i Rüştîyesi'ni bitirdikten sonra Dehlevî İskender Efendi Belhli Abdülfettah Efendiden Farsça ve Fransızca dersleri aldı. Manisalı Hilmi Efendiden Arapça daha sonra kayınpederi olan Yenikapı Mevlevîhanesi Şeyhi Osman Salahaddin Dede'den ve Abdurrahman Sami Paşadan Mesnevî dersleri aldı. Tasavvuf ve edebiyat derslerini Yenişehirli Aynî Beyde tamamladı.¹³³

Mithat Baharî Beytur şeyhi ile çok küçük yaşlarda tanıştı. Hüseyin Fahrettin Dede'nin yanında Bahariye Mevlevîhânesi'nde çile çıkarıp semazen oldu. Şeyhi Hüseyin Fahrettin Dede'yi çok sevdi. Şeyhi için yazdığı şiirine yer vermek istiyoruz:

MÜRŞİDİME

Öyle parlar aşkı hüsnünden gönül şimşek çakar,

Rûhumu aydınlatan nûr-ı kemâlidir senin.

Sendedir feyzi Muhammed, sende Mevlânâ, Aliy

Kıble-i cân-u dilim canân! Cemalindir senin.¹³⁴

Midhat Bahârî Beytur sık sık şeyhi Nazifzâde Hüseyin Fahri Dede'yi ziyarette giderdi. Bu ziyaretleri esnasında bir gün: “Daha dergâhlar açıktı, bir Ramazan akşamı Üsküdar Mevlevîhânesine iftara gittim. Ma'lum-i âlîleri maksat iftar değil merhum Hazret-i Remzi'nin sohbetinden nevâleçîn olmağı. O akşam iftarda hâyli muhipler de bulunuyordu. İftardan sonra birkaç zevât gittiler. Fakir, Remzi-yi remz-âşinâ ile bir müddet cân sohbeti ettik. Bir ara yanındaki sedirin yastığı üzerinde bir kitap duruyordu, gözüme ilişen bu kitabın ne olduğunu sordum. Hazret: ‘ Ma'ârifî Seyyid-i Sırdan' dedi ve elime uzattı. Fakir sevindim,

¹³³ Küçük, *Mevleviliğin Son Yüzyılı*, s.152.

¹³⁴ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s. 72.

mütelâa etmek üzere on beş yirmi gün kadar i'âre etmelerini rica ettim, kabul ettiler.”¹³⁵

Şeyhi ile sohbetler eder, ilmi değerlendirmeler yaparlardı. Hüseyin Fahrettin Dede, Mithat Baharî Beytur'u çok sever, görüşlerine değer verirdi.

Mithat Baharî Beytur şeyhi Hüseyin Fahri Dedeyi çok severdi hatta babasından ileri tutardı. Şeyhinin 1944 yılında vefatı üzerine onun hakkındaki düşüncelerini kendi sözlerinden öğrenelim:

“İstanbul'da iken fırsat buldukça Üsküdar'a gider ya kütüphanede yahut da dergâhtaki evine kendisine ziyaret ederek sohbetinden müstefid olurdum. Sohbeti ârifane, iltifatı cidden kerîmâne idi. Bazen yazdığı bir şiiri okur, bazen mütalâa ettiği bir kitaptaki berceste fikirlerini naklederdi. Halûk, mütevâzi, fâzıl, değerli bir şairdi. Hakikaten memleketimizin irfanına hizmet eden büyüklerdendi. Memleketin irfan âlemi değerli bir uzvundan mahrum kaldı. Azizim bu kıymetli zâtların sâde mevcudiyetleri değil, nefesleri bile feyizkârdır, sebâ tesiri yapar. Ben şeyhim Hüseyin Fahri Dede Efendi için ne kadar yandım bilseniz? Şeyh babadan ileridir. Biri maddiyatını, diğeri mâneviyatını yaratır.”¹³⁶

Şeyhinin 2 Ramazan 1329- 1 Eylül 1911 tarihinde ölümüne çok üzülr ve ölüm tarihini kaleme aldığı şiiri şöyledir:

Yine bir ârif, âh eksildi bezm-i üns-i irfândan,
O nûru hep arar ihvânımız, amma gurûb etti.
Bin üçyüz altmış üçdü, on dokuzdu şerh-i Zilkâde:
Cemâlullâha Şeyh Ahmed er- Remzi Dede gitti.”¹³⁷

Hüseyin Fahri Dede koleradan ölünce bütün kitapları yakılmış. Alevlerin arasından sadece “Muntehebat” adlı eser yanmadan kurtarılabılmıştır.¹³⁸

¹³⁵ Şimşekler, *Pir Aşkına*, 41. Mektup, s.182.

¹³⁶ Şimşekler, *a.g.e.*, 28. Mektup, s.123.

¹³⁷ Şimşekler, *a.g.e.*, 38. Mektup, s.165.

III) Şeyh Tayin edilmesi

Midhat Bahârî Beytur, babasını küçük yaşlarda kaybettiği için dedesi Sâdi Şeyhi olan Şeyh Süleyman Efendinin evinde büyüdü. Tasavvufla tanışması bu sebeple çok erken oldu. Ulemadan olan dedesi kendilerini hem madden hem de mânevî ilimlerle yetiştirdi.¹³⁹

Bahâriye Mevlevihânesi şeyhi Nazifzâde Hüseyin Fahri Dede onu kaç yaşında olduğunu bilmemekle beraber çok genç yaşlarda Mevlevî yaptı.¹⁴⁰

Mesnevihan icazetini ise Hatûniye Şeyhi Hüsam Efendiden almıştır.

1916 da Konyada Mevlâna Dergâhında Mevlevî şeyhi Mehmed Veled İzbudak Efendi tarafından Kasımpaşa Mevlevihanesi Mesnevihanlığına tayin edildi. Dergâhlar setrolunduğu vakit Kasımpaşa Mevlevîhanesi Mesnevihanı bulunuyordu. Kendileri bu olayı tevazuuyla şöyle anlatıyor: “Veled Çelebi’nin Kasımpaşa Mevlevîhânesi Mesnevîhânlığına, “Mesnevîhânlık” müsadese ile birlikte fakiri takdirenen tayin etmişti.¹⁴¹ 1925 yılında dergâhlar kapandığı zaman kendisi Kasımpaşa Mevlevîhânesi Mevlevihânı idi.¹⁴²

1924 yılında Ankara’da, Konya makam çelebisi Abdülhalîm Çelebi’nin elinden destar giyerek “Dede” ünvanını kazandı. Bu olay Konya “Makam Çelebisi”nce yapılan son şeyhlik tayini olması sebebinde önemlidir. Mithat Bahârî, Mevlevîler arasında “Son Mevlevî Şeyhi” olarak tanındı ve saygı gördü.¹⁴³

1924 yılında Ankara’da destar giyişini kendi ifadeleriyle sunalım:

¹³⁸ Remzi Kökçin Beyefendi’nin Mayıs 2013 tarihli röportajlarından alıntıdır.

¹³⁹ Şimşekler, *a.g.e.*, Önsöz.

¹⁴⁰ Şimşekler, *a.g.e.*, s.17.

¹⁴¹ Şimşekler, *a.g.e.*, 64. Mektup, s.267.

¹⁴² Şimşekler, *a.g.e.*, s.29.

¹⁴³ Şimşekler, *a.g.e.*, s.29.

“Cenâb-ı Rabb’ime bin hamd ü senâ olsun ki fakîri Cenâb-ı Mevlânâ’mıza bende etti. Son asrın hakikaten fahrû’l-urefâsı olan Şeyh Hüseyin Fahri Efendi’ye daha pek genç yaşta enâbe ettirdi. O, Hüseyin Fahri Efendi ki Veled Çelebi Efendi’nin ve Galata Şeyhi Ahmed Celâleddin Efendi’nin de şeyhleridir. Veled Çelebi Konya’da seccâde nişîn bulundukları zaman Mevlevîhânlık tevcihiyle fakîri Kasımpaşa Mevlevîhânesi’ne tayin buyurdu. Bir sen kadar orada nâcîzâne Mesnevî-i Şerif okudum, takrîr ettim. Abdülhâlim Çelebi Efendi seccâde-nişîn bulunduğu zaman ki 1. Harbi Umûmi sonlarında idi. Fakîr, Muşîr Fuâd Paşa’nın vekili olarak maden işlerini takip ve intâc etmek üzere Ankara’ya gitmiştim. Orada bir otelde misafirdim. Şucâeddin (Onuk) Bey’le neyzen merhûm Emin Efendi dergâhta ikamet ediyorlardı. Bir gün Emin Efendi ile Şucâeddin (Onuk) Bey otele gelerek fakîri Mevlevî şeyhinin dergâhta misafir olarak ikâmet ekmekliğim için ısrarla davet ettiğini söylediler. Fakîr bu davete icâbet ettim. Şeyh Efendi esbâb-ı istirahatimize aid olarak fakîre bir oda ve karyola tahsis etti ve bizi azîz eyledi. İşte o sırada idi. Bir akşamüzeri Abdülhâlim Çelebi Efendi Konya’dan geldi ve dergâha misafir oldu. Bittabî fakîr; odamı, karyolamı kendilerine tahsis ettim. Ertesi gün sabahleyin fakîri odasına çağırdı. Sipehsâlâr tercümesinden bahsederek iltifatlarda bulundu. Sonra ‘Size destâr vereceğim’ diyerek dizinin dibine oturttu. Kendi başındaki destarlı sikkeyi dua ederek fakîrin başına tekbirleyip giydirdi. (Bu olay 1918 yılında onun ikinci posnişinliği döneminde oldu.) Fakîr elini öptüm ve bir niyâz nâcîzânesi olarak sapı altın kaplamalı bir bastonum vardı, kendisine takdim ettim. Kabul etti ve mahzûz oldu. ‘Bana böyle bir baston lâzımdı’ dedi.

Lâyık olmadığım halde bence çok kıymetli olan bu nimetlere eriştim. Sırf, Pîrim, dest-gîrimin bahşış ve atâsıdır. O tükenmez bir kerem hazinesidir; daha onun nice nice lutuflarına, ihsanlarına ereceğime ümidim, itminânım kavîdir. “¹⁴⁴

¹⁴⁴ Şimşekler, *a.g.e.*, 54. Mektup, s.232.

Böylelikle Mithat Baharî Beytur Hazretleri şeyh tayin edildi. Bu Olay Konya “Makam Çelebisi”nce yapılan son şeyhlik tayini olması sebebinde önemlidir.

Midhat Bahârî, bir yıl sonra Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması Kanunun sonucunda devlet ile mücadeleye girmedi. Kendi ifadesiyle “Ulul emre itaat gereklidir” diyerek irşat görevine yakın çevresindekilerle devam etti.¹⁴⁵ Gençlik yıllarında sakal ve bıyık kullanmasına karşılık Kılık- kıyafet yasasından sonra takım elbise giyip, sakal ve bıyık kullanmamıştır.

Müritlerine İsm-i Celâl ve kitap okuma dersleri verirmiş. Bu konuyu Kadri Yetiş Beyefendi şöyle anlatıyor:

“Hüdayi Beyefendi merhumundan işitmişim, Halil Can Beyefendi Efendimize sikke tekbirletmek için getirilen talebelerin tekbirlenme işi bittikten sonra ‘Tasavvuf ile ilgili bazı eserler var onları okusunlar mı?’ diye sormuş. Efendimiz ‘Müritlerime benim kitaplarımı okumaları kâfidir’ demişlerdir. Bunun yanı sıra bazı müritlerine ise istedikleri kitapları okuyabileceklerini ifade etmiştir.”

Mithat Baharî Beytur, gösteri mahiyetindeki semâya pek razı olmazlarmış. Semanın bir ayin olduğunu vurgularlarmış. Kadri Yetiş Beyefendi “Efendimiz Konya’da yapılan Mevlânâ’yı anma törenlerinden pek razı olmazlardı.” diyerek bu hususu vurgulamıştır.

Sohbet guruplarını öğrencilerinin seviyelerine göre ayarlarmış. Gelen öğrencisini süt çocuğu gibi merhamet ve şefkatle ağırlarmış. Kendi deyimiyle süt çocuğuna peksimet ikram etmezmiş. Öğrencilerine karşı daima toleranslı davranır hatalarını yüzlerine vurmaz kapatırmış.

¹⁴⁵ R. Kökçin Beyefendi’nin Mayıs 2013 tarihli röportajlarından alıntıdır.

Cumartesi günleri Mesnevî sohbetlerine daha ziyade öğrenci katılmış. Çarşamba günleri ise Divan-ı Kebir'in okunduğu sohbetin daha ağır olduğunu vurgular, beş on kadar özel öğrencisi katılmış. Divan'ın seviyesinin çok yüksek olduğunu ifade ederlermiş. Kendilerini ve evlatlarını nasıl tanımlıyor?

BİZ KİMİZ?

Sâye-i Pîrde biz cüş-i isti'lâyâız.

Dürr-i şehvâr-ı Muhammed'le dolu deryayız

Başımız tâc-ı Ali, sevgilimiz âl-ı Nebi,

Âşık-i mest-i Huda, bende-i Mevlânâ'yız.

Kendini önce Hz. Peygamber ve ailesine sonra Hz. Muhammed (sav) aşığı olduğu için Mevlânâ aşığı saymıştır. Hayatının son anına kadar hizmet ve himmetini devam ettirmiştir. Mithat Baharî Beytur doksanlı yaşlarda olmasına rağmen sohbetlerine devam etmiş, peşinden gönül insanları bırakmıştır.

C. KİŞİLİĞİ

Mithat Baharî Beytur Hazretleri'nin kişilik özelliklerine geçmeden evvel bir şiirine yer vermek isteriz:

BENİM HÂLİM

Anılır bezm-i muhabbette bu sevdıyla adım,

Ben güzel âşıkıyım, sevmedir istidadım;

Neye dönsem, yine şehvâr-ı muhabbette yolum,

Beni yaklaştırıyor aşkına, attıkça adım;

Âşıkım kimseye ben hâlimi âh anlatamam,

Gizli bir ses gibi gönlümde biter feryâdım;

Sen düşürdün beni en gizli aşk iline,

Seni sevdim seveli rind-i harâb âbâdım;

Nûr-i hüsnün açılıp gamları dilden attım,

Hâle-i zülfüne bağlandım ama, âzadım.¹⁴⁶

Kendi şirinden de anlaşılabilceği gibi Mithat Baharî'nin kişiliğinin belki de en belirgin özelliği aşkıdır. Rabbine olan aşkı, Resulüne olan aşkı, Hz. Ali'ye olan aşkı, Ehl-i Beyte olan aşkı ve Hz. Mevlânâ'ya olan aşkı...

GÖNÜL

Yakarak şem'i ezel nûruna pervanemi ben,

Bezm-i lâhûta çevirdim bu gönül hânemi ben.

Süzülen gamzelerinden bana al bade sunar,

Leb-i l'alinden içerken mey-i peymanemi ben.

Ne kadar naz ile cevretse usanmam aslâ,

Ölürüm terk edemem, sevgili canânemi ben.

Ne meram anladı gitti, ne de ârâm etti,

Neyle uslandırayım bu dil-i divanemi ben.

¹⁴⁶ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.109

Gülşen-i aşkta bir murg-ı Baharî oldum,

Bağ-ı hüsnünde onunçin ararım danemi ben.¹⁴⁷

Hayatının her deminde bu aşkı doyasıya yaşadı. Belki de bu yüzden şiirlerinin tamamına yakını aşkı ve tevhidi anlatıyor. Muhterem Kadri Yetiş Dede'nin anlatımlarından öğrendiğimiz kadarıyla yayınlanandan çok daha fazla şiirini bu konuya hasretmişti. Ne yazık ki yayınlanma fırsatı bulunmayan bu gönül nameleri zaman içinde kaybolmuştur.

Şimdi Mithat Baharî Hazretlerinin kişilik özelliklerini kendilerini tanıyan gönül dostlarının dilinden ve eserlerindeki kendi ifadelerinden sunmaya çalışacağız:

I) İlme Talipti ve İlmi Çalışmaları Desteklerdi

Mithat Baharî Beytur, çocukluğundan itibaren ömrünü öğrenmeye, öğrendiğini yaşamaya ve yaşadığını öğretmeye adadı. "Fakîr, daima ilmin nâcîz bir tâlibi, irfanın nâcîz müştâkıyım."¹⁴⁸ sözleriyle doksan altı yıllık ömründe daima öğrenmeye ve ilme olan özlemini dile getirmiştir. Öyle ki seksen altı, seksen yedi yaşlarındayken öğrencilerine Mesnevî'yi, Farsça'yı ve şiiri sevdirmek için Yüksek İslam Enstitüsünde Farsça öğretmenliği yapmıştır.

Yazının değişmesi üzerine matbaalar çok sıkıntıya girmişti. Bu sebeple yazarlar eserlerinin masrafını kendileri karşılamak üzere yayınlatabiliyorlardı. Mithat Baharî Mevlânâ ile ilgili hazırlanan tüm çalışmaları desteklerdi "Bütün tanıdıklarım, bu eserleri tavsiye ediyorum, birer tane almalarının borç olduğunu münasip lisanla anlatıyorum."¹⁴⁹

¹⁴⁷ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.63.

¹⁴⁸ Şimşekler, *a.g.e.*, 53. Mektup, s.228.

¹⁴⁹ Burada bahsedilen eser Feridun Nafiz Uzluk Beyin Farsça yayınladığı Mecâli-i Seb'a-yı Mevlânâ, adlı 1937 yılında İstanbul Bozkurt Basımevinde yayınlanan eseridir.

Çağdaşlarını eserlerini yayınlanması hakkında bir mektubunda şu sözleri vardır:

“Filozof Rıza Tevfik Serâb-ı Ömrüm¹⁵⁰ adıyla bastırıldığı eserini parası olmadığı içi bastıramıyormuş. Prenses Abbas Halim’le (Osmanlı Sadrazamı Sâlim Halim Paşa’nın kardeşi) tanışıyorlarmış. Kendisine müracaat ederek parasızlıktan, bastıramadığından sızlanarak bahsetmiş. Kadıncağız ne cömertlik göstermiş bilerseniz.”¹⁵¹

II) İlmiyle Amel Ederdi

Mithat Baharî Beytur tasavufta bilmekten çok yaşamak üzerine dururdu. “İllaki yaşamak illaki yaşamak” derdi. “Okuduğunu yaşamıyorsa eksik” derdi. Mevlevilikte bu kültür ve davranış birleştirilmesi yapılmıştır. “Yaşamazsanız ulaşamazsınız. Hayatın içinden olacaksınız. Yaşamazsanız masal gibi anlatılır gider.” derdi. Mithat Baharî Hazretleri Mevlevîliğin içinden gelmiş bir zattı. Şimdi mevcut olmayan Saadiye Dergahı şeyhinin torunudur, tasavvuf kültürüyle büyümüştür. Tasavvufu bizzat yaşayarak terbiye edinmiştir.

Okuduğunu yaşamıyorsan orada değilsinizdir. Hayatın içinde olacaksınız. “Oruç tutmazsanız orucun ne olduğunu anlamazsınız.” derdi.¹⁵²

Mithat Baharî Hazretleri Kur’an-ı Kerim’i dikkatli okumamızı ve okuduklarımızla amel etmemizi şiddetle vurgulardı. Bir konuşmalarında “Çok Kur’an okuyucusu vardır ki Kur’an ona lanet eder.” Sözüünü şu şekilde açıklamışlardı. Kelamını tekrar ederek yalan yanlış okuyanlar ve okuduğuyla amel etmeyenleri ifade ettiğini izah etmişlerdi.¹⁵³

¹⁵⁰ Rıza Tevfik (Bölükbaşı), *Serâb-ı Ömrüm*, M. Fikri Matbaası, Lefkoşe, 1934.

¹⁵¹ Şimşekler, *a.g.e.*, 23. Mektup, s.108.

¹⁵² Kadri Yetiş Dede’nin Mayıs 2013 tarihli röportajlarından alıntıdır.

¹⁵³ Kadri Yetiş Dede’nin Mayıs 2013 tarihli röportajlarından alıntıdır.

III) Kitaplara Önem verirdi

Kitaplara çok önem verirdi. Yaşadığı dönemdeki ekonomik zorluklar pek çok insanın belini bükmüştü. Bazıları atadan dededen kalma eserleri bakkallara kesekâğıdı yapmak için satıyor, biraz daha duyarlı olanlar ise sahaflara yok pahasına veriyordu.

Mithat Baharî zaman zaman sahafları dolaşır atalarının mirasına sahip çıkardı: “Şimdi bedesten içinde hiç kitapçılar kalmamıştır. Hep oraları halı ve eşya dükkânı olmuştur. Yalnız Beyazıd’da birkaç sahaf dükkânı kitapçılıkla müştâğıldir.”¹⁵⁴

Kültürümüzde yeri olan eserlere değer verir gelecek nesillere aktarılması için çaba sarfederdi: “Düstûru’l-Vesîm fî-tıbbi’l-cedîd ve’l-kadîm (müellif: Vesîm Abbâs b.Abd er-Rahman b. Abd-Allâh Konstantinî (öl.1173/1759) eserin iki nüshası Topkapı Müzesi’nde bulunmaktadır) nâmında Kütüphâne-i Umûmiyye’deki eseri istinsah etmek için münasip birini bulmak üzere bazılarını tenbih ettim. Öyle biri zuhur ederse ayrıca iş’ar-ı keyfiyet ederim.”¹⁵⁵

IV) Hassas ve Duyarlıydı

Mithat Baharî Beytur her şeye Rabbinden bir hediye gözüyle bakardı. Gördüğünü güzel gözle, güzele yönelen gönülle yorumlardı. Baktığı her şeyde esere değil de müessere odaklıydı. Bu sebeple Allahu Teala’ya olan sevgisi onu her türlü güzelliğe esir etmişti. Nitekim kendi için “Ben nefasetin, güzelliğin meftûnuyum.”¹⁵⁶ demiştir.

¹⁵⁴ Şimşekler, *a.g.e.*, 17. Mektup, s.99.

¹⁵⁵ Şimşekler, *a.g.e.*, 16. Mektup, s.97.

¹⁵⁶ Şimşekler, *a.g.e.*, 23. Mektup, s.108.

Mîdhat Baharî Beytur yaradılışı gereği şiire meyilli idi. Henüz küçük yaşlardan itibaren şiir yazmaya başladı. Şiirlerinin bir kısmını ve yazılarını lise bittikten sonra yayınladı.

“Onlara, şu defterin sahifelerinde, böyle bir gölge gibi olsun, varlık sûreti verişim, kendimi büyük veya küçük bir şair saydığımından değil, yaratılışımdaki tabi bir meyil ve incizabın önüne geçemediğimdenendir.”¹⁵⁷ sözleriyle bu yönünü bizlere aktardı. Yazdığı güzel şiirleri Yüce Allah’a ve O’nun verdiği kabiliyete bağlar. Kendini kullukta o kadar ileridir ki kendini dâhil her şeyi Rabbinden bilir. Sözlerini şöyle tamamlar:

“Bu (şiir yazmak) ruhumda duyduğum bir ihtiyaçtı. Ben o ihtiyacı şiirlerin musikiye eş olan tennan ve su gibi akan beyan lisanıyla tatmin etmeğe çalıştım, işte o kadar”

V) Mütevazi ve Nazikti

Mithat Baharî Beytur her haliyle her durumunda ve makamında mütevazıydı.

EN DOĞRU SÖZÜM

Yâre lâayık olacak zerrece yok bir fi’ilim,

Ben günahımla, sevabımla seraser halicim;

Hep onundur, hep onun fazlıdır ancak emelim,

Lutfudur, rahmetidir, şehper-i ümmid-i dilim,

Bâde-i aşk ile sarhoşuyum neyliyeyim.¹⁵⁸

¹⁵⁷ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.8.

¹⁵⁸ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.109.

Mithat Baharî Beytur yaklaşık olarak on yıl Feridun Nafiz Uzluk Beyefendi ile mektuplaşırlar. Bir ara Feridun Bey mektup yazmayı keser, Mithat Bahrî'nin yazdığı mektupları da cevapsız bırakır. Kendilerine mektup yazmayan dostuna bile ifadeleri çok naziktir. “Zât-ı âlîlerinin çok meşgul bulunduğunuzu hiç mektup yazmamaklığınızdan anlıyorum. Ne kadar meşgul olsanız, ne kadar mektup yazamasanız da yine bizim için kıymetli hâtırınızda bir cemîle-i muhabbet mehcûr bulunduğuna mutma'inim. Gönlüm teveccühünüzün devamı ile sevinir.”¹⁵⁹

Mithat Baharî evladı gibi sevdiği Seniha Bedri Göknîl Hanımefendinin evinde kalırken bir gün “Efendim müsaade eder misiniz ayak ayak üstüne atacağım” diyecek kadar kibar bir beyefendi idi.

VI) Az, Öz ve Genel Konuşurdu

Mithat Baharî Beytur az ve öz konuşurdu. Gereksiz ve anlamsız sözler kullanmazlardı. Kendileri Türkçe'ye çok hâkimlerdi. Kullandıkları kelimeleri özenle seçer, anlatmak istediklerini karşısındakinin seviyesine uygun sade ve açık ifade ederlerdi.¹⁶⁰

Genel konuşur, şahıslar hakkında konuşmazdı. İnsanların özel yaşantılarına girmezdi. Kusurları olanları gurup içinde ifşa edip rencide etmezlerdi. Kimseyi incitmeden kusuru genel olarak ifade ederdi. Hatalı davranışı vurgular sonuçlarından bahsederdi.¹⁶¹

VII) Disiplinliydi Tarikattan Asla Taviz Vermezdi

Disiplinliydi yoldan ve tarikattan asla taviz vermezdi. Çok titiz davranırdı. Evlatlarından biri bir usulsüzlük yapınca bir ay boyunca yanlarına gelmemelerini söylemişti. O kişi de hatasını anlayınca tekrar huzura kabul ettiler. “Yoldan

¹⁵⁹ Şimşekler, *a.g.e.*, 4. Mektup, s.66.

¹⁶⁰ Kadri Yetiş Dede'nin Mayıs 2013 tarihli röportajlarından alıntıdır.

¹⁶¹ Fikri Kökçin Beyefendi'nin Mayıs 2013 tarihli röportajlarından alıntıdır.

olmayın kandan olun” derlerdi. Gerekirse bağı olunduğunuz yola zarar vermemek için kendi kanınızı akıtmalısınız. Mithat Baharî Beytur çok ciddi ve disiplinliydi.¹⁶²

VIII) Ehl-i Tasarruftu

Kadri Yetiş Beyefendi anlatıyor: “Halil Can Hocanın evinde hâkimlerden bahsediliyordu. Adaletin önemi özellikle insanlar arasındaki muamelelerde adalet ve Allahu Teala’nın hakkında bir sohbet yapılır. Ardından Tin Suresinin son ayeti okunur.¹⁶³ O gece Nuriosmaniye Caminin başımamı o ayeti kerimeyi rüyasında görür. Rüyasında Mithat Baharî Hazretlerinin o ayeti yazmaların ister. Ertesi gün hattat ayeti kerimeyi hat olarak yazar Halil Can Hocaya getirir. Olaylar Mithat Bahrî Beyefendiye anlatılınca, Efendimiz “Tasavvuf işte budur.” buyurmuştur. Oysa ki bu sohbet esnasında Mithat Baharî Bey aramızda yoktu. Burada Efendimizin tasarrufu söz konusudur.¹⁶⁴

“Konya’ya gitmiştik. Karlı bir şeb-i aruz günü Mithat Baharî Hazretleri Sana Geldik şiiri okununca bir zelzele oldu şadırvan ve havuz yerinden oynadı. Şiir okunurken sanki Hz. Mevlânâ oradaydı”¹⁶⁵

SANA GELDİK

Eziynet-i bağ-ı ebediyet; sana geldik
Ey kâbe-i maksûd-i hakikat; sana geldik
Biz zerreleriniz sen ise hurşî-i ilâhî
Ey vâris-i sultân-ı risâlet; sana geldik¹⁶⁶

Fikri Kökçin Beyefendi anlatıyor: “Mutahhara Hanımefendinin böbrek yetmezliği sebebiyle yaşamasından ümit kesilince Efendimiz ‘mucize isterim’

¹⁶² Fikri Kökçin Beyefendi’nin Mayıs 2013 tarihli röportajlarından alıntıdır.

¹⁶³ Tin suresi 8. ayet “Eleysallahu bi ehkemil hâkimin” (Allah hâkimler hâkimi değil midir?)

¹⁶⁴ Kadri Yetiş Dede’nin Mayıs 2013 tarihli röportajlarından alıntıdır.

¹⁶⁵ Kadri Yetiş Dede’nin Mayıs 2013 tarihli röportajlarından alıntıdır.

¹⁶⁶ Kadri Yetiş Dede’nin Mayıs 2013 tarihli röportajlarından alıntıdır.

diye dua ya başlamıştı. Bir zaman sonra Mutahhara Hanımefendi iyileşti. Doktorlar bir böbrekteki ince bir damarla hayata kalmasına şaşırmışlardı. “

“Bir gün Abdülbaki Gölpınarlı Bey Efendimizi ziyarete gelmiş, aralarında bir mevzuda görüşürlerken aralarında münakaşa çıkmış ve Abdülbaki Bey Efendimize ‘cahil’ demiş. Efendimiz ‘leküm diniküm veliye din’ diyerek odayı terk etmiş. O gece Abdülbaki Bey Hüseyin Fahrettin Dede’yi rüyasında görmüş. Hüseyin Fahrettin Dede ‘ Mithat Baharî benim halifemdir’ diyerek Abdülbaki Beyi azarlamış. Bunun üzerine Abdülbaki Bey pişman olmuşlar.”¹⁶⁷

Mithat Bahari Hz.leri Sadi’ dergâhında dedesinin yanında Mevlevi kültürü ile büyümüş, Fahrettin Dede ile Baharî terbiyesiyle bir gül gibi yetişmiştir.”¹⁶⁸

IX) Affediciydi

Efendimizi ziyaret ettiğimiz bir gün yanımızda Burhan Bey de vardı. Efendimiz Burhan Bey’e soyadını sordu, o da ‘Öcal’ dedi. Efendimiz Hz. Yusuf kıssasını anlattı. Yusuf (as)’ın Mısır’da kardeşlerini nasıl affettiğini anlatarak ‘sen de öç alma’ buyurdu.¹⁶⁹

Daima doğru konuşur, fikirlerini olduğu gibi ifade ederdi. Ancak gönlüne ve diline merhamet hakimdi.¹⁷⁰

X) Müritlerine Anlayışla Yaklaşır, Onlarla Şakalaşır

Müritlerine seviyelerine uygun davranırdı. Kusur ve hatalarını kapatırdı. Genel konuşur, kişileri rencide etmezdi. Kızım sana söylüyorum gelinim sen anla tarzındaydı. Şahıslar hakkında konuşmazdı. Konuşmayı çok sevmezlerdi. Müritlerinin evladını sorardı ama özel hayatlarına girmezdi.

¹⁶⁷ Kadri Yetiş Dede’nin Mayıs 2013 tarihli röportajlarından alıntıdır.

¹⁶⁸ Kadri Yetiş Dede’nin Mayıs 2013 tarihli röportajlarından alıntıdır.

¹⁶⁹ A. Fikri Kökçin Beyefendi’nin Mayıs 2013 tarihli röportajlarından alıntıdır.

¹⁷⁰ Kadri Yetiş Dede’nin Mayıs 2013 tarihli röportajlarından alıntıdır.

Günlük evradını yapmayan evladını bilirdi. Onların yerine derslerini çekerdi ama kimseye sen görevlerini yapmıyorsun demezdi. Öğrencilerine aşırı yükler yüklemezdi. Gençleri çok severdi, özellikle öğrenci olan evlatlarına “Siz derslerinizde muvaffak olunuz” der hizmetler vermezdi.¹⁷¹

Bir gün Seniha Bedri Göknıl Hanımefendi ihvandan bir hanım ile ilgili sinirli bir tavırla şikâyet ediyorlardı. Efendimiz canı sıkılmış olmalı ki Seniha Hanımefendiye ‘şirret’ dedi. Seniha Bedri hanımefendi o anda ağlamaya başlayınca ‘ meleklerin de şirreti olur’ diye hem latife ettiler hem de hanımefendinin gönlünü andılar.

Efendimizin bulunduğu bir toplantıda, bir zat Mesnevihânın yanındaki okuyucu anlamında ‘kârısı’ demiş, dinleyenlerden birisi ‘Mesnevihânın hanımı ’ diyor sanmış. Efendimiz bunu naklederlerken epey gülmüşlerdi.¹⁷²

Bilmecelerden bahis olunurken şu bilmeceyi söylemişler:

“Bir gümüşten kal’a gördüm

Habs olunmuş anda ab

Yıktı Şems kal’asını

Âzad oldu anda ab.”

Bilmecenin cevabını biz bulamadık.

XI) Olaylara Hep Pozitif Bakardı

“İyilikle düşünün, ümitsizliğe kapılmayın” derdi. Kötü olan hadiseleri bile güzelleştirmiştir. Hep iyi tarafından bakardı, ümitsizliğe düşmezdi. Evlatlarına şu anda kötü gibi gözüken hadiselerin bile zamanla hayra dönüşeceğini ifade ederdi. “Allahu Teala’ya karşı sui zan beslenmemeli” derdi.

¹⁷¹ A. Fikri Kökçin Beyefendinin Mayıs 2013 tarihli röportajlarından alıntıdır.

¹⁷² A. Fikri Kökçin Beyefendi’nin Mayıs 2013 tarihli röportajlarından alıntıdır.

Çok kez aldatılmasına rağmen her zaman olumlu yaklaşırdı. Öç almaz olayların bir de hikmet yönü olduğunu vurgulardı. Daima Rabbinden razıydı.¹⁷³

XII) İlmi Çevrelerce Kendilerine Saygı Duyulurdu

Bir zamanlar Fransız psikolog ve sosyologlar bir toplantı yaparak Fransız halkının içinde bulunduğu problemleri görmüşler ve endüstri medeniyetinin insanları maddileştirdiğini bunu önlemek için insanları kurtarıcı bir felsefeye ihtiyaç duyulduğu kanaatine ulaşmışlar. Bu felsefenin şark mutasavvıflarında bulunduğunu ve bunların içinde en önde gelenin Mevlânâ olduğunu ifade etmişler. Mevlânâ'yı tanımak ve felsefesini öğrenmek için Konya'ya gelince kendilerine Mevlânâ'yı öğretecek birilerini aramışlar.

Kendilerine zamanımızda Mevlânâ'yı tanıttacak en yetkili kişinin İstanbul Caddebostan'ında oturan Mithat Baharî Beytur olduğunu ve onun iyi derece Fransızca bildiği için kolaylıkla iletişim kurabileceklerini söylemişler. Neticede İstanbul'a gelip Mithat Baharî Beytur Beyefendiyi ziyarete gelen bu ilim adamlarına Efendimiz gereken bilgileri vermiştir. Bu olaydan sonra birçok kez sema grupları Fransa'ya davet edilmiştir.

Bu davetlerden sonra herhangi bir semâ gurubunun Fransa'ya gidip gitmediği bilgisine ulaşamadık.

Konya Makam Çelebisi Veled Çelebinin onun hakkındaki görüşlerini kendi ifadelerinden öğrenelim:

“Veled Çelebi'nin fakîr hakkındaki kadirşinâslığını hatırladım:

¹⁷³ A. Fikri Kökçin Beyefendinin Mayıs 2013 tarihli röportajlarından alıntıdır.

1-1327 yılında bastırıldığı Lisan-ı Fârsî adlı eserinden bir tane fakire ihdâ' ederken –layık olmadığım halde- “Arif-i kemâlât- perver kardeşim Midhat Bahârî Beyefendi'ye” kelimelerini kullanmış.

2-Sipehsalar tercümesinden bütün Mevlevîhanelere bir tamim yazarak bu kitaptan onar on beşer nüsha almalarını istemişti.

3-Kasımpaşa Mevlevîhânesi Mesnevîhânlığına, “Mesnevîhânlık” müsadesi ile birlikte fakiri takdiren tayin etmişti.”¹⁷⁴

XIII) Titiz Giyinirdi

Mithat Bahârî Beytur daima titiz ve temiz giyinirdi. Kılık kıyafet yasasından sonra sakalını kesmiş, pantolon ve ceket giyinirlermiş. Devlette memuriyet yaptığı için takım elbise ve kravat kullanmıştır. Hakiki bir İstanbul beyefendisidir. Her sabah kalktığı anda tıraşını olur, bakımlı gezermiş. Daima ütülü giyinirdi. Evinde dahi otururken kravat ceket otururdu. İskarpın ayakkabı giyerdi.¹⁷⁵

XIV) Az Yer, Az Uyurdu

Efendimiz çok az yemek yerlerdi. Biraz çorba, bir ve ya iki tavuk kanadı, azıcık pilav ve komposto gibi şeyler yerdi. “ekmek ve tatlılar insanı şişmanlatır” derdi.

Efendi yemeğe başlarken kaşığının sapı ile görüştükten sonra ‘buyurun’ der, yemeğe başlanırdı. Yemek esnasında pek konuşma olmazdı. Efendi Hazretleri sağında oturana ‘eyvallah’ çektirir, kendisi ‘el-Fatiha’ der, sofraya duasını okur ve gülbank çektirirdi

¹⁷⁴ Şimşekler, *a.g.e.*, 64. Mektup, 267.

¹⁷⁵ Dolunay Kökçin Hanımefendi'nin Mayıs 2013 tarihli röportajlarından alıntıdır.

Ramazan günleri iftar ezanı okununca Efendimiz bir bardak çay ile oruçlarını açar, namazını kılar sonra sofraya gelirlerdi.¹⁷⁶

Mithat Baharî Hazretleri kızlarının ifadesiyle az uyurlardı. Geceleri kalkar ibadet eder, sesli İsmi Celal de çekerlerdi.¹⁷⁷

XV) Ölümünden Korkmazdı

Ölümü bir son olarak görmez hatta inanan insanlar için özgürlük olarak tanımlarlardı. Şu ifadeyi kullanırlardı “Kılıç kınından çıkınca daha keskin olur” derlerdi. Ölümünden korkmazlar, öğrencilerine ölümü Mevlânâ’nın ifade ettiği gibi sevdiğine kavuşma olarak tanımlardı.

Bir akşam efendimiz ziyarette idim. Bir ara zelzele oldu. Efendimiz hemen ‘Rahmetinle tecelli eyle Ya Rabbi!’ diye dua ettiler.

Dr. Emin ışıık Beyefendi anlatıyor: “Bir gün Efendim, ben ölümünden korkmuyorum, dedim. “Aferin. Mevlevîlerde üç haslet olur: birincisi Ölümünden korkmazlar, ikincisi bunama, unutkanlık olmaz, üçüncüsü ise başkaları benim hakkımda ne der, kınama korkusu olmaz.” dedi.

Şeb-i arus bir telkindir aslında, kendinden sonrakilere örnektir. Allah’a inanıyorsan seviyorsan dünyada verdiklerini bir düşün, Ahrette neden vermesin ki... Attığın her adım O’nun, aldığın her nefes O’nun, kuvvet O’ndan, can O’ndan, hayat O’ndan ister maddi nimetleri hem manevi nimetleri düşün. Hepsi O’nun alıyorsa kendi malını alıyor. Can dediğin şey de O’nun. Bütün evliyalar ölümünden korkmaz. Ancak Hz. Mevlânâ hepsinin sözcüsü gibi konuşuyor, şeb-i arus diyor.”

¹⁷⁶ A. Fikri Kökçin Beyefendi’nin Mayıs 2013 tarihli röportajlarından alıntıdır.

¹⁷⁷ A. Fikri Kökçin Beyefendi’nin Mayıs 2013 tarihli röportajlarından alıntıdır.

XVI) Cömertlerdi fakat İsrâf Yapmazdı

Efendimiz rokfellerin bir kibrit ile yakılabilecek sobayı beş kibritle yakan sekreterini uyardığını fakat kendisine bir hayır kurumuna bin dolar yardım istemeye gelenlere beş bin dolarlık çek vermişti. Daima cömert ve misafirlerine karşı ikram kardı.¹⁷⁸

D. VEFATI

Kadri Yetiş Dede Mithat Baharî Hazretlerinin vefatını şöyle anlatıyor:

“Mithat Baharî yanındakilere vefatlarını göstermeyi arzu etmedikleri için ‘Seyahat ediniz’ demiş. Yanında sadece Seniha Bedri Göknil Hanımefendi kalmış. Sabah dokuz gibi gittim, kapıyı Seniha Bedri hanımefendi açtı. Seniha Hanımefendi ağlamaklı ‘Buyurun’ dedi. Ne olduğu anladım. İçeri girebilir miyim, dedim. İçeri girdim hiç şekli bozulmamıştı. Aynen öyle duruyordu. Yüzünde hafif gülümser gibi bir ifade vardı.

Adettendir vefat ettikten sonra müşhidin ayağı altı öpülür. Ayağını altını öptüm, uzun süre odada kaldım. Konya’ya evlatlarını çağırmak için telefonlar edilmiş. O sırada evladı Afyon’dalarmış. Mevlevîliğin ikinci merkezi Afyonkarahisar’dır. Ali Kemal Hoca, Şefık Can Hoca ve yanlarında beş on kişi daha vardı. Geldiler defin hazırlıkları başladı. O geceyi evde geçirdiler. Fakir sabaha kadar Mithat Baharî Hazretleri’nin başında bekledim.

Sabahleyin Karacaahmet’teki gasil haneye yıkanmak için gittiler. Bir buçuk iki saat içinde geldiler. Evde holde masanın üzerine konulup ayin yapıldı. Acem Aşiran Ayini okundu ama sema yapılmadı. Kani Karaca Beyefendi Kuran-ı Kerim

¹⁷⁸ A. Fikri Kökçin Beyefendi’nin Mayıs 2013 tarihli röportajlarından alıntıdır.

okudu. Mübarek'i götüren heyetin başına Halil Can geçti. Tacı tabutunun başına konuldu. Ağır ağır Galip Paşa Camiine götürüldü.

Cenaze namazı Galip Paşa Camii'nde büyük bir kalabalıkla kılındı. Oradan Sahra-ı Cedid Kabristanına götürdük Kani Karaca Kur'an-ı Kerim okudu. Hanımı Fatma Fitnat Hanımefendinin yanında sırlandı. Fakir her hafta ziyaret ederim. Mithat Baharî Hazretlerinin defni arasından kırk yıl geçti ama daha dün gibidir.

Törende büyük bir muhip topluluğu bulunmuş, duayı da Sâdi Şeyhi duahan Raşid Beyefendi yapmıştır. 11 Temmuz 1971 de hayata gözlerini yumdu. Şu anda İstanbul Sahrâ-yı Cedid mezarlığında yatıyor.¹⁷⁹ Kabri şeriflerinin resimleri Ekler Bölümündedir.

Ali Fikri Kökçin Beyefendi o sabahı şöyle anlatıyorlar:

“Efendimizin üzeri örtülmüş salondaki divanda yatıyordu. Yavaşça yanına gittim yüzünü açtım. Yüzünde bir tebessüm vardı, uyuyor gibiydi. Tekrar örtüyü örtüp yanında diz çöktüm. Sonra örtüyü kaldırıp sağ elini öptüm. Odada ömrümde duymadığım bir güzel kokusu vardı.”

Mithat Baharî Beytur Hazretlerinin vefat tarihi olan 11 Temmuz 1971'de yayınlanan gazete ve dergilerde yer verilmemiştir.

E- MİTHAT BAHARÎ BEYTUR'UN ESERLERİ

Bu bölümde Mithat Baharî Beytur'un eserlerini tanıtırken basılmış kitapları, basılamamış kitapları ve yayınlanmış makaleleri olarak başlıklara ayıracağız. Konuya başlamadan önce Mithat Baharî Beytur'un okurları için yazdığı bir dörtlüğe yer vermek isteriz:

¹⁷⁹ Kabri Şerifleri Ekler bölümünde yere almaktadır.

“Kim severse şiirimi, asârımı,

Feyzyâb-ı aşk-ı Peygamber olur;

Kim okursa, bir Sahife-i nûrumu,

Rûh-i Kur'an'dan bir aydınlık bulur...”¹⁸⁰

Mîthât Baharî Beytur ,yazdığı her şiirinde Kur'an-ı Kerim'den ışık saçır ve her şiirinde Hz. Muhammed'in aşkından bir feyz bulunacağını söyler. Aslında burada okurun ne bulacağı değil de kanımızca okurun ne bulmasını istediğini ifade etmiştir.

D) YAYINLANMIŞ KİTAPLARI

a) Eski Harflerle Yazılanlar:

1-*Rûh-i Kur'an'dan Bir Sâhife-i Nûr* (İstanbul, 1926, 40 s.)
Peygamberimizin vasıfları ve Kur'an-ı Kerim'in işaretlerine ait âyetlerin izahıdır. Kırk sayfalık risâle şeklinde hazırlanmıştır. Dil ve üslup olarak oldukça ağırdır. Ayetler sanki İlâhî bir feyz ile Allahu Teala'ya yakarış şeklinde ifade edilmiştir.¹⁸¹

2-*Risâle-i Sipehsâlâr Tercümesi* (İstanbul 1331, 218 s.) Mevlânâ'nın hayatı ve menâkıbına dair yazılan ve Mevlevî tarihi için çok önemli *Risâle-i Sipehsâlâr*'ın Türkçe tercümesidir. Kitap üç bölümden oluşmaktadır, ara izahatlarda Mevlânâ'ya olan sevgisi ve bu eseri tercüme etmekteki amacını anlatır.¹⁸² Tezimizin ekler bölümünde Dibâce ve İçindekiler Bölümüne yer verilmiştir.

¹⁸⁰ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.63.

¹⁸¹ İstanbul Süleymaniye Kütüphanesinde mevcuttur.

¹⁸² Ankara Milli Kütüphane ve Süleymaniye Kütüphanesinde mevcuttur.

Sipehsâlâr'ın ilk basımı 1929' da, ikinci basımı 1944 yılında yapılmıştır.¹⁸³

Bu eser, çok talep görür: “Bizim Sipehsalar tercümesinden Müze Kütüphanesi¹⁸⁴ için bir nüsha istediler, kaç defa haber gönderdiler. Hâlbuki yanımda bir nüsha fazlası kalmadığı için is'âf edemedim. O kitab-ı ulvî çok şükür fazla bir nüshası kalmayacak şekilde rağbet gördü.”¹⁸⁵

Mithat Baharî Hazretleri, kitabın basılım masraflarını kendi karşılamıştır. Babasından kalma bir evi varmış, o evi 120 altına satıp, yarısıyla Risâle-i Sipehsâlâr tercümesini bastırması “Bu baba yadigarı maldan bize bir şey kalmadı ama çok şey kaldı: Risâle-i Sipehsâlâr tercümesi, Mevlânâ'ya hizmet şerefi, yârân ve ihvânın kıymetli muhabbet ve teveccühleri. Bu hizmetimden çok memnunum, müteşekkirim.”¹⁸⁶

Bu tercümede hangi nüshayı esas aldığını şöyle ifade eder: “Ben tercümemde aslını Bahâriye Mevlevîhâne'sindeki yazma nüshasından istinsah edilmiş, İmdâdullah Efendi'nin bastırdığı Hind basmasını esas tutmuştum. Mâmâfih Yenikapı Mevlevîhânesi'ndeki yazma bir nüshayla karşılaştırdım. Bu basmadaki bulduğum ufak tefek yanlışları yazma nüsha üzerinden tashîh ile tercüme ettim”¹⁸⁷

3-Deste-Gül (İstanbul, 1927, 218 s.)¹⁸⁸ Mevlânâ'nın Dîvân-ı Kebir ve Mesnevî'sinden faydalanılarak yazılmıştır. Mithat Baharî Beytur Deste-Gül'ü kitabının üçüncü sayfasında şöyle anlatır: “Buna ben nûranî fikir demeti diyorum. Çünkü bu nûranî bir fikir âleminden armağandır. Bin hakikat o mana bağında

¹⁸³ Şimşekler, *Pir Aşkına*, s.64.

¹⁸⁴ Mevlânâ Müzesi Kütüphanesinden bahsediyor.

¹⁸⁵ Şimşekler, *a.g.e.*, s.64.

¹⁸⁶ Şimşekler, *a.g.e.*, 23.Mektup, s.108.

¹⁸⁷ Şimşekler, *a.g.e.*, 31. Mektup s.141.

¹⁸⁸ Eser ilk olarak 1927 yılında yayınlanmıştır ancak bizim elimizdeki nüsha 1967 İstanbul Sâbat Matbaası, yayınıdır.

güllerden seçerek bu kitapta topladım. Ben o güllerden, unsurlardan herhangi birine meczup oldum. Elimi sundumsa güzel kokusu elime sindi.”¹⁸⁹

4-*Sünbülîstan Şerhi* (Dersaadet, 1325, 225 s.): Edebi ve tarihi bir takım küçük hikâye ve şiirlerden oluşmuş “Sünbülîstan” adındaki Farsça eserin şerhidir.¹⁹⁰ Bizim elimizdeki nüsha İstanbul 1328 basımıdır. Ekler Bölümünde kitabın kapak ve girişine yer verilmiştir.

Vaktiyle okullarda da kabul edilmiştir¹⁹¹

5-*Leali-i Meânî* (İstanbul, 1328, 40 s.): İbn Kemâl’in “*Beyânü’l-vücûd*” adlı eserinin izahıyla verilen açıklamalı tercümesidir.¹⁹² Vahdet ve tasavvufa dairdir. Bu esere kütüphaneler ve sahaflarda ulaşamadık.

6-*Güşvar* (?, 64 s.): Çocuklar için hazırlanmış İslam Ahlâkı kitabıdır. Ne zaman yazıldığına dair bir bilgi bulamadık. Ancak Mithat Bahari Beytur, Mihrab-ı Aşk kitabının sonunda basılmış eserleri arasında ismini görmekteyiz.

7-*Ravza* (İstanbul, 1314, 29 s.): Edebiyata ait ahlâkî küçük bir eserdir.¹⁹³

b) Yeni Harflerle Yazılanlar:

1-*Divan-ı Kebir’den Seçme Şiirler*

(*Dîvân-ı Şemsü’l-hakâyık*), I-III c., MEB. Yay. İstanbul; 1959-1965; Diğer Baskıları: Aynı Yayınevi, 1989-1990; 1995. Halen basımı olan bu eser yeni nesillere *Dîvân-ı Kebir*’i tanıtmak amaçlı hazırlamıştır.

¹⁸⁹ Beytur, Mithat Baharî, *Destegül*, Sabat Matbaası, İstanbul 1967, Birinci Basım.

¹⁹⁰ Ankara Milli Kütüphane’de bulunmaktadır.

¹⁹¹ Selçuk Üniversitesi X. Millî Mevlâna Kongresi Tebliğler Dergisi, c.II, s.130.

¹⁹² Selçuk Üniversitesi X. Millî Mevlâna Kongresi Tebliğler Dergisi, c.II, s.130.

¹⁹³ Şimşekler, *a.g.e.*, s.20.

Mithat Baharî Beyefendi her hafta yaptığı Dîvân-ı Kebir sohbetlerinde bu eserin çok yüksek anlamlara işaret ettiğini ve bunları herkesin anlayamayacağını ifade ederlermiş. Mesnevî'nin herkes tarafından anlaşılabilceği; fakat Divan'daki Vahdet-i Vücûd ve Fenâfillah'ın yanlış kavranmasına imkan vermemek için bu eseri kaleme almış.¹⁹⁴

Bu konuyu şöyle anlatırlar: “Dîvân-ı Kebir, Mesnevî-i Şeriften daha güçtür. Mesnevî-i Şeriften herkes istifade edebilir, fakat Dîvân-ı Kebir'in her sözünü herkes anlayamaz, hazmedemez.”¹⁹⁵

Ayrıca tercümedeki zorlukları anlatır: “Dîvân-ı Kebir tercümesi çok zordur. Çünkü muvaffak olmak için yalnız Farsça bilmek kâfi değildir. Daha birçok bilgiye tevakkuf eder. Eskiden bu kadar iyi Farsça bilenler Gülistân'a, Bostân'a şerhlere yazmışlar fakat Dîvân-ı Kebîr'in bütün bir tercümesini yapamamışlar. Neden? Farsçaları değil bilgileri kâfi gelmemiştir.”¹⁹⁶

Mithat Baharî Beytur hazırladığı tercümenin 1949 yılında Eğitim Vekâleti Dîvân-ı Kebir'i tercümeden vazgeçince üzüldü ve dostu Feridun Nâfiz Uzluk Bey'e “ Resmi bir makâma, bir vekalet, hem de Eğitim Vekâleti'ne böyle döneklik yakışır mı?”¹⁹⁷ diyerek sitemde bulunur. Mithat Baharî Beytur Hazretlerinin hayatına baktığımızda sitem ve sitayişe pek rastlanmıyor. Demek oluyor ki emeği ve hizmetini tamamlayamadığı için çok kırılmışlar.

Eğitim Vekâleti yayınlanmama gerekçesi olarak tercümenin yetersiz olması bahanesini sunmaları oldukça kafa karıştırıcı mahiyettedir. 1959 yılında Eğitim Vekâleti'nin başındaki kişilerin değişmesiyle bu güzel eser yayınlanır.

¹⁹⁴ Dr. Emin Işık Hocamız Mayıs 2013 tarihli yaptığımız röportajda bu eserin Giriş Bölümünün Mithat Baharî Beytur'a ait olmadığını ifade etmişlerdir.

¹⁹⁵ Şimşekler, *Pir Aşkına*, 41. Mektup, s.176.

¹⁹⁶ Şimşekler, *a.g.e.*, 41. Mektup, s.176.

¹⁹⁷ Şimşekler, *a.g.e.*, 50. Mektup, s.213.

2-Münâcat-ı Mevlânâ

Mithat Baharî Beytur tercüme etmiştir. Bu eser Tan Gazetesi Matbaasında 1963 yılında İstanbul'da yayınlanmıştır. Küçük bir eser olup 78 sayfadır.¹⁹⁸

Mithat Baharî Beytur 28 Cemad-il Ahire 1382- Kasım 1962 tarihinde yazdığı önsözde çalışmasının amacını şöyle ifade eder:

” Hazret-i Mevlânâ'nın bu münacatı, Kur'an-ı Kerim'den ve Peygamber Efendimizin Hadis-i Şeriflerinden topladıkları Âyât ve Surelerle, dualardan terkip buyurdukları âbidâne bir niyaz ve bir tazarrudur. İnsanları dünya ve ahiret saadetlerine ulaştırıcı mahiyette olduğundan okuyanların gönlünde hâsıl edeceği ilâhî zevkin ve mânevî mükâfatın derecesini izaha hacet görmem.”¹⁹⁹

Mithat Baharî Beytur bu eseri tercüme etmekteki gayesi, o dönemde büyük eksiklik olan Mevlânâ'yı, ondaki güzellikleri tanıtmaktır. Mevlânâ'nın ne kadar Kur'an-ı Kerim'e hâkim olduğunu gösterir. Mithat Baharî Beytur ifade ettiği gibi sadece tercüme etmiştir, izahatlar yapmamıştır.

Kitabın tamamında Mevlânâ'nın münacatlarını verdikten sonra şu dua ile bitirir. Biz de duayı aynen almayı uygun bulduk.

NUR DUÂSI

1-Allah'ım! Benim kalbime nur ver, benim bedenime nur ver, benim önüme nur ver, benim ardıma nur ver, benim sağıma nur ver, benim soluma nur ver, benim üstüme nur ver, benim altıma nur ver, benim gözüme nur ver, benim vücudumdaki kıllarıma nur ver, benim vücudumdaki deriye nur ver, benim etime nur ver, benim kanıma nur ver, benim kemiklerime nur ver.

Allah'ım! Benim nurumu büyüt, beni baştan aşağı nur yap.

¹⁹⁸ Bu eserin şu anda basımı bulunmamakla birlikte Ankara Milli Kütüphane'de mevcuttur.

¹⁹⁹ Beytur, Mithat Baharî, *Münâcat-ı Mevlâna*, Tan gazetesi ve Matbaası, İstanbul 1963, s.5.

2- Allah'ım! Benim kalbime nur ver, benim dilime nur ver, benim gözüme nur ver, benim kulağıma nur ver, benim sağıma nur ver, benim soluma nur ver, benim üstüme nur ver, benim altına nur ver, benim önüme nur ver, benim ardıma nur ver, benim nefsimi nur ver, benim ruhumu büyüt, artır... (Amin)

3- *Mihrab-ı Aşk*

Sulhi Garan Matbaası tarafından İstanbul'da 1964 yılında yayınlanmıştır.

Mithat Baharî Beytur bu eseri yazmaktaki amacını şöyle ifade eder: “Eserlerimi, şiirlerimi okumaktan haz duyan bazı dostlarımın arzusu üzerine, bunlardan bir kısmının olsun basılıp yayınlanmasını uygun gördüm.”²⁰⁰

Eserin tamamına yakını şiirlerden oluşur. Mithat Baharî Beytur şiiri şöyle tanımlar: ” Fikrimizce her güzel şeyde, yüksek manaları ve lâhûtî nükteleri ifade eden ilahî bir şiir vardır. İşte bu güzelliğe ayna olan, bu güzelliği gösteren sözlere şiir denir. Bu itibarla her güzel şey bir şiir olabilir. Fakat aşkın şiiri bunların en güzelidir.”²⁰¹

Şiirin güzelliğini şöyle temellendirir: “Kur'an, Yûsuf'la Züleyha'nın aşk macerasını hikâye eden suredeki ayetlerin evvelinde bu kıssaya ‘kıssaların en güzeli’ diyor.”²⁰²

Mithat Baharî Hazretleri neden bir şiir kitabı yazdığını şöyle açıklar: “Ben niçin şiir söyledim? Şiirlerim hakkındaki fikrim, nokta-i nazarım nedir? Aşağıda kısaca arz ediyorum:

Şu kitabın yaprakları içine bir hayatiyet suyu almak ümidiyle sokulan şiirlerim, birçok sözlerim gibi dudaklarımdan çıkarken teneffüs ettiğim havayı nefesimi içinde dağılıp gidebilirdi. Hakiki bir kıymet ifade etmeyen sözler zaten

²⁰⁰ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.7.

²⁰¹ Beytur, *a.g.e.* s.8.

²⁰² Beytur, *a.g.e.*, s.7.

bu mahiyettedirler. Ben böyle yapmadım yahut yapamadım, sânihatım olan şiirlerimin bazılarını olsun yazarak tespit ettim.

Onlara, şu defterin sahifelerinde, böyle bir gölge gibi olsun, varlık sûreti verişim, kendimi büyük veya küçük bir şair saydığımından değil, yaratılışımdaki tabi bir meyil ve incizabın önüne geçemediğimdendir.”²⁰³ Mîdhat Baharî Beytur kişiliğindeki tevazuda ne kadar samimidir, kendini şair bile saymaz. Yazdığı güzel şiirleri Yüce Allah’a ve O’nun verdiği kabiliyete bağlar.

Mithat Baharî Beytur, ilham kaynağını şu sözleriyle açıklar:

“Mevlânâ’nın vahiy kanatlarıyla lâhûtiyet göklerinde uçan şiirlerini okudukça, bu şiirlerin gönlüme verdiği feyiz safhaları, âb-ı hayat serpintileri, şiirlerimde mutlaka bir hayatiyet deminin, bir ilham nûrunun dalgalanmasına yardım edeceğine kani idim.

Bu terennümler, bu niyazlar içinde gönlümün samimi aşk duygularını söyleyen, onun âh, o dostun sonsuz güzellik semasının ufkuna, hayır yanıldım, eteklerine kadar olsun yükselen bir dem, bir feyiz nafhası bulunabilir. Belki evet, bir niyazkâr nefes dalgacığı o etekleri, o semavî lütuflarla dolu etekleri öpülebilir...

Zaten insanın varlığındaki maksat da hakkın vergisi olan o dem değil midir? Hakikatte yaşayan, o değil midir?”²⁰⁴

Şiirlerden örnekler vermek isteriz:

MİHRAB-I AŞKIM İÇİN

Gerçi ben oldumsa da şair-i bitâb-ı aşk,

Sözlerimin her biri, âşıka bir bâb-ı aşk,

²⁰³ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.7.

²⁰⁴ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.9.

Bak oku “Mihrab-ı aşk” oldu bu şiirin adı,
Gönlüme bir kıbledir, çükü o mihrâb-ı aşk.
Kaşları cananımın Kible-i nevvar idi,
Oldu onunçün sözüm, lem’a-i mehtâb-ı aşk,
Müjde-i rahman ile şad eder erbabını,
Söylediğim sözlerin nüktesi şâdab-ı aşk,
Ben değilim söyleyen bahşişidir Pîr’imin,
Bendesini söyletir, ol şeh-i pürtâb-ı aşk,
Bezmi ilâhideki bâde ile mest olur,
Şevk-i derûni ile dinleyen erbab-ı aşk,
Durma Bahari heman, secde-i şükr eyle kim,
Şiirini takdir eder, hazret-i ahhâb-ı aşk.²⁰⁵

AŞKA DAİR

Aşkı ben târife yeltenmem bile,
Vasfı bî payan sığar mı hiç dile?
Aşkın esvâfında hayrân âşıkân,
Öyle bir dilber ki, o hep hüs-ü ân.

²⁰⁵ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.54.

Âşık anlar o hüsn-i dilderi,
Tatmayan bilmez şerab-ı kevseri;
Aşk benzettim ilâhi bir kuşa,
Şehperin hem mevc-i cûşâ cuşûşa,
Öyle bir kuş kim o lâhût âşiyân,
Dar gelir pervaz ederken âsumân;
Aşk tenhâiy, huzûr ister dile,
Aşk benzer nağmeger bir bülbüle;
Her ağaç olmaz onunçün âşiyân,
Geçi aşkın vasfı her şeyde ayân;
Bir ağaç ister muattar, yemyeşil,
Misk kokan dallar, muanber, zencebil;
Goncası yakût, zümrütten güzel,
Meyvası ezvak-ı lâhût-i ezel;
Bir ağaç ister ki, olsun hep nûr,
Her dalında bir güneş etsin zuhûr;
Aşkın âramgâhı dallar başkadır,
İncizâbı, meyli daim şekvadır;
Bir ağaç ister ilâhi meverâ,

Nüsğudur daim, hayatiyet nümâ,
Kuvveti haktan alan bir köktedir,
Aslı sabittir fûrûu gökteredir,
Şarkı garba gölgesin temdid eder,
Gölgesinde kim bulunsa iyd eder.
Lâ mekânî bir ağaçtır, mûtenâ,
Nurdur o bî had-ü müntehâ...
Aşıkım ben âh, aşka, âşıkâ,
Aşk, âşıktır Cehâb-ı Hâlîkâ;
Aşktan hâlik yaratmış âlemi;
Mezhar etmiş o sıra âdemi;
Dâim ol, ey aşk-i nûrâ nûrumuz!...
Tûrumuz, mastûrumuz, menşûrumuz...²⁰⁶

ÂŞIKLAR KÂ'BESİ MEVLÂNÂ TÜRBESİNİ ZİYARET İHTİFALİ
ESNASINA SÖYLEDİĞİM BİR ŞİİR

Ey ziynet-i bağ-ı ebediyet, sana geldik;
Ey Kâ'be-i maksud-i hakikat; sana geldik;

²⁰⁶ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.94-95.

Biz zerreleriz, sen ise hurşid-i ilâhi;

Ey varis-i sultan-ı risâlet; sana geldik,

Zerratin eder nûr-i kemalinle teâli,

Ey cezbe-i hak, mihr-i muhabbet, sana geldik,

Lâyık değiliz gerçi bu Firdevs-i cemâle,

Biz boynu bükük acz ile Hazret; sana geldik;

Türbendeki gögen bize bir saye-i Haktır,

Ey sâyesi lâhût-i seadet; sana geldik;

Türbendeki her taş bize Sina gibi parlar,

Ey şems-i tecelli-i hüveyyet; sana geldik;

Ey neş'emiz, imanımız, ümidimiz, ey Pîr,

Bîçareleriz, eyle mürüvvet, sana geldik;

Aşkın bize gencine-i eltafını açtı,

Biz damlalarız, bahar-ı inayet; sana geldik;

Mithat kulunu eyleme mahrûm-i cemalin;

Et merhamet, ey âleme rahmet; sana geldik...²⁰⁷

Mithat Baharî Beytur'un bazı şiirleri şarkı olarak bestelenmiştir, bu eserlere örnekler verelim:

ŞARKI: TEMENNİ

Muallim Kazım Bey tarafında Bayatı Araban makamında bestelenmiş.

Canımı can eylesem âğûşum asarsam,

Ay nûru saçan sinesine bir gece varsam,

Gülbûsa-i hüsnündeki kâkülleri yarsam;

Ay nûru dolu sinesine bir gece varsam.

Gönlümce dudaklarındaki sahbâyı tadardım,

Âğûşuna ben mest olarak şöyle yatardım,

Ezvakıma bir neşve-i lâhût katardım;

Ay nûru saçan sinesine bir gece varsam.²⁰⁸

²⁰⁷Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.40.

²⁰⁸Beytur, *a.g.e.*, s.129.

ŞARKI: SEVMEMEK ELDE Mİ?

(Üstâd Âdî Nail Bey tarafından “Neva” makamında bestelenmiştir.)

Böyledir neyleyeyim hâl-i dilim,

Sevmemek elde değildir güzelim!

Sendedir meyl-i dilim, her emelim,

Sevmemek elde değildir güzelim!

Gözlerin aşkımın esrârgehi,

Can yakar gamzeleri, her nigehe,

Sen gibi böyle perizâd mehi,

Sevmemek elde değildir güzelim!²⁰⁹

Mithat Baharî Beytur'un şiirlerindeki ana tema; tevhit, vahdet-i vücud, Hz. Muhammed, Kur'a-ı Kerim, Mevlânâ ve şeyhine duyduğu sevgidir. Mihrab-ı Aşk'ın girişinde neden şiir yazdığını ilham kaynağını ve neden bir şiir kitabı kaleme aldığını açıklar. Eserin tamamına yakını şiirlerden oluşur. Mithat Baharî Beytur şiiri şöyle tanımlar: ” Fikrimizce her güzel şeyde, yüksek manaları ve lâhûtî nükteleri ifade eden ilahî bir şiir vardır. İşte bu güzelliğe ayna olan, bu güzelliği gösteren sözlere şiir denir. Bu itibarla her güzel şey bir şiir olabilir. Fakat aşkın şiiri bunların en güzelidir.”

Kitabın son bölümünde şair ve şiiri tanımlar.

²⁰⁹ Beytur, a.g.e., s.129.

Şeyhi Hüseyin Fahri Dede'nin pederleri Şeyh Nazif Dede'nin şair tanımını verir: “Şâir kâinat-ı hilkatte herkesin göremediği incelikleri görür. Herkesin eremedikleri güzelliklere, sırlara nüfuz eder, onu bazen nazım diliyle, bazen nesir diliyle güzel bir şekilde anlatır, tasvir eder.”

“Şâir bedayii seven ince ruhlu insanların görüp de anlatamadıkları incelikleri ve hissedip de söyleyemediği latif nükteleri, zarif manaları bir sehl-i mümteni' gibi söyler. Şâirin kalbinde her güzel şey ilahî akisler bırakır.”²¹⁰

Kitabını niyaz ile bitirir:“Ey dileği olan! İşte sana öğreteyim: Dileklerini, o şan-ı şerefın en güzel timsali olan Peyğamberi Hazret-i Muhammed'dir. Bunu bütün aklı başında olanlar, zaten ruhlarıyla duyar ve anlarlar. Her sakındığın, her korktuğun hâlde ona sığın, çünkü bütün maksatları, gayesi herkesin ümit yeri ve sığınacak en büyük selâmet kapısı, ancak odur.”²¹¹

4- *Mesnevi Gözü ile Mevlânâ, Şiirleri, Aşk ve Felsefesi*

Bu eser 1965 yılında Sulhi Garan Matbaası tarafından yayınlanmıştır. Eseri hazırlarken kimden faydalandığını açıklar: “Bu kitabı yazarken, rahmetli Sema Dedem, Hafız Celâleddin Efendi, Mesnevî'den bu konuya ait beyitler almaklığımı hatırlattı” der ve teşekkür eder.²¹²

Mithat Baharî Beytur Mevlâna'nın şiir söylemekteki amacını açıklayarak başlar: “ O güzel şiirlerini, beşeri fikrin yetişemeyeceği o yüksek nükteli sözlerini; şiir söylemek için değil, yakînî olan ilmi, hikmeti İlâhî hakikatleri ruhani zevkleri anlatmak ve kâinattaki sırları açarak insanları gafletten uyandırmak,

²¹⁰ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.134.

²¹¹ Beytur, *a.g.e.*, s.146.

²¹² Beytur, Mithat Baharî, *Mesnevi Gözüyle Mevlâna Şiirleri, Aşk ve Felsefesi*, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul 1965, s.5.

Sultan Veled için eserinde bir bölüm ayırır. Şu sözlerle ona olan hayranlığını ifade eder: “Ben, Sultan Veled’in hayranıyım. İrfanının, bilgisinin aşığıyım. Ondaki yüksek fitrî zeka, ondaki hakikate varış kudreti, mantık kuvveti, halka iniş ferağati, misallerle mevzuu aydınlatış belagati, ondaki buluşlar, ondaki aydınlatışlar, hâsılı ondaki fazilet, ondaki nur ve nihayetsizlik; bütün varlığımı, her zaman kemâlâtı huzurunda eğilten, hizmet eşğini öptüren, yüz ve göz sürdüren birer aşk mihrabıdır.”²²³

Mithat Baharî Beytur’un semâ hakkındaki görüşlerini özetlersek: “Mevlânâ’nın çok sevdiği semâ, bir ibadet-i fikriyedir. Semâ; musiki seslerinin, elest derneğinde, Hakk’ın: “Ben Rabbiniz değil miyim?” hitabındaki zevki andıran hatırasıyla gönülde coşan aşk heyecanlarının verdiği bir harekettir.”²²⁴

Eserin devamında aşk için uzun uzun anlatır. Biz burada sadece şu tanımlı vereceğiz.” Aşk; Allah’ın ismi, Hz. Muhammed’in cismidir.”²²⁵

Kitapta insan ve emanet kavramlarını da izah eder.²²⁶ Ayrıca, güzellik kavramını, Mevlâna neden çok büyük olduğu, Mevlânâ’yı tanıma ve tanıtmaya hususunda Nicholson’un hizmetlerini ve Mevlâna’nın özbe öz İlahiyyundan olduğunu açıklar.

Mithat Baharî Beytur, Mesnevi Gözüyle Mevlânâ Şiirleri, Aşk ve Felsefesi adlı kitabının amaç ve sonucunu belirterek eserini bitirir.

“ Ey âşıklar, Sultanı Mevlâna... Senin her sözün, her eserin Allah’ın aşk cennetlerinin birer gül bahçesidir. Bu kitap işte o gül bahçelerinden kuluna ihsan ettiği bir gül demetidir. Söylediğim ve açıkladığım sözlerden bende kalan nişane

²²³ Beytur, a. g. e., s.53.

²²⁴ Beytur, a. g. e., s.127-128.

²²⁵ Beytur, a. g. e., s.178.

²²⁶ Beytur, a.g.e., s.180-184.

ise lâhûtî irfanının huzur-ı nûruna karşı daimi ve ebedi hayranlığımdır... Sevgim, bağlılığım ve bendeliğimdir...”²²⁷

5- *Gülşen-i Tevhîd,*

İlk basımı 1967 yılında İnkılâp ve Aka Kitapevi’nde yapıldı. Eserin ikinci baskısı Kırıkambar Kitaplığı tarafından İstanbul 2002’de yapılmıştır. Mithat Baharî Beytur’un yayınlanmış son eseri olan *Gülşen-i Tevhîd*, Muğlalı Mevlevîlerden Şâhidî Dede’nin (öl. 1550) Farsça bir eseri olup, *Mesnevî*’den seçilen altı yüz beytin toplam üç bin beyit ile şerh edilmesini kapsamaktadır.

Eser Mithat Baharî Beytur’un hazırladığı önsözle başlar, ardından İbrahim Şâhidî’nin önsözü ve *Mesnevî*’nin altı cildinden seçilen beyitlerle devam eder. Eser 294 sayfadan oluşur.

Eser Mithat Baharî Beytur öncelikle daha önce hazırladığı *Dîvân-ı Kebir*’den Seçmeler adlı eserine gösterilen ilgiye teşekkür eder. Kitabı kendileri şöyle tanıtır:

“İbrahim Şâhidî, *Mesnevî*’nin her cildinden yüzer beyt seçmiş ve her beyti Farsça beşer beyitle açıklayarak gayet marifane ve arifane bir kudretle mealen beyitleri birbirine bağlamıştır. Bu suretle *Mesnevî*’den altı yüz ve kendi tarafından da üç bin beyit yazarak, üç bin altı yüz beyit bu “*Gülşen-i Tevhîd*” kitabını vücuda getirmiştir.”²²⁸

Mithat Baharî Beytur okuruna “ Bu *Gülşen-i Tevhîd*’i gönül ihlâsıyla okuyanlar kendilerini Allah’ın tevhîd feyzi baharıyla açılan ve misk kokuları

²²⁷ Beytur, *Mesnevi Gözüyle Mevlâna*, s.202.

²²⁸ Şâhidî, İbrahim, *Gülşen-i Tevhîd*, çev. Mithat Baharî Beytur, Aka ve İnkılâp Kitapevleri, İstanbul 1967, s.3.

buram buram göklere yükselen manevî bir gül bahçesinin şafak renkli nuruna
bürünmüş gülleri içinde bulurlar.”²²⁹

II. YAYINLANMAMIŞ KİTAPLARI

1-Mevlânâ'nın Rubaîler Divanı

Mithat Baharî, F. Nafiz Uzluk'a gönderdiği mektuplarda sık sık sözünü
ettiği bu tercümesinde yayınevine Farsça metniyle birlikte yayınlanmasını şart
koşmuş, yayınevi bunu kabul etmediği için de eser basılamamıştır.

“Fakîr, şimdi Cenâb-ı Pîr Efendimizin Rubâiyyât divanını bütün olarak
tercüme ediyorum, bitirmek üzereyim”²³⁰

Bu eseri 1952 yılında bitirdikten sonra Farsça metniyle birlikte yayınlamayı
şart koşmuş, fakat başvurduğu yayınevlerine bunu kabul ettirememiştir. Bu
yüzden de bastırılmamıştır.²³¹

2-Gazâlî'nin Kitâbu'l-İlmi

Yayınlanmak üzere Milli Eğitim Bakanlığına gönderilmiş, fakat hazırlanan
jüri basımını onaylamamıştır. Mithat Baharî Beytur F. Nafiz Uzluk Beyefendiye
16 Şubat 1953 yılında yazdığı mektupta bu eseri hazırlarken yaşadığı zorlukları
anlatır:

“Gazâlî'nin Kitâbu'l-İlim tercümesini yüz liraya daktilo ettirerek Milli
Eğitim Vekâleti'ne gönderdim. İnşallah vekâletçe kabul edilir de yayınlanır.
Daktilo işi epeyce zahmetli oluyor. Daktilo ile yazanların çoğu eski harfleri

²²⁹ Şâhidî, *Gülşen-i Tevhit*, s.4.

²³⁰ Şimşekler, *Pir Aşkına*., 25. mektup, s.113.

²³¹ Kadri Yetiş Beyefendi Mayıs 2013 tarihinde yaptığımız röportajında bu eserin hazırlandığını
ancak basılamadığını ve zaman içinde bütün çalışmaların kaybolduğunu ifade ediyorlar.

okuyamıyorlar. Okuyanların da bir haylisi vazifedar oldukları için ancak haftada bir gün vakit bulabiliyorlar. Haftada bir gün yazılacak kitap altı ayda ancak tamamlanır. Daktilograflardan çoğu câhil ve dikkatsiz. İlmî ve dini eserlerde büsbütün cahil kesiliyorlar. Gazâlî'nin Kitâbu'l-İlim tercümesinin yazdırılması yazılanların okunup yanlışlarının düzeltilmesi fakîri bir buçuk ay meşgul etti.”²³²

3-Şiir ve Musîki Bakımından Mevlevîler ve Bazı Hususiyetleri
Çalışmamızda bu ve diğer eserlerle ilgili bilgiye tesadüf etmedik.

4-İlim ve Edebiyatımıza Hizmet Eden Bazı Mevlevî Simaları

5-Geçmiş Büyüklerimizi Kısaca Analım

6-Hoca Said Efendi Kimdir?

7-Çocukluk Hatıralarım

*8-Şair Nedir?*²³³

Mithat Baharî Beytur'un hiçbir kaynaktan geçmemesine rağmen Feridun Nafiz Uzluk Beyefendi'ye gönderdiği mektuplarda farklı çalışmalarına da rastladık. Tezimizde gerçeğe ışık tutması niyetiyle yer vermekteyiz:

Mevlânâ ve Şiirleri

10 Şubat 1934 tarihli 20. Mektup

“Mevlânâ ve Şiirleri namı altında yazmakta olduğum eser hakkındaki teveccühlerinize çok teşekkür ederim. Bu isim, kitabın mevzuûyla birlikte gönlüme doğdu. Onun için böyle kalmasını rica edeceğim. Esasen Hz. Mevlânâ'nın birer şiiri berceste olan nefha-i kudsiyyelerden ihtiyâr ettiğim

²³² Şimşekler, *Pir Aşkına*., 61. Mektup, s.253.

²³³ Bu liste Mithat Baharî'nin Mihrab-ı Aşk adlı eserinin sonundan alınmıştır.

parçalarla bunların tercümelerini ve bu eserlerin mütalâsıyla hâsıl ettiğim ihtisası ve intibalarımı ihtiva edecek olan bu esere bu adı vermeye muvafık buldum.”²³⁴

Muhalledât-ı Mevleviyye

19 Şubat 1938 tarihli 25. Mektup

“12 Temmuz 1934 tarihinde idi. Böyle Muhalledât-ı Mevleviyye’nin tab’ ve neşrine teşebbüs etmiştim. Maârifperver olan hayır erbâbının yardımlarını diledim. Bir iki kişi müstesna olmak üzere hiç kimseden yardım şöyle dursun teşvîk, terğîb bile görmedim. Fakat ona seviniyorum ki niyetim hayr imiş teşebbüsüm, arzum manen kabule ermiş ki sizin gibi pek sevdiğim asil ve necip biri eliyle bu emel husul sahasına geçti”²³⁵”²³⁶

III) YAYINLANMIŞ MAKALELERİ

1-“ Mevlânâ Kimdir? Mevlânâ’nın Bir Şiiri”

Konya Halkevi Mevlânâ Özel Sayısı, 1943, ss.21-25.

Mîdhat Baharî Beytur yazdığı makaleyi yazışını kendi dilinden şöyle anlatır: “Konya Halkevi Kültür Dergisi Mevlâna Özel sayısı: “Konya Halkevi fakirinizden de bu nüsha için yazı istemişti. Erenlerin verdiğiinden dilimiz döndüğü kadar bir şeyler yazıp gönderdim. Kerîm olan Pîrim bu hizmetimizi kusur ve kürûuna bakmadı, kabul etti. Yazıyı gönderdiğim gece mânâmda huzûr-i mu’allâdan fakîre pek parlak ve nurlu bir şem’ ihsan buyurdu. Zaten yazı da onun ihsanı idi. Bununla “nûrun alâ nûr oldu, çok şükür. Hiç umulmadık bir zamanda

²³⁴ Şimşekler, *Pir Aşkına*, 20. mektup, s.103.

²³⁵ Bahsedilen eser Feridun Nafiz Uzluk Farsça Mecâli-i Seb’a-yı Mevlânâ, Bozkurt Basımevi, İstanbul 1937, s.428 olabilir)

²³⁶ Şimşekler, *a.g.e.*, 25. mektup, s.113

Konya Halkevi'nin bu teşebbüsü Mevlânâ'mızın ebed-pâyidâr olan kirâmının canlı bir esridir.”²³⁷

Konya Halkevi, 1943'de çıkardığı yukarıda adı geçen Mevlana Özel sayısının yanı sıra Tekke ve Dergâhların Kapatılması Kanunun'dan sonra resmi bir törenle kutlanılmayan Şeb-i Arûs törenlerini de Şehabettin Uzluk Beyefendi'nin başkanlığında 1946 yılında başlatmış oluyordu. 673. Vuslat Yıldönümü töreninde Mevlânâ dostları ve yetkililer 17 Aralık 1946 Salı günü saat 11.00'de Konya Halkevi'nde toplanmış ve Mevlânâ'nın türbesine gitmişler saat 17.30'da da Halkevi Sinema'sında Prof. Dr. Feridun Nâfiz Uzluk'un “Mevlânâ'nın Hayatı ve Eserleri” başlıklı konferansını dinlemişlerdir.²³⁸

Mîdhat Baharî Beytur'un makalesinden örnekler verelim:

“Mevlânâ ruhtur, Mevlânâ nurdur, Mevlânâ ilhamdır, vahiydir, söyler Kur'an'dır, ölmez hayattır, Tanrı'nın tükenmez rahmet hazinesidir.

Mevlânâ, Hz. Muhammed'in: “el veledü sırrı ebihi: Çocuk babasının sırrıdır.” Hadis-i Şerifiyle ümmetine haber verip müjdelediği feyizkâr ve faziletkâr bir vâris-i Muhammedî'dir.

Mevlânâ, Hz. Muhammed'in büyüklük haşmetini, her türlü meziyet ve faziletteki ferdiyetini bütün eserlerinde, sözlerinde aşk ve hayranlıkla belirtti. Kur'an Kerim'in özünü meydana koydu. Kendini tamamen Cenab-ı Ahmed'in varlığında yok etti.”

Mîdhat Baharî Beytur makalesine Mevlânâ'nın kaynak vermede şu şiirini açıklayarak devam ediyor:

Her nefes âvâz-ı aşk mi resed ez çapp ü râst

Ma be felek mirevim azm-ı temaşa kirâst

²³⁷Şimşekler, *Pir Aşkına*, 36. mektup, s.157 .

²³⁸Şimşekler, *a.g.e.*, s.157.

2-“**Mevlânâ Efendimiz**” *Mevlânâ Yıllığı*, Turizm Derneği, Konya, 1963, ss. 7-12.

Mîdhat Baharî Beytur ,makalesine “mevlânâ” kelimesini tanımlayarak başlar: “Mevlânâ’mıza Mevlânâ lâkabı ta gençliğinden itibaren alem olmuştur. Daha pek genç yaşta idi, Seyyid Burhaneddin’in terbiye-i irşadında iken bu lakabı almıştı. Gerek halk tarafından gerek Seyyid Burhaneddin ve Şems-i Tebrizî tarafından daima Mevlânâ Efendimiz diye kendisine hitap edilirdi.

Mevlânâ, Mesnevî’de ‘Ben kimin efendisi isem, Ali de onun efendisidir’ Hadis-i Şerifini açıklarken, efendiyi şöyle tarif eder:

- Efendi kimdir? Seni âzâd eden ve ayağından esaret bağını koparıp hürriyete kavuşturandır.

Peygamberimizin hadisinde ve Mevlânâ’nın sözünden anlaşılıyor ki efendilik yüce bir makamdır... Mevlânâ da Hz. Muhammed’e tam vâris olmak itibariyle, beşeriyetin Efendisi olmak şerefini kazandı.”

3-“**Mevlânâ Aşk ve Şefkat Timsalidir**”, *Mevlânâ Güldestesi*, Konya, 1964, ss. 22-29.

Mîdhat Baharî Beytur’un makalesinden bölümler verelim:

“Mevlâna, bütün manasıyla aşk ve şefkat timsalidir. Sözlerinde, bütün eserlerinde, milliyet farkı gözetmeden, insanları birbirine sevdirmeye sevk eder ve daima birbirlerine iyilik ettirmeye teşvik eder. Her sözünde, beşeriyeti gaflet ve cehalet karanlığından kurtarıcı parlak bir saâdet yıldızının ışığı vardır.

Hidmeti mikün beray-ı Girdgâr Ba kabül-ü redd-i halkanet çi kâr

«Elinden geldiği kadar, Allah için, insanlığa hizmet et, yaptığın hizmeti halkın beğenip kabul veya reddetmesini düşünme» der.

Divan-ı Kebir'deki şiirlerinden birinde aşkı şöyle tarif ediyorlar:

«Aşk denilen yüce hakikati, ilm-ü fazilette, defterde, kitap yapraklarında arama, orada yoktur, bulamazsın. Halkın dedikodu ettikleri yol, âşıkların yolu değildir, onların yürüdüğü yol, bambaşkadır.

Aşk, öyle ilâhî bir ağaçtır ki, kökü, dalları ne yere, ne de arşa dayanır. Aşk ağacının kökü ebedde, dalları ezeldedir.»

Aştaki yüce makamlarını şöyle anlatıyorlar:

Nihadem pay ber aşkı ki ber uşşâk ser başem
Menem ferzend-i aşk'ey can veli piş ezpeder başem

«Ben öyle bir aşka ayak koydum ki, âşıklara baş olurum. A canım! Ben aşkın oğluyum ama babamı geçerim.»

Nazenin-i aşkı, şöyle öğüyorlar:

În nim şeban kist çü mehtâb reside
Peygamber-i aşkest zi mihrâb reside

«Gece yarısı, mehtap gibi gelen bu güzel kimdir?

— Aşk Peygamberidir, mihr abdan geliyor...»

Mevlâna diyor ki: « Sözden söyleyenin kokusu gelir. Kur'andan Allah'ın, Hadis-i şeriften Hazret-i Muhammed'in, bizim sözlerimizden de kendi kokumuz gelir.

Yine Mevlâna diyor ki:

«Ben âşıkların gözü önünde görünen bu cisim değilim. Ben o zevk ve neşeyim ki, âyîn ve erkânımdan, adımı anmaktan ve kelâmımdan müridin içinde

tecelli ederim. Allah, aşkına, Allah aşkına, canında o zevki bulunca, ganimet bil ve ni'mete şükret.»

Şems-i Tebrizî Hazretleri diyor ki:

«Mevlânâ'nın kıymetini biliniz, hem de ziyadesiyle biliniz. Zira Mevlânâ o kadar büyüktür ki, onun Hakk katındaki nazlı mahbubiyet makamının ve halvetgâh-ı Muhammedîdeki tecelli mazhariyetinin, yüce derecesini dünyada değil, ahirette bile hakkıyla takdir edemediler. »

4- “Mevlevî Tarihine Kaynak Yazanların Yüce Önderi Sultan Veled”
Mevlânâ Güldestesi, Turizm Derneği Konya, 1964, ss. 28-32.

Mîdhat Baharî Beytur, makalesine Sultan Veled'i tanıtarak başlar: “Mevlânâ'nın menâkıbını yazan, manevî hayatını tanıtan, Mevlevî tarihine en canlı, en esaslı me'haz vücuda getiren oğlu Sultan Veled'dir.”

Mîdhat Baharî Beytur makalenin devamında Sultan Veled'in derecelerinden, Mevlevîlik'e yaptığı hizmetlerden devam eder. Sonra eserlerini tanıtır. Sultan Veled'in eserleri şunlardır: Maarif, İbtidânâme, Rebabnâme, Divan-ı Eş'ar. Bu eserleri tek tek açıklar. Makalesine bir şiir ile son verir.

5- “Nahl-i Tecelli”, *Mevlânâ Güldestesi*, 1967, ss. 11-13.

Mîdhat Baharî Beytur, bu makalesinde Mevlevî Urefâsından Adnî Dede'nin²³⁹ “Nahl-i Tecelli” adını taşıyan yayınlanmamış yazma nüshasını tanıtır. Makalenin başında Adnî Dede hakkında bilgi verdikten sonra şiirlerine yer verir.

Mîdhat Baharî Beytur “Nahl-i Tecelli” için şunları söyler: “Bu kitap Mevlânâ'nın ucu bucağı olmayan güller, reyhanlar bağında yetişen ve kitap şeklinde görünen bir hurma ağacıdır. Bu ağaç Mevlevî'nin ab-ı hayatını içerek

²³⁹ Adnî Dede'nin doğduğu tarih belli değildir (ö. 1101/1683).

büyümüştür. Dalları aşk güneşinin şu'lelerinden, meyveleri de tecelli nurundandır.”

F- MİTHAT BAHARÎ BEYTUR'UN EDEBÎ ŞAHSİYETİ

Mithad Bahârî Beytur, küçük yaşlardan itibaren şiir yazmaya başladı. Şiirlerinin bir kısmını ve yazılarını liseyi bitirdikten sonra yayınladı. Şiir ve nesirlerinde “Mithad Bahârî” , “Nurizâde Midhat”, “Mithad Bahârî Hüsâmî” gibi imzalar kullanmıştır.²⁴⁰

Hazine-i Funun, Mektep, Malumât, Terakki, Tercüman-ı Hakikat ve Resmi Gazetede yazılar yazmıştır.²⁴¹ Senelerce Hazîne-i Fünûn, Resmi Gazete; Mekteb, Ma'ârif dergilerinde hey'et-i tahrîrisinde bulundu.²⁴² Hersekli Ârif Hikmet, Mehmed Âkif, İbnü'l-Emin Mahmûd Kemâleddin, Yenişehirli şâir Hâşim Beylerle Resmi Gazete'yi çıkardı.

Neden bir şiir kitabı yazdığını şöyle açıklar: “Ben niçin şiir söyledim? Şiirlerim hakkındaki fikrim, nokta-i nazarım nedir? Aşağıda kısaca arz ediyorum:

Şu kitabın yaprakları içine bir hayatiyet suyu almak ümidiyle sokulan şiirlerim, birçok sözlerim gibi dudaklarımdan çıkarken teneffüs ettiğim havayı nefesimi içinde dağılıp gidebilirdi. Hakiki bir kıymet ifade etmeyen sözler zaten bu mahiyettedirler. Ben böyle yapmadım yahut yapamadım, sânihatım olan şiirlerimin bazılarını olsun yazarak tespit ettim.

Onlara, şu defterin sahifelerinde, böyle bir gölge gibi olsun, varlık sûreti verişim, kendimi büyük veya küçük bir şair saydığımdan değil; yaratılışımdaki tabi bir meyil ve incizabın önüne geçemediğimdendir.

²⁴⁰ Şimşekler, *Pir Aşkına*., s.30.

²⁴¹ Şimşekler, *a.g.e.*, s.30.

²⁴² Şimşekler, *a.g.e.*, s.17.

Esasen şiiri ben kimseden takdir toplamak için söylemedim. Gönülden gelen samimi sözlerde zaten gazez, ivaz olamayacağından ben de kendimde böyle bir heves ve incizab hissetmedim. Ancak içimdeki aşk melikesinin gizlice gönlüme fısıldayan ve her nefes maneviyatın bir başka güzel manzaralarından esip gelen müterinnim, ilhamlı seslerini, oynak dalgalarıyla kulaklarıma kadar aksettirerek bunu, mevzun ses ahenkleri içinde ara sıra istediğim zaman, bir musiki gibi dinleyebilmek fırsatını elde etmek için söyledim.

Bu ruhumda duyduğum bir ihtiyaçtı. Ben o ihtiyacı şiirlerin musikiye eş olan tennan ve su gibi akan beyan lisanıyla tatmin etmeğe çalıştım, işte o kadar...”²⁴³

Mithat Baharî Beytur bir ara yazmamayı dememiş: “ Bu âlemde söz de, söyleyen de pek çok; fakat bunların içinde şimdiye kadar kaç tanesi hayatiyet kanadı bulabilmiş? Kaç tanesi kabul ufkuna yükselmiş? Seninkiler onların arasına katılacak, bu âlemin ıssız, izsiz unutuş çölü içinde bir serap gibi kaybolup gidecek değil mi?

Böyle bir netice için bu emekler ne? Bu uğraşma ne olacak? Dedim ve kendimi şiir söylemekten vazgeçirmeğe çalıştım. Çalıştım ama bu mülâhazaya rağmen gene yapamadım, gene söyledim. Çünkü o düşüncelerin hüznünlü karanlıkları içinde Süheyl yıldızı gibi doğan bir ümidin parlak aydınlığı, sabah rüzgarı gibi gönlüme ferahlık veren bir sevinç nafhası oldu ve kararım hilâfı yaptığı tesirle içimdeki meyil ve arzu kıvılcımlarını körükledi, hiç eksiltmedi.”²⁴⁴

I) İlham Kaynağı

Mithat Baharî Beytur ilham kaynağını kendi dilinden anlatır: “ Mevlâna’nın vahiy kanatlarıyla lâhûtiyet göklerinde uçan şiirlerini okudukça, bu şiirlerin gönlüme verdiği feyiz safhaları, âb-ı hayat serpintileri, şiirlerimde mutlaka bir

²⁴³ Şimşekler, *Pir Aşkına*, s.8.

²⁴⁴ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.9.

hayatiyet deminin, bir ilham nûrunun dalgalanmasına yardım edeceğine kani idim.

Bu terennümler, bu niyazlar içinde gönlümün samimi aşk duygularını söyleyen, onun âh, o dostun sonsuz güzellik semasının ufkuna, hayır yanıldım, eteklerine kadar olsun yükselen bir dem, bir feyiz nafhası bulunabilir. Belki evet, bir niyazkâr nefes dalgacığı o etekleri, o semavî lütuflarla dolu etekleri öpülebilir. Zaten insanın varlığındaki maksad da hakkın vergisi olan o dem değil midir? Hakikatte yaşayan, o değil midir?”²⁴⁵

II) Dili

Mithat Baharî Beytur şiir ve nesirlerinde, Servet-i Funûncuların dilini andıran ağır ve sanatlı bir dil kullanmıştır. 1914'te Midhat Hüsâmî adıyla yayınladığı “Tercüme-i Risâle-i Sipehsalar”²⁴⁶ dili çok ağırdır. ²⁴⁷

Harf inkılâbından sonra yayınladığı eserlerin dili o zamana göre oldukça arı bir dildir.²⁴⁸ Nitekim 1960'da bastırdığı “Mesnevi Gözüyle Mevlânâ” adlı eseri sadeleştirilmeden şu anda dahi rahatlıkla anlaşılmaktadır.

Mithat Baharî Beytur'un şiirlerindeki dili Mehmet Âkif ve Yahya Kemal'i andırır.²⁴⁹

“Mihrâb-ı Aşk” kitabındaki şiirleri Mevlana Mesnevis'ini andırır. Bu eserdeki şiirlerinde nasıl bir Allah (c.c.) ve Resulullah (s.a.v.) aşığı olduğunu ortaya koyar. Ayrıca Mevlâna'ya olan hayranlığını sık sık dile getirir.²⁵⁰

²⁴⁵ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.9.

²⁴⁶ Dersaadet Selanik Matbaası, 1331/1914

²⁴⁷ Şimşekler, *Pir Aşkına*, s.30.

²⁴⁸ Şimşekler, *a.g.e.*, s.30.

²⁴⁹ Şimşekler, *a.g.e.*, s.31.

²⁵⁰ Şimşekler, *Pir Aşkına*, s.32.

“Mesnevî Gözüyle Mevlâna” adlı eserinde, Hz. Mevlâna’yı eleştirenler karşısında Mevlana’yı savunur. Mevlânâ’nın bir filozof olmadığını dile getirir. Mevlânâ’yı İslam âlimi olarak görür ve Allah (c.c.) ve Hz. Muhammed (s.a.v.) aşığı, Resulullah’ın ahlakıyla ahlaklanmış bir cevher olarak anlatır.²⁵¹

Midhat Baharî Beytur doksan yılı aşkın yaşamında durmadan yazmış ve Mevlevîliğe ve Hz. Mevlânâ’nın doğru tanınması için hizmet vermiştir.

III) Şiir anlayışı

Midhat Baharî Beytur, şiiri şöyle tanımlar: “Fikrimizce her güzel şeyde, yüksek manaları ve lâhûtî nükteleri ifade eden ilahî bir şiir vardır. İşte bu güzelliğe ayna olan, bu güzelliği gösteren sözlere şiir denir. Bu itibarla her güzel şey bir şiir olabilir. Fakat aşkın şiiri bunların en güzelidir. Kur’an, Yûsuf’la Züleyha’nın aşk macerasını hikâyeye eden suredeki ayetlerin evvelinde bu kıssaya ‘kıssaların en güzeli’ diyor.”²⁵²

“Şiirde her âşık kendi zevkine göre bir mânâ bulur ve bu da yanlış olmaz”²⁵³
Daima şiiri sevdi ve şairleri destekledi.

Mithat Baharî Beytur neden şiir yazdığını şu şekilde anlatır: “Ben niçin şiir söyledim? Şiirlerim hakkındaki fikrim, nokta-i nazarım nedir?

Aşağıda kısaca arz ediyorum:

Şu kitabın yaprakları içine bir hayatiyet suyu almak ümidiyle sokulan şiirlerim, birçok sözlerim gibi dudaklarımdan çıkarken teneffüs ettiğim havayı nefesimi içinde dağılıp gidebilirdi. Hakiki bir kıymet ifade etmeyen sözler zaten bu mahiyettedirler. Ben böyle yapmadım yahut yapamadım, sânihatım olan şiirlerimin bazılarını olsun yazarak tespit ettim.

²⁵¹ Şimşekler, a.g.e., s.32.

²⁵² Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.7.

²⁵³ Şimşekler, a.g.e., 11. Mektup, s.80.

Onlara, şu defterin sahifelerinde, böyle bir gölge gibi olsun, varlık sũreti verişim, kendimi büyük veya küçük bir şair saydığımdan değil, yaratılışımdaki tabi bir meyil ve incizabın önũne geçemediğimdendir.

Esasen şiiri ben kimseden takdir toplamak için söylemedim. Gönũlden gelen samimi sözlerde zaten gazez, ivaz olamayacağından ben de kendimde böyle bir heves ve incizab hissetmedim. Ancak içimdeki aşk melikesinin gizlice gönlũme fısıldayan ve her nefes maneviyatın bir başka güzel manzaralarından esip gelen müterennim, ilhamlı seslerini, oynak dalgalarıyla kulaklarıma kadar aksettirerek bunu, mevzun ses ahenkleri içinde ara sıra istediğim zaman, bir musiki gibi dinleyebilmek fırsatını elde etmek için söyledim.

Bu ruhumda duyduğum bir ihtiyaçtı. Ben o ihtiyaç şiiirlerin musikiye eş olan tennan ve su gibi akan beyan lisanıyla tatmin etmeye çalıştım, işte o kadar”²⁵⁴

IV) şair Kimdir?

Mithat Baharî Beytur şairi çok sevdiği şeyhi Hüseyin Fahri Dede’nin pederleri şeyh Nazif Dede’nin tanımını verir: şâir kainat-ı hilkatte herkesin göremediği incelikleri görür. Herkesin eremedikleri güzelliكلere, sırlara nüfuz eder, onu bazen nazım diliyle, bazen nesir diliyle güzel bir şekilde anlatır, tasvir eder.”

şâir bedayii seven ince ruhlu insanların görüp de anlatamadıkları incelikleri ve his edip de söyleyemediği latif nükteleri, zarif manaları bir sehl-i mümteni’ gibi söyler.

şâirin kalbinde her güzel şey ilahî akisler bırakır.²⁵⁵

²⁵⁴ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.8.

²⁵⁵ Beytur, *a.g.e.*, s.134.

Şâir... O bir ateştir ki, hiç kül olmayacaktır ve alevleriyle bütün zamanın imdadını ısıtmak diler. Hatta şâir için doğduğundan evvel yaşamamış olmak bir elemidir.²⁵⁶

V) Çevirilerindeki Hassasiyetleri

Mithat Baharî Beytur, yaptığı her işe özen gösterir ve titizlenirdi.

“Eğer bir metin tercüme edilecekse metin düzgün olmadığına dahi çok çabalayıp doğru ifadeleri bulunmaya çalışılmasını ifade eder. Aksi takdirde tercümeyle hiç kalkışılmamalıdır.”²⁵⁷

Özellikle kendi tercümelerini hazırlarken gösterdiği çabayı şöyle dile getirir: “Ben tercümemde aslını Bahâriye Mevlevîhâne’sindeki yazma nüshasından istinsah edilmiş İmdâdullah Efendi’nin bastırdığı Hind basmasını esas tutmuştum. Mâmâfih Yenikapı Mevlevîhânesi’ndeki yazma bir nüshayla karşılaştırdım. Bu basmadaki bulduğum ufak tefek yanlışları yazma nüsha üzerinden tashîh ile tercüme ettim”²⁵⁸

G- DÖNEMİNDEKİ ŞAİR VE YAZARLAR

Mithat Baharî Hazretleri’nin çağdaşlarını ülke genelinde; Ziya Pasa (1825-1880), Namık Kemal (1840- 1888), Ahmet Midhat Efendi (1844), Recaizâde Mahmut Ekrem (1847- 1914), Abdülhak Hamit (1852- 1937), Muallim Naci (1850- 1893), Tevfik Fikret (1867- 1915), Cenap Sehabettin (1870- 1934), Halit Ziya (1866- 1945), Hüseyin Rahmi (1864- 1944), Ahmet Rasim (1865- 1932), Menemenlizâde Tahir, İsmail Safa (1867- 1901), Ömer Seyfettin (1884- 1920), Ziya Gökalp (1876- 1924), Mehmet Akif (1873- 1936), Ali Canip (1887- 1967), Mehmet Emin (d.1907) gibi önemli isimler karşımıza çıkmaktadır.

²⁵⁶ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.135.

²⁵⁷ Şimşekler, *Pir Aşkına*, 24. Mektup, s.110.

²⁵⁸ Şimşekler, *a.g.e.*, 31. Mektup, s.141.

Mithat Baharî Beytur'un özellikle övgüyle ifade ettikleri şahıslar da vardır: “Gençliğimizde yetiştiğimiz mu’asır âlimlerimizden Câmî Zihni Efendi ²⁵⁹ merhumu beğenirim. Bu zât memleketimizin ilim ihtiyaçlarından bir haylisine cevaplar verecek eserler yazmış, tercümeler yapmıştır.

Şemseddin Sâmî merhûmun Kâmûsu'l-â'lâm'ı da ehemmiyetli bir eserdir. Pek mükemmel sayılmasa da mevcut noksanlarıyla beraber yine de faydalı, mühim bir eserdir.”²⁶⁰

Mithat Baharî Beytur sadece Türkiye değil Dünya Edebiyatı'nı da takip ederdi. Kendileri Prof. Alleine Reynold Nicholson' u da takip ederlerdi: “Prof. Nicholson'u o büyük müştşriki en evvel Türk matbuatına, yazdığı eserlerle tanıtan bu nâçizdir.”²⁶¹

Kendileri, Mesnevi Gözüyle Mevlânâ, Şiirleri, Aşk ve Felsefesi” adlı kitabına da ‘Mevlânâ’yı Tanıma ve Tanıtma Hususunda Nicholson’un Hizmetleri’ başlığı altında Mevlânâ’yı bütün Avrupa’ya tanıtmaya çalışmalarını takdirle anlatır.

I) Yazının Değişmesi ve Kütüphanelerin Durumu

Mithat Baharî Hazretleri, Harf Devrimine çok üzülür. Bu durumu zaman zaman öğrencileriyle paylaşır. Osmanlı Devleti’nden kalma koskoca bir medeniyete nasıl kıyıldığını ifade eder.

Harf devrimi sonrası gençlerin bundan ne kadar etkilendiğini şöyle anlatır: “Üniversite tahsili yapmış gençlerden öyleleri var ki; en basit lügât mânâlarını anlayamaz, iki satır doğru dürüst yazı yazamaz aciz kimselerdi. Biz nedense

²⁵⁹ Mehmet Zihni Efendi 1846-1913.

²⁶⁰ Şimşekler, *Pir Aşkına*, 42. Mektup, s.184.

²⁶¹ Şimşekler, *a.g.e.*, 25. Mektup, s.115.

daima ifrat ve tefrite düşüyoruz, sonra da: “âsâr-ı terakkî, diyoruz biz buna heyhât!”²⁶²

Kütüphaneler de içler acısıdır: “Fakîr eskiden kütüphanelerimizde daha kolaylıkla tetebbû’da bulunabilirdim. Eski yazma kitaplarımızı daha kolay bulur, daha kolay okurdum. Eskiden gördüğüm bir kitabı şimdi bulamıyorum. Geçenlerde Bâyezid’deki Umumi Kütüphâneye uğramıştım. Fihrist istedim. Elime yeni kitapların fihristini sundular. Ben yeni kitapları değil eski kitapları görmek istiyorum, dedim. Yine matbu kitapların fihristini verdiler. Şöyle bir göz gezdirdim. Vaktiyle kütüphâneye hediye ettiğim eserlerimin adlarının çizildiğini, bu arada daha başkalarının da eserlerinin de aynı surette çizildiğini gördüm. Merak ettim, sebebini kütüphâne memuruna sordum. “Çizilen kitaplar Ankara’ya gönderilmiştir” cevabını aldım. Bu cevap beni pek tatmin etmemişti. Kütüphâne tasnif memurundan şair Salih Zeki’ye tekrar sordum, bana şu cevabı verdi: Size doğrusunu söyleyeyim, bu çizilen kitaplar çalınmıştır, dedi. Hayret ettim, biz herkes okusun diye kitap hediye ediyoruz, sonra bu kitap kütüphânedan çalınıyor. Ne garip şey, ne acınacak hal...

Eskiden ayrı ayrı olan kütüphânelerin bir kısmını topladılar. Süleymaniye Kütüphânesinde birleştirdiler.”²⁶³

II) O Dönemdeki Matbaacılık

Bu dönemde Harf Devriminden her alan etkilendi. Bir gün öncesinde âlim olan insanlar sonrasında câhil sayıldılar. Öyle ki toplumun her kademesi bu işten nasibini aldı. Matbaa sektörü çok sıkıntıdaydı. Bu sebeple yayınlanacak eserleri seçiyorlardı. Ayrıca ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durum insanların alım gücünü zayıflatmıştı.

²⁶² Şimşekler, *Pir Aşkına* , 41. Mektup, s.175.

²⁶³ Şimşekler, *a.g.e.* , 52. Mektup, s.220.

Mithat Baharî Beytur sahip olduğu yüce gönülle dostlarını unutmuyordu. Feridun Nafiz Uzluk Bey'in matbaasında yayınlanan birçok Mevlevî eserin yeterince rağbet görmemesinden üzülerək “ Matbaa işindeki zararınız beni cidden müteellim etti. Heba olan 2500 lira ile istediğiniz eseri istediğiniz matbaada bastırabilirsiniz... Siz daha iyi bilirsiniz amma bu vaziyete göre matbaayı elden çıkarmak muvâfık olur zannındayım”... ”Bizim Sümerbank bir matbaa satın almak istiyordu. Umumî Müdürlüğümüzden başvursanız belki...” diyerek dostuna destek vermek istemiştir.²⁶⁴

Artık matbaalar Osmanlıca eserler basmamaya başlamıştı. Öyle ki bu işi yapan sayılı matbaa vardı. “Eski harflerle yazılmış eserleri basan İstanbul’da iki matbaa var. Birisi Ulu Arif Çelebi Hazretlerinin Rubâiyyât tercümenizi basan matbaa (Kutulmuş Basımevi), öteki Tan matbaasıdır.”²⁶⁵

²⁶⁴ Şimşekler, *Pir Aşkına*, 33. Mektup, s.149.

²⁶⁵ Şimşekler, *a.g.e.*, 69. Mektup, s.277.

İKİNCİ BÖLÜM

A. MİTHAT BAHARÎ BEYTUR'UN TASAVVUF ANLAYIŞI

Bu bölümde Mithat Baharî Beytur Hazretlerinin tasavvuf anlayışını ele alacağız.

a) TEVHİD

Tevhid, Arapça birlemek demektir.¹ “ Allah’ı tasavvur ve tahayyül olunan şeylerin hepsinden birlemek yerinde kullanılan bir tabirdir. Sufilere göre tevhid, mü’minin Allah’ı her şeyde evvel ve her şeyden yakın olduğuna yakîn olarak şehadet etmesidir.²

Kuşeyrî tevhidi üçe ayırır:

1-Hakk’ın Hakk için tevhidi; Allah’ın kendisinin eşsiz ve bir olmasını bilmesidir.

2-Hakk’ın halk için tevhidi; Allah’ın eşsiz ve bir olduğunu insanlara bildirmesidir.

3-Halkın Hakk’ı tevhidi; insanların Allah’ın bir ve eşsiz olduğunu dile getirmesidir.³

Midhat Baharî’ye göre tevhid, Allah’ın kudretini ve sanatını idrak edip, sevinç ve üzüntünün, varlıkla yokluğun, dünya ve ahretin insan gözünde aynı olmasıdır. Tevhidin alameti, Allah vezninde hakikati ve değeri olmayan bir şeye kıymet

¹ Sarı, *Arapça Lügat*, s.1637.

² Pakalın, *Tarih Terimleri*, c.3., s.482.

³ Kuşeyrî, Abdülkerim, *er-Risâletü'l-Kuşeyrî*, s.298.

verilmemesidir. Çünkü tek gerçek olan Allahu Teala'dır. O'nun dışındaki her şey boş ve anlamsızdır.⁴

Midhat Baharî'ye göre Kelime-i Tevhid'deki hayır anlamına gelen "la"dan maksat; kulun Allahu Teala dışındaki hiçbir şeyi tanımamasıdır. Kul için tek gerçek Yüce Yaratıcısıdır. Gönüller sadece Allahu Teala ile dolup, gönülde dünyalık kaygılar yer etmemelidir. Öyle ki insan Allah dışındaki her şeyin cahili olmalıdır.⁵

Midhat Baharî Beytur aşağıdaki şirinde kendi içinde yaşadığı tevhidi şöyle dile getirir:

TEVHİD

Dâim Allah ile aydınlanıyor cangâhım,

Nereye bassam ayak, Hakka varır hep râhım

Hakkıdır, hakkım eğer derse dil-i âgâhım,

Ben senin varlığının şahidiyim, Allah'ım.⁶

Midhat Baharî Beytur Allahu Teala'nın yüceliği karşısında kendilerini daima eksik ve aciz görmüştür. Daima var olan ve hiçbir zaman yok olmayacak Allahu Teala bütün eksikliklerden uzaktır. Şiirinde de şöyle ifade ederler:

İSTİĞRAK

Bir tanesin ey nigâr; birsin,

Hatırlara gelmeyen güzelsin;

⁴ Beytur, *Mesnevî Gözüyle Mevlânâ*, s.126.

⁵ Beytur, *a.g.e.*, s.180.

⁶ Beytur, *a.g.e.*, s.12.

Vasfinda ne söylesem de azdır,

Sen sırr-ı güzin-i lemyezelsin...⁷

TEVHİD

Ey dil-i vahşiyane, dikkatle bak etrafına,

Nûr-i vahdaniyette her şey tecelligâhtır.

Asumânın, hakidânın hepsinin tesbihi var,

Sanma câmit, her ne varsa mest-i zikrullahtır.⁸

Tabiatta bakıldığında canlı cansız her varlığın kendine ait zikri vardır ve Mithat Baharî Beytur'un yukarıdaki dörtlüğünde ifade ettiği gibi bu zikirle meşgul olur. Her varlık yaratılışındaki mükemmeliyet ile yüce yaratıcısının varlığının kanıtıdır. Bu eşsiz düzen tesadüfî olamaz.

ALLAH

Her şey sana envâr—füyûzâtına muhtâc

Ervâhda eşhâbda emrin mütecellî

Mithat Baharî Beytur her şeyi Yüce Allah'dan bilirdi. Onun için yaşanan her güzellik Allah (cc)'nın cömertliğinin sonucudur ve kul için hediyedir. Hediye sahibi kendi şanının gereği lütfeder. Bunu şöyle dile getirmiştir “Bu hediyeyi gönderene, gönderten yüksek kudrete binlerce şükranlar.”⁹

⁷ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.114.

⁸ Beytur, *a.g.e.*, s.113.

⁹ Şimşekler, *Pir Aşkına*, 21. Mektup, s.106.

b) VAHDET-İ VÜCUD

Vahdet, Arapça “birlik” manasına gelmektedir.¹⁰ “Vücud” bulmak, varlık, zat mahiyet anlamına gelir.¹¹ “Vahdet-i vücud, Arapça, varlığın birliği demektir. Allah’dan başka varlık olmadığının idrak ve şuuruna sahip olmak, bilmek demektir.¹² Bütün mevcudat mutlak vücudun yani Zât-ı Ehadiyyet’in esma ve sıfatı olduğu ve onda müstehlik bulunduğu nazariyesine dayanan ‘felsefi’ yahut diğer bir tabirle ‘tasavvufi’ meslek hakkında kullanılır bir tabirdir.”¹³

Vahdet-i vücud’da mevcutlar, Allah’ın sıfatlarının tezahürüdür. Allah’ın her sıfatı bir varlıkta tecelli eder. Tek ve mutlak varlık olan Allah, bütün mevcutların aslıdır. O’nun her bir sıfatının meydana çıkmasıyla eşya ve hadiselerden biri de ortaya çıkmış olur.¹⁴

HEP SEN

Kıblem de sen, Ka’bem de sen, canım da sen, canan da sen,
Şâhım da sen, mâhım da sen, dinim de sen, iman da sen,
Rûhum da sen, nûrumda sen, vârim da sen, kârım da sen,
Pîrim de sen, mîrim de sen, gönlümdeki Kur’an’da sen.
Ey sâki-i bezm-i Elest, oldum senin cânımla mest,
Hayrânınım, hayrânınım, derdim de sen, dermânım da sen,
Cânımda can aşkın yeter, gönlümde hep şevkin tüter,
Oldun enis-i can-ü ten, vuslatta sen, hicran da sen,
Dünyam da sen, ukbam da sen, Şems’im de sen, subhum da sen,
Can mülkünü teşhir eden ey mihr-i ân; sultan da sen,
Ben bir Bahari yaprağıyım, sensin gülüm, sensin bağım,

¹⁰ Sarı, *Arapça Türkçe Lügat*, s.1637.

¹¹ Cürcânî, *Ta’rifât*, s.223; Pakalın, *Osmanlı Terimleri*, c.3., s.584.

¹² Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri*, s.741.

¹³ Pakalın, *Osmanlı Terimleri*, c.3., s.563.

¹⁴ Bolay, Süleyman Hayri, *Felsefe Doktrinler Sözlüğü*, Ötüken Yay., İstanbul 1979, s.282.

Sensin benim feyz ırmağım, aslım da sen, umman da sen.¹⁵

Mithat Bahari Beytur'un vahdet-i vücud görüşüne göre kâinattaki varlıkları Allah'ın isimlerinin ve sıfatlarının yansımasıdır. Allah'ın Zâtı değişmez ancak tecellileri değişir. İşte O'nun değişik tecellileri, kâinattaki varlıkları meydana getirir.

ALLAH BİRSİN ALLAH

Birlik zâtın oldu, çokluk ise sıfâtın,

Kesretle vahdetinle Allah birsin Allah.

Evvel de sensin Allah, ahir de sensin Allah,

Mebde'le gayetinde Allah birsin Allah.

Zâhir de sensin Allah, bâtın da sensin Allah,

Ma'nada suretinde birsin Allah.

Herhangi şey görünse, sensin o şeyden evvel,

Izhâr-ı ruiyetinde Allah birsin Allah.

Hem zâhir oldun Allah; hem perdedir görünmen,

İbdâ'i kudretinde Allah birsin Allah.

.....

Mâşuku âşık ettin, âşık olunca mâşuk,

Ezvâk-ı vuslatında Allah birsin Allah

¹⁵ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.108.

.....

Âlemde her güzellik, senden ibaret oldu;

Hüsn-ü letafetinde Allah birsin Allah¹⁶

Mithat Baharî sohbetlerinde aşkın önce Allah (cc)’dan başlayıp sonra kulun ancak âşık olduklarını anlatırlarmış: “Önce Allah kuluna âşık olur seçer, sonra kul Yaratan’ına âşık olur.” Mâşuku âşık ettin, âşık olunca mâşuk, işte o vakitte vuslatın zevkine varır. O vakit kul artık her gördüğüne, her esere müessirine ulaşmak için bakar. Başka bir şiirinde vahdet-i vücud görüşünü şöyle açıklar:

TEVHİD

Bütün esrâr-ı hilkat, nûr-i vahdetinden ibârettir,

Bütün eşya Hakkın esmasıyla rengârenk olur zâhir;

Görünmüştür senin nûrunla Allah’ım; muhakkak ki,

Cihanda var olan her şey, minel evvel ilel ahir..¹⁷

Baharî Hazretleri şiirlerinin pek çoğunda vahdet-i vücuda yer vermiştir. Bunun sebebi belki de kendilerinin vahdet-i vücudun sırrına ulaşmalarıdır. Eserlerine pek çok klasik eserde olduğu gibi tevhit ile başlamış ancak diğer eserlere göre çok daha fazla yer vermiştir.

TEVHİD VE TEBŞİR

Görünen, gösteren de hep haktır,

Bu vücudun, vücudu mutlaktır,

¹⁶ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.11.

¹⁷ Beytur, *a. g. e.*, s.13.

Varlığa ben seninle âgâhım,

Var olan sensin ancak Allah'ım.¹⁸

Mithat Baharî Beytur Mesnevî Gözüyle Mevlânâ adlı eserin önsözünde varlığı ne güzel tasvir etmiş: “Hayal nedir? Bir gölge... Zaten her gölge bir varlığın hayali ve Allah'a bir secde değil midir? Bu âlemde gördüğümüz varlıklar, hep hakikati gösteren birer hayal, birer gölgedir. Ancak her gölge, her hayal kendi aslının değeriyle ölçülür”¹⁹ Bu sözler kendilerinin vahdet-i vücud görüşünü özetler.

Mithat Baharî bu sırra nasıl ulaştığını şu şiiriyle anlatır:

TEVHİD...

YAHUT EZELİYET SESİ

Ben feyz alup bir özden

Gönlüm diyor o yüzden;

Pirim o feyzi verdi,

Sırrım o nûra erdi,

Allah'ıma büründüm,

Âşık olup göründüm.

Ben o isem, bu kim âh.

Mevcûd olan bir Allah,

Birdir, o zâtı mâbûd,

Her şey onunla mevcûd.

¹⁸ Beytur, *Mesnevî Gözüyle Mevlânâ*, s.14.

¹⁹ Beytur, *a.g.e.*, s.98.

Şah istemiş seyahat,
Tebdil ile kıyafet,
Ten câmesin giyinmiş
Bir kul olup da inmiş.
Sonra aşka bürünmüş,
Bak kim nice görünmüş...

Cânumun özünden,
Bâde içip yüzünden,
Sarhoş olup gezerdim,
Mis kokusun sezerdim,
Güller dolu bağında,
Lâhût otağında,
Her yer gül-ü çemendi,
Cânım o yerde şendi,
Aşkın o hoş dağında,
Cânan da kucağında,
Ben mest idim, ne hoştum,
Bilmem ne oldu, coştum;
Allah'ıma büründüm,
Âşık olup göründüm...
Zat-ü sıfâtında ferd,
Vahid-ü hayy-ü samed,

Ârif olan bir bilir,
Cahil olan irkilir,
Zahir-u batın odur,
Birdir, o Allah bir.²⁰

Kadri Yetiş Beyefendi, yaptığımız röportajda Mithat Baharî Beytur'un hayatının her noktasında fenafillâhta çok ileri olduklarını ifade ettiler. Bu şiirlerin hepsi buna kanıttır.

TEHLİL

Nûra bak, gözlerinde perde olan zulmeti at;
Hüsünün pertavidir, âlemi tutmuş kat kat,
Cezbe-i Hakka tutulmuş bu cemâdat-u nebât,
Her taraf neş'e dolu aşk dolu, zevk-i hayât,
Tatmayan varsa o kendindeki noksan, bizzât,
Ben neyim? Hepsi senin varlığın, Allah; derim,
Kapanır secdeye Yarab; seni tehlil ederim...²¹

Mithat Baharî'nin varlık anlayışını şu sözleriyle pekiştirir: “Bu âlemde gördüğümüz varlıklar, hep hakikati gösteren birer hayal, birer gölgedir”²² Pek çok

²⁰ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.16.

²¹ Beytur, *a.g.e.*, s.11.

insan kendi eksiklikleri yüzünden gölgeye takılıp kalır öze ulaşamazlar. Allah (cc)'ya olan sevgi ve aşk bu perdeleri aşmanın en güzel yoludur.

c) NÜBÜVVET

Nübüvvet Arapça; şan, şeref ve yücelik anlamındadır. Hakk'ın isim, sıfat ve hükümlerinin bilinmesi için, İlâhî hakikatleri haber vermektir.²³

Sufiler nübüvveti ikiye ayırır:

a) Umumî nübüvvet: Bu nübüvvet kesintisizdir. Fakat bu nübüvvetle teşrî söz konusu olamaz. İbn Arabî, Hz. Muhammed (sav.)'in getirdiği şariat çerçevesinde evliyânın keşif ve ilham yoluyla Allah'tan aldıkları irfâna ve bilgilere umûmî ve mutlak nübüvvet adını vermektedir.

b) Husûsî nübüvvet: Bu nübüvvet Hz. Muhammed (sav.)'le son bulmuş ve kapısı kapanmıştır.²⁴

I) Hz.Muhammed (sav.)

Mithat Baharî Beytur Hz. Muhammed (sav.)'i çok severdi ve onun her yönüne gerçekten hayrandı: “Hz. Muhammed’de hiç kimseye nasip olmayan eşsiz bir maneviyat vardı. Bu muhteşem maneviyatla beraber sureti de birleştirmişti... O Hak’ta tamamen mahvolmuştu. Fakat bu mahvı içinde de gene sahvde idi. O, Allah’ın visal şarabını durmadan içer içer fakat kanmazdı. Mest idi fakat ayıktı. Şarabı zatındandı, zatın kendinden ve kendi hakikatinden fişkırırdı...”²⁵

²² Beytur, *Mesnevî Gözüyle Mevlânâ*, Önsöz.

²³ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri*, s.565.

²⁴ Uludağ, *Tasavvuf Terimleri*, s. 415.

²⁵ Beytur, *Mesnevî Gözüyle Mevlânâ*, 20-21.

Ona göre Hz. Muhammed mahlûkun en mükemmeliydi. Öyle ki her vasfında mükemmeldi. Bu mükemmeliyet onu diğer peygamberlerden de üstün kılmıştı. Mithat Baharî Hz. Muhammed'in üstün vasfını şöyle anlatır:

“O, bir kadehti, fakat cihana sığmayan bir kadeh... Allah kadehi, visal kadehi, zat kadehiydi. O, mekânda görünen lâmekân kadehiydi. O, beşeriyette görünen bir nihayetsizlikti; nihayetsizlik içinde bir beşeriyetti. O bütün peygamberlerin feyzini, nurunu kemalini fazlasıyla zatinde toplamış, Hakkın seçkin bir şaheseri, canlı bir hüsn-i mutlak heykeli idi. O, ilâhi bir kumandandı. O, ilâhi bir sultandı.”²⁶

Mithat Baharî aşağıdaki şiirinde bu derin sevgi ve hayranlığını şöyle dile getirir:

AKLIN ACZİ

- Peygambere karşı-

Şaşkın kalarak acz ile erbab-ı cehâlet,

Peygambere şair diyebilmişti nihayet.

Bilmez ne desin, aklı o lâhuta ulaşmaz,

İnsanda kemal onca bu, ondan öte aşmaz,

Yok şehperi kim uçsun o ilhâm-ı semâya,

Takat nerde onda, ulaşsın o hü mâya...

Görmüşte o Peygamber-i ulvîdeki hâli,

²⁶ Beytur, *Mesnevî Gözüyle Mevlânâ*, 20-21.

Binlerce meziyetleri, binlerce kemâli,
Şaşmış ne desin? Bilmez, o şair diye kalmış;
Zira o, büyüklere bakmış ta bunalmış;
Şâir, o büyük gerçi bir insan; demek amma,
Peygambere nisbetle serâ, nerde Süreyya...
Şâir bile olsaydı o Peygamber-i âli,
Eksilmez idi şiir ile bir zerre kemâli,
Kaç şâiri etmiş idi taltif ile mesrûr,
Kaç şâire olmuş idi her nazrası bir nûr,
Binlerce onun bendesi var şâir-i meftûn,
Bin şâir-i hoşgû ona âşık, ona Mecnûn...²⁷

Mithat Baharî Beytur, Hz. Muhammed (sav.)'in düşmanlarının bile bu büyük makama hayran olduklarını bunun için ona ancak şair diyebildiklerini ifade eder. Hz. Muhammed sevenleri için ise eşsizdir. Baharî Beytur tüm eserlerinde sevgililer sevgisine pek çok şiirler yazmıştır. Her eserinde Hz. Peygambere uzun bölümler ayırmıştır. Şiirlerinde bu sevgi açık açık vurgulanmıştır. Kendilerini bu sevgiye layık bile görmemişlerdir. Aşağıdaki şiiri sevgisinin en güzel örneklerden biridir.

NAT-I PEYGAMBERİ

Mübârek hâk-i pâyinde; toz olmak bir saadettir,
O en yüksek saadet, bence aksâ-yı emânidir;

²⁷ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.16.

Nasıl fahr eylemem; çünkü yok oldum hâk-ı pâyinde,

Gönül bir bende-i mihmân-ı beyt-i ümmehanidir;

Vucûdu, cilvegâg-ı nûr-i vahdettir; evet, yoksa

Düşerdim secdeye, derdim: O bir Allah-ı sânidir;

Büyüksün sen, büyüklük bir kölendir dest ber sîne,

Makamın, arş-ı lâhût-i huda-yı lâmekânidir;

.....

Kim görse senin hüsnünüder: “Leyse kemislih”

Olmaz onun aylar da, güneşler de misali;

Zâtın yücedir, rütbe-i tavsif-i beşerden;

Ey sığmayan idraklere nûru hayali;

Hüsnün gibi yok lutfuna, ihsânına payân,

Lutfun ebedî, Mitdat’a olsun mütevâlî...²⁸

Mithat Baharî Beytur Hz. Muhammed’in yüceliğini böyle dile getirmiştir. Mithat Baharî Hz. Muhammed (sav)’in varlıkların mana olarak ilki olduğunu savunur:

“Hz. Muhammed bütün varlıkların da ilki idi. Bedenen değil de mana olarak ilktir. Bütün peygamberlere, Hakkın her güne tecellisi sıfatlardandı. Zaten tecelli ilk

²⁸ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.19.

defa Hz. Muhammed'e ikram edildi. Hakkın Zâtî olan bu müstesna tecellisinde, bütün sıfatları da dâhildi. “²⁹

TECELLİ

Mûsâ'ya eğer Tûr ise gülzâr-ı tecelli,

Ruhsâr-ı Muhammed bize diydâr-ı Tecelli;

Doğmuş idi Batha'da o huşîd-i ilâhi,

Zatında görünmüştü hep envâr-ı tecelli;

Kim secde-i Rahmân'a kapandıysa gönülden,

Cânında eder Ahmed-i Muhtâr tecelli;

Bil, ârif isen sırr-ı tecelliyi Hüdâyı,

Her ayeti Kur'an, sana etvâr-ı tecelli,³⁰

Hz. Muhammed'in diğer peygamberlere nispetini şöyle anlatır: “Bütün peygamberlere, Hakkın her güne tecellisi sıfatlardandı. Zaten tecelli ilk defa Hz. Muhammed'e ikram edildi. Hakkın Zâtî olan bu müstesna tecellisinde, bütün sıfatları da dâhildi.”³¹

Ona göre Hz. Adem ve Hz. Havva cennette Hz. Muhammed (sav)'in manasına duydukları aşk sebebiyle yeryüzüne inmişlerdir. Her peygamber bu sevgi ve hayranlıkla doludur.

²⁹ Beytur, *Mesnevî Gözüyle Mevlânâ*, s.128.

³⁰ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.16.

³¹ Beytur, *Mesnevî Gözüyle Mevlânâ*, s.128.

SEVGİLİ PEYGAMBERİME

Âdem'e, Hava'ya terk ettirdi aşkın cenneti
Dâne-i hâl-i cemâlin, reşk-i cennettedir senin;
Aşkın etmiştir Halil'e ateş-i nûr bahçesi,
Bağ-ı firdevsin Efendim; pür hazarettir senin;
Yûsuf-i hüsnünden aldı bûy-i gülpirehanenin,
Dîde-i Yakup'a nûrun, nûr-i rüyettir senin;
Câmının sermestidir, Tûr-ı tecellâ da Kelîm,
Bâdenûşan-ı cemalin, mest-i vuslattır senin.
Şâirindir, hazret-i Davûd kim her nağmesi,
Hüsnüne ait neşayittir, hitabettir senin;
Duymadı derd-i ten'in Eyüp olmuş öyle mest
Derdi aşkın âşık, bir özge nimettir senin;
Âsumana çıktı Ruh-ül Kuds istikbaline;
Hizmetin âşıklara bedi-i rif'attır senin;
Medheder, ey nazenin-i hak seni Kur'an dahi
Hüsnü aşkın anladım esrar-ı âyettir senin;³²

³² Beytur. *Mihrab-ı Aşk*, s.21-22.

Mithat Baharî Hz. Muhammed (sa)’e olan coşkun hayranlığını Mesnevî Gözüyle Mevlânâ adlı eserinde de ifade eder: “Hz. Muhammed’de hiç kimseye nasip olmayan eşsiz bir maneviyat vardı. Bu muhteşem maneviyatla beraber sureti de birleştirmişti... O Hakta tamamen mahvolmuştu. Fakat bu mahvı içinde de gene sahvde idi. O, Allah’ın visal şarabını durmadan içer içer fakat kanmazdı. Mest idi fakat ayıktı. Şarabı zatendi, zatın kendinden, kendi hakikatinden fişkırırdı...”³³

PEK SEVGİLİ PEYGAMBERİME:

TERCİ’

I

Canımın canında gülruyineden aldım rayiha,

Çeşm-i mânama bu söz oldu, Hudadan layiha

Bir hakiyattir bilir elbet, kulûb-i rasiha,

Zat-i pâk-i Ahmedî’ dendir bu sırr-ı saniha:

“Kul hu valla-ü ahad” zâtın, sıfâtın Fatiha...

II

Gönlüm olmuştur senin vasfınla bir hayran-ı Hak,

Pişigâhında eğilmektir senin, iman-ı Hak,

Sensin ey ruhum, efendim, sevgilim, cânan-ı Hak,

Oldu Kur’an’ın senin vasfında bir ferman-ı Hak,

³³ Beytur, *Mesnevî Gözüyle Mevlânâ*, s.20.

“Kul hu valla-ü ahad” zâtın, sıfâtın Fatiha...

III

Sen benim cânımdasın, ey sevgili Peygamberim;

Sen benim gönlümdesin, ey hak yolunda rehberim,

Sen benim çeşmimdesin, ey şeb çerâg-ı enverim,

Ey benim sultan-ı aşkım, ey benim tâc-i serim,

“Kul hu valla-ü ahad” zâtın, sıfâtın Fatiha...³⁴

Mithat Baharî Hz. Muhammed (sa)’in yaratılmışların en büyüğü olduğuna dair şunları söyler: “O, beşeriyette görünen bir nihayetsizlikti; nihayetsizlik içinde bir beşeriyetti. O bütün peygamberlerin feyzini, nurunu kemalini fazlasıyla zatinde toplamış, Hakkın seçkin bir şaheseri, canlı bir hüsn-i mutlak heykeli idi. O, ilâhi bir kumandandı. O, ilâhi bir sultandı.”³⁵ Bütün peygamberler ve Kur’an-ı Kerim’in feyzi Hz. Muhammed’de toplanmıştı. Hz. Muhammed beşerdi ancak mükemmeldi. Beşeriyetten arız olacak bütün kusurlardan uzaktı.

PEYGAMBERİMİZİN ZÂHİRİ BİR İSTİĞRAKI

Beşerim, derse Nebî aldanma,

Zahirî hâle bakupta kanma.

Beşere sûreti benzer amma,

³⁴ Beytur. *Mihrab-ı Aşk*, s.24-25.

³⁵ Beytur, *Mesnevî Gözüyle Mevlânâ*, s.21.

O hakikatte Huda, merd-i Huda.

Ne beşer oldu o Allah’a beşîr,

Beşere zat-i, ilâhî tebşîr,³⁶

Mithat Baharî’ye göre Hz. Muhammed (sav) idraklere sığmazdı:

HZ. MUHAMMED

Zâtın yücedir rütbe-i tavsif-i beşerden

Ey sığmayan idrâklere nûr-i hayâlî;^{37,}

Mithat Baharî Beytur, Hz. Peygamberin sevgisinde yok olmuştu. Kendileri bu fena halini burada yer veremediğimiz daha pek çok şiirlerinde dile getirmişlerdi. Hz. Muhammed’in ayağının tozu olmak bile paha biçilemezdi. Hz. Adem onun aşkı için yeryüzüne inmiş ve bütün peygamberler Hz. Muhammed’in manasına duydukları sevgiyle var olmuşlardı. Hz. Muhammed, Hakk’ın müjdesi ve yaratılmış en mükemmel beşerdi.

GÖRÜNÜR

Yârimin şa’şa’a-i aşkına düştüm düşeli,

Parlayan hüsnü, bu gözlerde müebbet görünür.

Geh kilisâde, gehî mescid-ü geh gülşende,

Nereye baktım ise nûr-i Muhammed görünür.³⁸

Bu şiirin ardından ne söylenebilir ki...

³⁶ Beytur. *Mihrab-ı Aşk*, s.19.

³⁷ Şimşekler, *Pir Aşkına*, 11. Mektup, s.80.

³⁸ Beytur. *Mihrab-ı Aşk*, s.95.

II- Ehl-i Beyt Sevgisi

Mithat Baharî Beytur Hz. Ali ve Ehl-i Beyt'i çok severdi. Eserlerinde bu sevgiye bol bol yer verip onlar için şiirler yazardı. Bazıları bu sevgiyi abartılı bulup kendilerine Alevi mezhepli diyecek kadar ileri gitmişlerdir. Biz bu görüşe yine Mithat Baharî Hazretlerinin kendi sözleriyle cevap vermek isteriz. Bakınız kendilerindeki Ehl-i Beyt Sevgisinin sebebini nasıl anlatıyor:

“Allah-ü Teâlâ Kur'an-ı keriminde Şûrâ suresinin 23 üncü ayetinde buyuruyor ki: ‘Peygamberim de ki: Benim tebliğ-i risalet etmekteki hizmetimden, müjdelerimden ötürü sizden bir ücret istemiyorum. Yalnız yakınlarıma sevgi istiyorum.’³⁹ ayetini delil sayıyorlar. Hatta bu sevginin her müslümanda olması gerektiğini vurguluyorlardı.

Mithat Baharî Beytur Beyefendi'yi yakından tanıyan Kadri Yetiş Dede bu durumu şöyle açıklıyor: “Kendiler Ehl-i Sünnet vel Cemeat'tir fakat Alevî mezheplidir. Hz. Ali ve Ehl-i Beyt sevgisinden dolayı “Alevîyyim” der. Ancak bu günkü Alevilik mezhebiyle ilgisi yoktur. Şiirlerinde çok derin Hz. Ali sevgisi vardır. Hatta Mihrab-ı Aşk'ta Hz. Ali için bir bölüm bile vardır. Bir imamları olmadığı için ben Aleviliği bir mezhep olarak bile kabul etmiyorum. Mithat Baharî dua ederken önce Ehl-i Beyte ta'zim, Hz. Peygamber (sav) ta'zim ve Yüce Allah'a hürmetle yönelmemizi tavsiye ederlerdi. Ehl-i Beyti anmanın duanın kabulü için gerekli olduğunu söylerdi. ‘Ehl-i Beyte gönderilmeyen dualar geri gönderileceğini düşünürlerd. Dualarda Ehl-i Beyt, Hz. Peygamber ve Allah (cc) sıralaması olmalıdır’ derlerdi.”

Hz. Ali için yazdıkları bir şiire yer verelim:

³⁹ 42/23: “ De ki: Ben buna (yaptığım tebliğ görevine) karşılık sizden yakınlık ve dostluk bağları içinde doğan sevgiden başka bir şey istemiyorum.”

CENAB-I ALİ'YE

Âşık ettin kendine ehl-i dili

Sen maşukiyyet-i Mevlâ celi,

Böyle der Pirim seninçin, Ya Ali;

“ İftihar-ı her nebiyy ü her veli”⁴⁰

Mithat Baharî Beytur, Mevlânâ'nın sevdiği gibi sever Hz. Ali'yi, çünkü bu Hz. Muhammed (sav)'in emridir. Hz. Ali'nin ve Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in yüce makamlarını överlerdi:

NÜBÜVVET BAĞININ İKİ GÜL GONCASI

Gülşeni aşk-ı risâlettir, Hasen,

Bülbül-i gülzâr-ı vahdettir, Hüseyin.

Pertevisi-nûr-i nübevvetir, Hasen,

Bil ki Sertaç-ı velâyettir, Hüseyin.

Şems-i tâban-ı hidayettir, Hasen,

Ah, hayranım ne hâlettir, Hüseyin...⁴¹

⁴⁰ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.31.

⁴¹ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.36.

III) Makam-ı Mahmut

Mithat Baharî Makam-ı Mahmut'u şöyle tanımlar: "Hak katında pek nazlı, en zengin ve en şümüllü rahmet ve şefaât katıdır. Bu makamda mümin, nasrani, kâfir, yahudi yoktur. Vahdet-i mutlakda birlik vardır. Değişiklik ancak görünüştedir."⁴² Bu makamda zıtlıklar, farklılıklar yoktur. Bu makam kesretin vahdete dönüştüğü bir makamdır.

Ona göre sadece peygamberler değil pek çok âşık mâşukunda Hz. Muhammed (sa)'in aşkına âşık olmuştu. "Mevlâna'nın "Şems, Şems!" diye durmadan aynı yakıldığı ve birçok şiirlerinin sonunda candan gönülden övdüğü, hep kendi mübarek varlığında tecelli eden Hz. Muhammed'di. Onun hakikati, onun eşsiz cemali idi. Hep bu tecelli nurunun istiğrakı içinde onu Şems diye anıyordu..."⁴³ Sevgi ve aşk bu makamda sadece Hz. Muhammed(sav)'i işaret ediyordu. Mevlânâ Şems'e Hz. Muhammed'den dolayı aşıktı. Mithat Baharî'ye göre sevginin adresi tekti.

d) ŞERİAT, TARİKAT ve HAKİKAT

Şeriat; Arapça, yol, su kanalı demektir. Dinin zâhirî yönlerine ait kaideleri veya dinin hukuk kurallarıdır.⁴⁴ Allah tarafından Peygamber vasıtasıyla vaz' ve tebliğ olunan hükümleri havi İlâhî kanun yerinde kullanılan bir ifadedir.⁴⁵

Tarikat ise, Arapça yine yol anlamına gelir. Hakk'a ermek için tutulan, bir takım kuraları ve âyinleri bulunan yoldur.⁴⁶ Kâmil bir mürşidin irşadiyle nefsin ibadete hasrıyla vahdet hakikatine vusul yolu tutulmak yerinde kullanılır bir tabirdir.

47

⁴²Beytur, *Mesnevî Gözüyle Mevlânâ*, s.21.

⁴³Beytur, *a.g.e.*, s.21.

⁴⁴Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri*, s.671.

⁴⁵Pakalın, *Osmanlı Terimleri*, c.3., s.403.

⁴⁶Uludağ, *Tasavvuf Terimleri*, s.520.

⁴⁷ Pakalın, *a.g.e.*, c.3., s.403

Hakikat, gerçek manasına gelen Arapça bir kelimedir. Sufiler şariat, tarikat, hakikat ve marifet ekinde Allah'a ulaşma yolunda dört merteye kabul ederler.⁴⁸

Mutasavvıflar, genel geçer olan şariatı kabul etmekle birlikte, bundan da öte hakikat denilen bir alanın varlığına inanırlar. Genellikle şariat, işin zahir denilen dış yönü; hakikat ise işin özü olarak kabul edilmiştir.

Mevlânâ şariat, tarikat ve hakikati açıklayıp şu yorumda bulunur: “Ey Sâlik! Şunu iyi bil ki şariat bir mum gibidir. Sen ilim yolunda onu elde edersen, Hakk'ın kapısından ancak onun ışığıyla girebilirsin. İlminle amel eder de şariat mumunu elinden bırakmazsan işte o zaman tarikata hakkıyla intisap etmiş olursun. Nafile ve farzları ede eylemek, seni Allah'a yaklaştırır. Böylece her şeyinle bu yolda fenâ bulursun. Bu hale hakikat ilmi adı verilir.”⁴⁹

Midhat Baharî Hazretleri sohbetlerinin birinde Descartes'in “Düşünüyorum o halde varım” sözünden bahsedip “Aslında bu söz şöyle ifade edilmeliydi.” der. Bu sözü duyan öğrencileri heyecanlanınca, meraklı bakışları daha fazla bekletmez “İman ediyorum o halde varım demeliydi. Çünkü insanı var eden iman coşkusudur. İnsanın var olması da onu yaratanın varlığının kanıtıdır.” der.

Descartes insanı akıldan ibaret sayarken Mithat Baharî insanı imandan ibaret saymıştır. Ayrıca imana ulaşamamış insanı da varlık merhalesinde saymamıştır. Çünkü tevhide ulaşamayan akıl eksik ve kusurludur.

Mithat Baharî Beytur için tek hakikat iman ve tevhitti. Yaşadığı dönemlerin hassasiyeti gereği şariat ve tarikat konularına pek değinememiştir. Ancak tarikattan ziyade Mevlevîlik üzerinde durabilmiştir.

⁴⁸ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri*, s.313.

⁴⁹ Celâledin-i Rûmî, *Mesnevî*, çev. Veled İzbulak, M.E.Basımevi, İstanbul 1960, c.5., s. Dibace

Mevlevileri şöyle tanımlamışlar: “Mevleviler nezaketin bir timsalidirler. Yemeleri, içmeleri, sohbetleri, âyınleri Mevlânâ’dan gelen bir feyzin semeresiyledir ki sevimli bambaşka bir hususiyet, bir nezaket taşır”⁵⁰

Mithat Baharî Beytur Mevleviliğini şiirinde şöyle ifade ederler:

MEVLEVIYİM

Hakkı bilirdi bana sırr-ı katab-ı mesnevi,

Kapladı çeşmü dili envar-ı feyz manevi.

Aşk-ı Mevlânâ ile yandı tutuştu can evi,

Hamd-ü lilâh Mevleviyim, Mevleviyim, Mevlevi.⁵¹

Mithat Baharî Beytur vakitlerinin çoğunu Mevlevilikle ilgili eserlere ayırırlardı: “Haylidir sohbet-i sâfiyyeye mütehasır olan gönlümü müteselli, münşerih etmek için eslâf-ı Mevleviyyenin âsârını okuyorum. Onların samimî ilâhî şiirlerini, terennümlerini dinliyorum. İnce, zarif nüktelerinden, lâtif, bülent-meşreblerinden rûh-i hayranım feyizkâr bir zevk-i ma’nevî buluyor.”⁵²

e) AŞK VE MUHABBET

Arapça bir kelime olarak “aşk” gönül vermek, candan sevmek manasına gelir.⁵³ Aşk muhabbetin aşırı şeklidir.⁵⁴ diye tarif edilmiştir. Bu da maddi ve manevi şekilde olur. Kadın yahut erkeğe yönelik olan aşk maddidir. Hakiki aşk ise Allah aşkıdır.

⁵⁰ Şimşekler, *Pir Aşkına*, 67. Mektup, s.271.

⁵¹ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.85.

⁵² Şimşekler, *a.g.e.*, . Mektup, s.71.

⁵³ Pakalın, *Osmanlı Terimleri*, c.1., s.100.

⁵⁴ Uludağ, *Tasavvuf Terimleri*, s.59.

Kur'an-ı Kerim'de "Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler"⁵⁵ şeklinde ifade edilen muhabbet, Allah'a vuslat yolundakilerin elde etmesi gereken makamların en önemlisidir. Aşk kullara evvelâ Hak'tan gelir sonra kulda zuhur eder.

Mithat Baharî Beytur'un bağlı bulunduğu Mevlevîlik, Mevlânâ'nın tasavvuf düşünceleri ve aşk felsefesi üzerinedir. Mevlânâ'ya göre, insanı gerçeğe ulaştıran, ilahî özün sırlarına erdiren akıl değil, sınırsız Allah sevgisi ve ilahî aşktır.

Mithat Baharî Beytur aşkı tarif ederek konuya başlıyor: "Kamûs tercümesi aşkı şöyle tarif ediyor: Bir kimsenin sevdiği mahbubdan gayrı nazarında dilber ve mahbub olmayıp nazarı ona hayreylemek. Bir kavle göre de ifrat üzere muhabbet eylemektir."

Bazılarına göre ise muhibbin nazarı, mahbubun ayıplarını ve noksanlarını görmez olup sevgilisini baştan ayağa cemal görmekten ibarettir.⁵⁶

Mithat Baharî "Mevlânâ Kimdir? Mevlânâ'nın Bir Şiiri" adlı makalesinde aşkı anlatmaya Mevlânâ'nın tarifıyla başlıyor: "Divan-ı Kebir'deki şiirlerinden birinde aşkı şöyle tarif ediyorlar:

'Aşk denilen yüce hakikati, ilm-ü fazilette, defterde, kitap yapraklarında arama, orada yoktur, bulamazsın. Halkın dedikodu ettikleri yol, âşıkların yolu değildir, onların yürüdüğü yol, bambaşkadır,...

Aşk, öyle ilahî bir ağaçtır ki, kökü, dalları ne yere, ne de arşa dayanır. Aşk ağacının kökü ebedde, dalları ezeldedir.

⁵⁵ el-Maide Suresi 4/54.

⁵⁶ Beytur, *Mesnevî Gözüyle Mevlânâ*, s.67.

Mevlânâ aşktaki yüce makamlarını şöyle anlatıyorlar:

Nihadem pay ber aşkı ki ber uşşâk ser başem

Menem ferzend-i aşk ey can veli piş ezipeder başem

«Ben öyle bir aşka ayak koydum ki, âşıklara baş olurum. A canım! Ben aşkın oğluyum ama babamı geçirim.»

Mevlânâ nazenin-i aşkı, şöyle övüyorlar:

În nim şeban kist çü mehtâb reside

Peygamber-i aşkest zi mihrâb reside

«Geceyarısı, mehtâb gibi gelen bu güzel kimdir?

— Aşk Peygamberidir, mihrabdan geliyor...»⁵⁷

Mithat Bahari Beytur'un aşkı hakiki ve mecazi olmak üzere ikiye ayırır: “Hakiki aşk, insanı Allah’a doğru çeken bir ruh sevgisidir. Mecazî aşktan hava ve hevese meyil eden bir nefis sevgisidir. Hakikî aşktan âşıkın gönlünde hikmet, hakikat doğar, nur doğar.

Mevlâna bir şiirinde “Aşk nedir? derlerse ihtiyarı terk etmektir, de” buyuruyor. Avama göre aşk mecazi, havasa göre aşk hakikî aşktan ibarettir. Vakıa aşka mecazi olsun, hakikî olsun Tanrı yaratıcılık kudretini vermiştir. Aşk ve âşıklık Allah’ın vasfıdır.”⁵⁸

Mithat Bahari Beytur’un daha önce zikrettiğimiz “Aşk Allah’ın ismi, Hz. Muhammed’in cismidir.” sözü çok anlamlıdır. İlahî aşk Hz. Muhammed’de beden bulmuştur.

⁵⁷ Beytur, Mithat Baharî, “*Mevlânâ Kimdir? Mevlânâ’nın Bir Şiiri*” *Konya Halkevi Mevlânâ Özel Sayısı*, 1943, ss.21-25.

⁵⁸ Beytur, *Mesnevî Gözüyle Mevlânâ*, s.177-178.

İnsanın yaratılma gayesi biricik yaratıcısını bilmesi dolayısıyla âşık olmasıdır. Mithat Baharî yaratılışı bile aşk ile yorumlar, çünkü Allah (cc) mahlûku yaratmak mecburiyetinde değildi. Yaratmayı tercih etmesi sevgiden kaynaklanmaktadır. Mithat Baharî Beytur'un aşkı anlatan pek çok şiirinden bazılarına yer vermek isteriz.

AŞKA DAİR

Aşk ben târife yeltenmem bile,

Vasfı bî payan sığar mı hiç dile?

Aşkın esvâfında hayrân âşıkân,

Öyle bir dilber ki, o hep hüs-ü ân.

Âşıkânlar o hüsn-i dilderi,

Tatmayan bilmez şerab-ı kevseri;

Aşk benzettim ilâhi bir kuşa,

Şehperin hem mevc-i cûşâ cüşüşa,

Öyle bir kuş kim o lâhût âşiyân,

Dar gelir pervaz ederken âsumân;

Aşk tenhâiy, huzûr ister dile,

Aşk benzer nağmeger bir bûlbüle;

Her ağaç olmaz onun çün âşiyân,

Gerçi aşkın vasfı her şeyde ayân;

Bir ağaç ister muattar, yemyeşil,

Misk kokan dallar, muanber, zencebil;

Goncası yakût, zümrütten güzel,

Meyvesi ezvak-ı lâhût-i ezel;

Bir ağaç ister ki, olsun hep nûr,

Her dalında bir güneş etsin zuhûr;

Aşkın âramgâhı dallar başkadır,

İncizâbı, meyli daim şekvadır;

Bir ağaç ister ilâhi mevarâ,

Nüsğudur daim, hayatiyet nümâ,

Kuvveti haktan alan bir köktedir,

Aslı sabittir fûrûu gökteredir,

Şarkı garba gölgesin temdid eder,

Gölgesinde kim bulunsa iyd eder.

Lâ mekânî bir ağaçtır, mûtenâ,

Nurdur o bî had-ü muntehâ...

Âşıkım ben âh, aşka, âşıka,

Aşk, âşıktır Cehâb-ı Hâlik'a;

Aşktan Hâlik yaratmış âlemi;

Mezhar etmiş o sıra âdemi;

Dâim ol, ey aşk-i nûrâ nûrumuz!...

Tûrumuz, mastûrumuz, menşûrumuz...⁵⁹

Allahu Teâlâ'ya ulaşmanın yolu aşktan geçer. Öyle ki, âşıktır aşk Halık'a....

YALVARAYIM

Sineme dök saçlarını târayım,

Gel güzelim! Gel seni bir sârayım;

Aşkın elinde yüreği yârayım,

Sen var iken ben kime yalvarayım?

Görmesem ey mâh! Dilâvârayım,

Hangi semalarda seni ârayım?

Aşkın elinden yüreği yârayım,

Sen var iken ben kime yalvarayım?

Âşıkınım, sen acı, biçareyim,

⁵⁹ Beytur. *Mihrab-ı Aşk*, s.94-95.

Şevki cemalinle ateşpareyim,

Aşkın elinden yüreği yarayım,

Sen var iken ben kime yalvarayım?⁶⁰

Mithat Baharî Beytur'a göre; aşk âşıktır Halık'a, yeryüzünde ve gökyüzünde en büyük âşık ise Hz. Muhammed'dir.

Muhabbet kelime olarak sevgi, aşk demektir. Tasavvufta muhabbetin hakikati, her şeyini sevdiğine bağışlayan, kendine de sende olan hiçbir şeyi bırakmamandır.⁶¹

Mithat Baharî'ye göre muhabbet dünya nimetlerini gönülden çıkararak, İlahî aşk denizinde yok olmaktır. Böyle bir aşk öğretilmez, dersi hocası da yoktur, ancak yaşanabilir.⁶²

Bunu için de yapılacak şey "Arif gibi akıldan aşka yollanmaktır. " ⁶³

Mithat Bahari Beytur'a göre aşk, her zorluğu yenmeğe, her sorunu aşip çözerek yükselmeğe ve her engeli göğüslemeğe güç veren kuvvettir. Aşk, aşk içindir.

Gerçek âşık için korku ve hüzn yoktur çünkü insanın başına her şey ister kötü ister iyi olsun fark etmez, sevgilidendir. Seven sevdiğinden gelen her şeye sabreder. Seven sevdiğinden gelen her şeyi hediye bilir ve şükreder. Ayrıca kusurları kendinden bilip eksikleri için de tövbe eder.

⁶⁰ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.103.

⁶¹ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri*, s.480.

⁶² Beytur, *Mesnevî Gözüyle Mevlânâ*, s.63.

⁶³ Beytur, *a.g.e.*, s.62.

f) DÜNYA

Arapça'da; alçak, yakın gibi manalara gelen dünya, üzerinde yaşadığımız gezegenin adıdır.⁶⁴

Dünya Kuran-ı Kerim'de 114 yerde geçmektedir. Hemen hepsinde üzerinde yaşadığımız ahiret yurdunun zıddı olan dünya kastedilir.⁶⁵ Kur'an-ı Kerim'de 114 sure varken, dünya kelimesinin de aynı sayıda yer alması hikmet doludur.

Tasavvufta dünya çeşitli şekillerde tanımlanmıştır:

- 1- Seni Allah'tan alıkoyan her şey,
- 2- İmtihan yeri,
- 3- Ahiretin tarlası,
- 4- Geçici fani âlem.⁶⁶

İmam Gazali dünyayı, insanlara süslü ve güzel görünerek, onları kendine çeken ve Allah'a kavuşmaktan men eden çirkin bir şey olarak tarif eder.⁶⁷

Hız. Mevlânâ dünya hayatının mahiyetinin bir andan ibaret olduğunu şu hadisten istidlal etmiştir: “Şu halde sen her göz açıp kapamada ölüyor, diriliyorsun. Mustafa (s.) ‘Dünya bir andan ibarettir.’ buyurdu.”⁶⁸

Her nefeste dünya yenilenir, fakat biz, dünyayı öylece durur gördüğümüzden bu yenilemeden haberdar olmayız. Elinde hızlı hızlı oynattığın ucu ateşli bir sopa

⁶⁴ Mustafa, İbrahim, *el-Mu'cem*, s.299; Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri*, s.229.

⁶⁵ Cebecioğlu, *Hacı Bayram Veli*, s.139.

⁶⁶ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri*, s. 229.

⁶⁷ Gazali, *Kimya-yı Saadet*, çev: Faruk Meyan, İstanbul, 1979, s.372.

⁶⁸ Mevlânâ, *Mesnevi*, c. 1, s. 92.

nasıl upuzun ve tek bir ateş hattı gibi görünürse ömür de pek çabuk akıp geçtiğinden daimi bir şekilde görünür.”⁶⁹

Mithat Baharî Hazretlerine göre dünya hayatı fanidir, geçicidir. Bu husus herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Fakat aslında bugünkü gelişmiş fiziğin de ortaya koyduğu gibi varlık bir an var olmakta bir an yok olmaktadır. Yani fanilik o kadar yoğundur ki kâinat bir anda fanilik bir anda varlık alanına sıçrayıp durmaktadır. Hz. Mevlânâ bu hususa dikkat çekerek dünyaya kapılmanın ne kadar anlamsız bir şey olduğunu izah etmek ister. Üstelik insan ömrü de oldukça kısadır. Mevlânâ Hazretleri bu aldaticılığı şöyle ifade eder: “Bu ömrün uzunluğu da Allah’ın yeniden yeniye ve süratle halk etmesi, ömrü öyle uzun ve daimi gösterir.”⁷⁰

“Ben gizli bir hazine idim bilinmeyi sevdim.”⁷¹ Bu hadisi şeriflerde dünyanın yaratılma amacı, Allah’ın ihsan etmek ve tanınmak istemesi olarak ifade edilmiştir. Mithat Baharî Beytur daha önce tevhit bahsinde ifade ettiğimiz gibi Kelime-i Tevhit’i tasdik etmekle kul dünyanın ve Allah (cc)’dan gayrisinin her şeyin cahili olmasını söyler. Ona göre dünya bir gölgedir, asıl olan Rab Teala’dır.⁷²

GİZLİDE NELER VAR

Görünce güller açmış gülistanda,
Öter bülbül ağaçlarda o anda;
Tükenmez varidât-ı gayb-ı Subhan,
Yazılmıştır cemende, bostanda;
Okur esrar-ı hakkı ehl-i irfan,
Ağaçlarda, çiçeklerde, cihanda;

⁶⁹ Mevlânâ, *Mesnevi*, c. 1, s. 92.

⁷⁰ Mevlânâ, *a.g.e.*, c. 1 s. 98.

⁷¹ Mevlânâ, *a.g.e.*, c. 4, s. 205.

⁷² Beytur, *Mesnevî Gözüyle Mevlânâ*, s.126.

Bu feryadım nedir ya Rab; gönülden?

Duyulmaz mı zemin-ü âsmanda?...

Ruh-ı didar gül, âşık da bülbül,

Okurlar maceray-ı aşkı canda;

Şu birkaç beyte sığmaz ey Baharî,

Ne sözler, ne nükteler vardır nihanda...⁷³

Mithat Baharî Beytur aşkı ve Vahdet-i vücudu çok vurgular ama şu hadisi şeriften dolayı dünyanın Ahiretin tarlası olduğu fikrine de sahiptir:“Dünya Ahiretin tarlasıdır.”⁷⁴

Bu dünya hasatı Ahirette yapılacak bir tarladır. İnsanlar bu dünyada iken yaptıkları işlerden Ahirette hesaba çekilecek ve bu hesap neticesinde de ödül ya da ceza ile karşı karşıya kalacaklardır. İslam'ın temel inanç esaslarından birisi olan Ahirete İman olarak da isimlendirebileceğimiz bu inancın insanların dünya hayatını kurarlarken hesap verme sorumluluğu içinde hareket etmelerini sağlaması açısından çok işlevseldir.

Mithat Baharî Beytur dünya nedir, sorusunun cevabını, “Allah’tan gafil olmaktır. Kumaş, para, ölçüp tartarak, ticaret etmek ve kadın, dünya değildir.”⁷⁵ der.

Burada bir hususu ifade etmek gereklidir. Mutasavvıfların dünyaya karşı olan bu menfi tavırları, dünyadan el etek çekerek, başkalarına muhtaç olarak yaşamak, zillet ve meskenete duçar olmak anlamında değildir. Ancak dünyaya gönül verilmemeli, ölümü unutarak dünyaya sevdalanılmamalı, dünyayı ve içindekileri

⁷³ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.119

⁷⁴ Beytur, *a.g.e.*, s.95.

⁷⁵ Beytur, *a.g.e.*, s.95.

Allah’a kulluk yolunda birer vasıta kabul ederek bundan daha üst bir mevki vermemeli anlamındadır.

Mithat Baharî’ye göre bunların hepsi aslında bir bahanedir... Çünkü o yaratılanı sever, yaratandan ötürü...

TERANE

Atın güzelliğinden bir damla hâkidana,
Gül oldu, nergis oldu, ben oldu dilberâna.
Ay oldu, yıldız oldu, gönlümde bir iz oldu,
Şem’ oldu bezm-i aşka, şevk oldu âşıkana.
Hüsnün o damlasından, sinem ateşler aldı,
Gönlüm onunçin inler aşkınla yâna yâna.
Kendin bu hüsne âşık, hüsnün de aşka âşık,
Mâşuk âşık olmuş, âşık sana nişâne.
Düştiyse damlasından bir lem’â bahr-i câna,
Bir incidir o lem’â, sığmaz fakat cihana.
Bülbül bahara âşık, gönlüm de yâra âşık,
Maksat senin cemâlin, bunlar birer bahâne.
İlhâmıdır bu şiirim, bir dilberin gözünden,
Parladu nûri hüsnü, baktıkça asümane.
Sussam da söylesem de sırrımda söylüyorsun,
Sendendir âh Efendim; senden bu hoş terâne...⁷⁶

Baharî Hazretlerinin ifade ettiği gibi maksat Allahu Teala’nın sonsuzluk yurdunda cemaline kavuşmaktır, bu dünya ise bahane... Ne de olsa gölge değerini aslından alır, dünyanın değeri ise ahirettir.⁷⁷

⁷⁶ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.111.

⁷⁷ Beytur, *Mesnevî Gözüyle Mevlânâ*, s.126.

g) NEFİS

Lugatta nefis, can, ruh, kan, ceset, nazar değdiren söz, herhangi bir şeyin özü, cevheri, azamet, izzet, hamiyet, gayb gibi manalara gelir.⁷⁸

Tasavvufi olarak kendisinde iradî hareket, his ve hayat kuvveti bulunan latif buharlı bir cevherdir. Kötülüğü emreden manasında anlaşıldığı gibi, Allah tarafından insana üflenene ve ruh-ı rahmanî, ilahî ben manasına da kullanılmıştır.⁷⁹

Kuran-ı Kerim’de nefis kavramı sekiz farklı manada kullanılmıştır. Bunlar: Zatullah manasında,⁸⁰ insan ruhu anlamında,⁸¹ kalp ve sadır manasında,⁸² insan bedeni manasında,⁸³ bedenle beraber ruh manasında,⁸⁴ insanlara kötülüğü emreden kuvvet manasında,⁸⁵ zat manasında⁸⁶ ve cins manasında⁸⁷ kullanılmıştır.

Bu ayetlere dayanarak nefsi, insanın bütünlüğü ve bütünlüğünden neşet eden bir aktivitesi olarak tanımlayabiliriz.

Mutasavvıfa arasında meşhur olup nefsi bilme konusunda delil olarak gösterilen fakat hadisçilerin genellikle Ebu Zekerriyya Yahya b. Muaz er-Razi’nin veya Ebu Said Ahmet b. İsa el-Harraz’ın sözü olduğunu söyledikleri, Muhyiddin Arabi’nin ise “Bu hadis her ne kadar rivayet yoluyla gelmemişse de bize göre keşif

⁷⁸ Mütercim, Asım, *Kamus Tercemesi*, c.2, s. 1031.

⁷⁹ Cebecioğlu, Ethem, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Rehber Yay. Ankara 2000, s.545;

Ünal, Ali, *Kuran’da Temel Kavramlar*, Beyan Yay. İstanbul, 1986, s.226.

⁸⁰ Taha/41; Ali İmran/28; Enam/12,54; Maide/116.

⁸¹ Fecr/27; Enam/93.

⁸² Araf/205.

⁸³ Enbiya/64; Ali İmran/185.

⁸⁴ Bakara/286; Yunus/23, 64.

⁸⁵ Yusuf/53,18.

⁸⁶ Bakara/48; Müddessir/38.

⁸⁷ Tevbe/128; Şura/11.

tarikiyle sahihtir” dediği, ⁸⁸“Kim nefsinı bilirse Rabbini de bilir.” ⁸⁹ Hadisini Hz. Mevlânâ da kullanmıştır.

Mithat Bahari Beytur kişinin Rabbini gerçek manada tanıyabilmesini kendi nefsinı tanıyabilmesine bağlamıştır. İnsanın varlığı ve sahip olduğu bütün varlıkları Allah’ın bir lütfüdür.

Nefis tabiatı itibariyle düşman kabul edilmiş ve tasavvufî düşüncede bütün kötülüklerin kaynağı olarak tanımlanmıştır. Bundan dolayı da aşağılanması ve değeri verilmemesi istenmiştir. Hz. Mevlânâ nefsin aşağılanması gerektiğini şu hadisle delillendirir: “Yol güneşini olan Peygamber bile: ‘Nefsinı aşağılayan kişiye ne mutlu’ dedi.”⁹⁰

Aslında insanın mücadele etmesi gereken şey gayr-i meşru istekleridir. Nefsi, insan içinde insana rağmen irade ve kuvvet sahibi bir varlık olarak tanımlamak doğru olmasa gerektir. İnsan yaratılış itibarıyla bazı istekler ve arzulara sahiptir. Bu istek ve arzuların karşılanması da belli bir ölçü ve sınıra kadar meşru -hatta evlilik örneğinde olduğu gibi- teşvik edilmiştir. Burada mücadele konusu olan isteklerin kendisi değil insanın bu isteklerini gayr-i meşru yollarla tatmine çalışmasıdır. Kanaatimizce nefisle mücadelenin anlamı da budur. Mevlânâ’nın aşağıdaki sözleri konuyu pekiştirir.

“Mustafa (s.)’ın: “Allah Teâlâ, melekleri yarattı, onlara akıl verdi. Hayvanları yarattı, onlara şehvet verdi. İnsanoğullarını yarattı, onlara da hem akıl verdi, hem şehvet. Kimin akli şehvetinden üstün olursa, meleklerden daha yücedir. Kimin şehveti aklından üstünse hayvanlardan aşağıdır.”

⁸⁸ Yardım, Ali, *Mesnevi Hadisleri*, Kayseri, 1970, basılmamış doktora tezi, s. 137

⁸⁹ Mevlânâ, *Mesnevi*, c. 5, s. 173

⁹⁰ Mevlânâ, *Mesnevi*, c. 4, s. 268.

Meleklerin kendilerini engelleyecek nefisleri, hayvanların da kendilerini yükseltecek akılları yoktur. Böyle olunca her ikisine de sahip olan insan, kendini engelleyecek nefesine rağmen yükselbiliyorsa meleklerden daha üstün, yükselebilecekleri akılları olmasına rağmen olumsuz düşünce ve davranışlar içinde olurlarsa hayvanlardan daha aşağı bir noktaya gerileyebilmektedir. Bunun anlamı ise insanın istek ve arzularını sınırlayabilme kabiliyetine sahip olarak yaratıldığı ve eğer bunu başarabilirse istek ve arzusu olmayan meleklerden daha üstün, başaramazsa bu kabiliyetten yoksun olan hayvanlardan daha aşağı olabileceğidir.

Mithat Baharî nefisini bu noktada çok aciz görmüştür. Zaman zaman gereksiz isteklerin peşinden koşsa da mutlak gerçekten yolunu ayırmamıştır.

ACZİM

Gördüğüm yıldızın ardınca koşar, yollanırım
Yükselip şahikalardan aşarım, tırmanırım.
Bir sema âlemi gördüm ki semalardan öte...
Ki o âlemde gezen gönlümü hep kıskanırım.
Yere bî tâb düşer, mest, ezelden mahmûr,
Hüsünün ufk-ı muallasına çıktım sanırım,
Bir karıştan bile az, âh görür merhalemi.
Utanır, secde eder aczime ben katlanırım.
Düşünür kudreti binlerce serair bulurum,
Yine bir noktaya, bilmem ki neden saplanırım.
Nisbetim, zerreye değil, nâmütenahî nûra,
Kendimi, ufk-ı ilâhîde olsam tanırım.⁹¹

⁹¹ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.72.

Mithat Baharî Beytur şiirlerinde nefsi sadece kötülük vesilesi olarak görmez, ona göre nefis bir binektir. Sürücüsü iyi kullanırsa kişiyi Rabbine ulaştırır. Bunun için nefis öldürülmemeli, terbiye edilmelidir.⁹²

Nefis, insanın insan olması için tamamlayıcı bir unsurdur. Nefis insanın muhtaç olduğu bir unsurdur. Nefis olmasaydı, insanın, insanlığını gerçekleştirmesi mümkün olamazdı. İnsan ancak nefsi ile birlikte bir insandır. Nefsi olmasaydı insan melekten farksız olurdu. Nefis, insanın her işinde üzerine bineceği bir bineği gibidir. Onun için nefsin de hakları vardır ve bu hakları meşru olan yollarla tatmin edilmelidir.

TAHMİS

III

Kıl nefsini ol, bezm-i muâllada eserin

İster isen, olsun sana ALLAH zahirin,

Ferhat ola gör sen, sever elbet seni Şirin,

Düş hâkına ey talib-i dîdar, o Pirin,

Gör meşreb-i pâkinde ne Cevdet, ne seha var.⁹³

h) FEYZ VE CEZBE

Feyz, Arapça taşmayı ifade eder. İlâhî tecelli bu kelimeyle anlatılır.⁹⁴ Feyz her an ortaya çıkmaktadır. Mithat Baharî Hazretleri kendini İlâhî feyzde olduğunu ve yaptığı her güzel işin buradan kaynaklandığını vurgular. Tüm güzellikler en Güzel tarafından gönderilir. Ona göre, Hz. Muhammed bütün feyizlerin kaynağıdır.

⁹² Kadri Yetiş Beyefendi ile yapılan Mayıs2013 tarihli röportajdan alıntıdır.

⁹³ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.73.

⁹⁴ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, s.274;

PEYGAMBERİME NİYAZ-I UBUDİYETİM

Her feyz ki var, Muhammedî'dir.

Ol zat ki mazharı Huda'dır,

Sertaç-ı celil-i enbiyadır

Aşkın gülüdür sefa bağında,

Hak bülbulüdür vefa bağında.

.....

Kardı şerefi onun büyüktür,

Mi'raç ona karşı pek küçüktür...

.....

Manay-ı hakikat-i Ahad'den,

Ahmet oluverdi cilde üfken.

.....

Gizlen di Muhammed'inde Mevlâ.

Ey matla-ı nûr-i hikmet-ullah?

Ey menba-i feyz-i rahmet-ullah;

Sen zübde-i cümle enbiyasın

Sen kible-i cümle esfiyâsın.

Her kim ki kapında bende olmaz,

Billah o kimse hakkı bulmaz.⁹⁵

Cezbe kelimesi ise sürüklemek, kendisine çekmek anlamına gelir. Sâliğin beşerî vasıflarından soyutlanma ile ilâhî sıfatları kazanma ve tecellileri müşahade etmesi anlamında bir tasavvuf terimidir.⁹⁶

Cezbe, kulun Hakk'a külfetsiz yaklaşması ve ilâhî inayetler ve lütuflar gereği hareket etmesidir. Aynı zamanda o, riyazet ve ibadete devamla duyguların yok edilmesidir. Cezbe, Allah'ın kulunu kendisine çekmesi, kulun Allah'a kavuşmasıdır.⁹⁷

Mithat Baharî Beytur Mevlevîlerdeki cezbeyi şu şiirinde dile getirir:

“Ruhlar raks ediyor cünbiş-i eş’arından
Nûrlar dalgalanır cûşiş-i efkârından ⁹⁸ “

Mithat Baharî Beytur konuyla ilgili başka bir şiirinde:

“Mey içer, raks ile iştetgehi âbâd ederiz,
Ney çalar, cünbiş-i cânânla dili şâd ederiz,
Gah olur aşk-ı mücerret gibi feryat ederiz.”⁹⁹

Bu konuda Mithat Baharî Beytur’un daha önce verdiğimiz bir şiirini yeniden vereceğiz.

⁹⁵ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.24.

⁹⁶ Pakalın, *Osmanlı Terimleri*, c.1., s.123.

⁹⁷ Cebecioğlu, *a.g.e.*, s.183.

⁹⁸ Şimşekler, *Pir Aşkına*, 10. Mektup, s.76.

⁹⁹ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.33.

BİR NÛR ÂLEMİNİN EŞİĞİNDE

.....“Hakkın ezvak-ı şerabıyla lebâleb doldum.
Gözümü gönlümü bir nûr-i ilâhi sardı,
O tecellide ne aklım, ne fikrim vardı.
Perdelerden öte bir vech-i dilâra-yı İlâh,
Müncelî oldu hayalimde, şaşırdım billah.
Akseden canımın â'makına bir ses, ne idi?
Ben Kur'an gibi sırrımda bu mânayı dedi:
“Ben Muhammed kızıyım, Dost Ali'nin eşiyim,
Rûh-i Zehra'yı nübüvvetteki aşk ateşiyim,
Nûrum envar-ı nebi, aynı yedullah elim,
Kaynağım çünkü odur, âb-ı hayat-ı ezelim.”
Tıpkı Peygamber âhengine benzerdi sesi,
Beni gayşeyledi, duydum o ilâhi nefesi...
Sıçradım vecd-i tebbütle yerimden koptum,
Eşeğinde kapanıp yerleri öptüm, öptüm.¹⁰⁰

1) KALP

Kalp kelimesi, Arapça'da bir şeyin altını üstüne getirmek, çevirmek vs. gibi anlamlara gelir.¹⁰¹ Tasavvufî olarak kalp, insanın mahiyeti, madde ile mananın birleştiği yer, akıl, ruh, Allah'ın tecelli ettiği makam, ilahi latife gibi birçok yönlü manalara gelir.¹⁰²

Kalbin manasını açıklayan Gazali, şunları ifade eder: “Bir latife-i rabbaniyye-i ruhaniyyedir. Yani gözle görülmeyen ruhani bir varlık olasıdır ki o kalbi ruhaninin

¹⁰⁰ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.41.

¹⁰¹ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri*, s. 422.

¹⁰² Cebecioğlu, *a.g.e.*, s. 422.

kalbi cismani ile bir alakası vardır. İşte insanın hakikati bu kalbi ruhanidir. İnsanda anlayan, arif ve âlim kalp budur. Hitap edilen ikap edilen ve aranan yine bu kalptir.”¹⁰³

Safer Baba, kalbi şöyle tarif etmiştir: “Kalb-i mecazi sadrımızın sol tarafında bulunan bir et parçası. Madeni ruhi hayvanî ve ruhi insanî ile müeyyedir ve ruh bir cevheri ruhani olup kalbi mecazi ile münasebet kurmuştur ve ruh-i hakiki mirat-ı tecelli-i zat idüp kemalatı zat ile nazar eder. Kalb-i hakiki latife-i rabbaniye-i ruhaniyye ve hakim-i nefis-i natıkadır. Kalp Hakk Sübhanehu ve Teala’nın asar-ı kudretini mutalaa ve cema-i pakini müşahade için halk olunmuştur.”

Kalp ilahi hitabın mahalli ve muhatabı, marifet ve irfan denilen tasavvufi bilginin kaynağı, keşif ve ilham mahalli, Allah’ın tecelli ettiği yer ve benzeri ifadelerle izah edilmiştir.¹⁰⁴

Hiz. Peygamber (sa.): “Allah suretlerinize ve mallarınıza bakmaz, fakat kalplerinize ve amellerinize bakar.”¹⁰⁵ buyurmuştur. Bu hadis-i şerifi Hiz. Mevlânâ şu şekilde izah eder: “Yusuf-u Mısri’ye yoldan bir arkadaşı geldi. Ona: ‘Bana ne armağan getirdin?’ dedi. Yoldan gelen: ‘Sende olmayan ne var ki ve senin neye ihtiyacın var ki? Yalnız senden daha güzel bir kimse olmadığından her an kendi yüzünü seyretmen için sana bir ayna getirdim.’ dedi. Allah’ta olmayan ne vardır ve O’nun neye ihtiyacı olabilir? Allah sizin suretlerinize bakmaz, Belki ancak kalplerinize bakar.”¹⁰⁶ der.

Bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi Hiz. Mevlânâ, Allah’ın huzuruna ancak selim bir kalp ile çıkılabileceğini ve ancak onların makbul olacağına kanidir. Kişi

¹⁰³ Gazali, *İhya*, c. 3, s. 9.

¹⁰⁴ Yüce, Abdülhakim, *Razi’nin Tefsirinde Tasavvuf*, Çağlayan Yay. İzmir 1996, s. 178.

¹⁰⁵ Müslim, *Sahih*, c.8, s. 11; İbn-i Mace, *Sünen*, c. 2, s. 1388; Mevlana, *Mesnevi*, c. 5, s. 71.

¹⁰⁶ Mevlana, *Fih Ma Fih*, s. 285.

eğer böyle bir kalbe sahip değilse gönül sahibi birini bulup ona tabi olması ve onu kendisine rehber edinmesi gerekmektedir. Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurur: “O gün ne mal verir ne evlat, ancak kim kalbi selim ile gelirse o fayda görür.”¹⁰⁷

Mithat Baharî Beytur’a göre kalp nazargah-ı ilahidir. Mümin kalbini daimi temiz tutmalıdır. Kalp, bütün işlerin niyetlerinin toplandığı merkezdir. Bu merkezdeki niyetler sahih olmadığı sürece yapılan hiçbir amelin değeri yoktur.

Baharî Beytur Hazretleri şiirlerinde ifade ettikleri gibi; kul yaratılıştaki mükemmeliyete hayran olur ve Rabbine gönül verir, gönül verdikçe daha çok sever ve sevdikçe yok olur.

GÖNLÜM

Beni, âftâb-ı aşkın daha yakmaz iken âh,

Nice bin yıldız içre seni buldu gönlüm ey mâh!

Senin âsman-ı hüsnün gibi yükselince aşkım,

Seni gördü sevdi gönlüm, seni sevdi gördü billâh.¹⁰⁸

h) SEMÂ

Semâ kelimesi Arapça dinleme, işitme anlamında bir kelimedir. Dinlenen ilahi ve müziğin etkisiyle dönmedir.¹⁰⁹ Genel anlamıyla semâ Hak’tan gelen ve

¹⁰⁷ Şura Suresi 88-89.

¹⁰⁸ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.104.

¹⁰⁹ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri.*, s.629.

insanları Hakk’a çağıran bir mesajdır. Cüneyd Bağdadî de semâ kalbi Allah’a çeken bir vârid olarak değerlendirir.¹¹⁰

Mithat Baharî Beytur’un yaptığı tanıma gelince “Semâ; musiki seslerinin, elest derneğinde, Hakk’ın: “Ben Rabbiniz değil miyim?” hitabındaki zevki andıran hatırasıyla gönülde coşan aşk heyecanlarının verdiği bir harekettir.”¹¹¹ Semâ aslında insanlık tarihi kadar eskidir ve ruhun doğal bir eğilimidir.

Mithat Baharî Beytur semâ ayinini felsefesini temellendirmek için Mesnevî Gözüyle Mevlânâ adlı eserlerinde yer verdikleri fikirlerini konunun daha iyi anlaşılması için aynen vereceğiz:

“Mevlânâ’nın çok sevdiği semâ bir ibadet-i fikriyedir. İbadet-i zikriye bütün ibadetlerin temeli olduğu gibi ibadet-i fikriye, ibadet-i zikriyenin temelidir. Hak Kur’an’da buyuruyor ki: ‘Namaz hayâsızlıktan ve kötülükten insanı alıkoyar. Hele Allah’ı anmak, yemin ederim ki her ibadetten büyüktür’¹¹²

Peygamberimiz (sav)’de: ‘Huzursuz namaz tamam değildir’ buyurdu. Fikirsiz zikir tamam değildir. Huzur, fikir huzurudur. Fikirsiz zikir tamam değildir. Mevlânâ buyuruyor ki: ‘Kardeş! Sen fikirden ibaretsin, geriye kalan bir küme kemik ve sinirdir.’¹¹³

Mithat Baharî semânın temelini Hz. Muhammed (sa.)’e dayandırır: “Mevlânâ bu umdeleri Hz. Muhammed’in ruhundan aldı. Hz. Muhammed İslamın başlangıcında temkin gösterdi, ruhundaki bu hakikatlerin hepsini apaçık belirtmedi. İstediklerine ve kabiliyet gördüklerine, Muhammedî nazarıyla hakikat şarabını içirdiler.

¹¹⁰ Cebecioğlu, *a.g.e.*, s.629-630.

¹¹¹ Beytur, *Mesnevî Gözüyle Mevlânâ*, s.166.

¹¹² Ankebut Suresi, 45. Ayet.

¹¹³ Beytur, *Mesnevî Gözüyle Mevlânâ*, s.166-167.

Ümmetinden kıyamete kadar gelecek olan nesillere de feyyaz himmetlerinin bu ilâhî ikramını, Muhammedî varislerin vücut kadehlerine bıraktılar... Çünkü karşısındakiler, rical derecesini ibraz edenler müstesna, İslamiyetin başlangıcında çocuk mesabesinde idiler. İslamiyeti ruhlarına aşılama için Peygamberimiz, o çocuk mesabesindekilere temkin ile hareket etti. Hastalıklarına göre ilaç vererek tedavi etti. O, ilâhi hazik tabiplerin sultanı idi. Öyle hareket etmeyi zaruri görüyordu. Yoksa huzurlarında inşat edilen bir şiiri zevk ile dinlemişler ve şiirin ahenk ve beyanından aldıkları ilahi şevk ile oturdukları yerde sallanarak raksı ilahi buyurmuşlardı. Hatta kendileri bazen beğendikleri bir şiiri okumak lutfunda da bulunurlardı.”¹¹⁴

Kanaatimizce Mithat Baharî Beytur’un yukarıda verdiğimiz sözlerini İslam dininin evrenselliği ilkesine aykırı bulmaktayız.

Mithat Baharî Beytur’un semâ hakkındaki düşüncelerinin anlaşılması için semâyı Kur’an-ı Kerim temeline anlatışlarını ifade edelim:

“Kur’an’a göre musiki, mâbud ittihaz edilmeyen heykel, memnu değildir. Hatta Araplar sarhoş olup namazda Ku’an-ı yanlış okumasalar ve kavga edip birbirlerini yaralamasalar, belki şarap bile men edilmeyecekti. İslamiyetin yayılması ve gelişmesi üzerinedir ki, Mevlânâ, Hz. Muhammed’in ruhundan aldığı müsaade ve emirleriyle bu umdeleri ve bunların sırlarını halka açıkladı. Mevlâna’nın bu hareketi, Hz. Muhammed’den gelen ilâhi bir müjdenin tebşiridir.”¹¹⁵

Sema Ayin-i Şerifinin yapılışını yine Mithat Baharî Hazretlerinden verelim:

“Semâ’ ayini: Nât-ı Şerif, ney taksimi, Sultan Veled devri denilen üç devir dört selam, Semâ’dan ve Kur’an’dan okunan Aşr-ı Şerif, dua ve gülbânkten ibarettir.

¹¹⁴ Beytur, *Mesnevî Gözüyle Mevlânâ*, s.24-25.

¹¹⁵ Beytur, *a.g.e.*, s.26.

Ney taksimi: Nât-ı Şeriften alınan Muhammedî feyzi, ilâhi bir huşu içinde gönüllere sindirir ve musikinin kanatlarıyla fikirleri manevi cennet bahçelerinin renk renk çiçekleri üzerinde gezdirir, mis kokularını koklatır.

Ney taksiminden sonra Sultan Veled devrine başlayacağını bildiren peşrevin ilk kudüm sesiyle semazenlerin ellerini vurarak ayağı kalkmaları, Hakkın cennetlerinde neşe içinde gezen ruhların Allah'ın 'İniniz!' emriyle bulundukları yerlerden devir âleminin inmelerini tasvir eder.

Sultan Veled devri: Mevâlid-i selâsiye, yani madenler, nebatlar ve hayvanlar devirlerine işaretler. İnsan insan oluncaya kadar bu aralarda devir eder.

Semâdaki dört selam: Nâsût âlemi, Melekût âlemi, Ceberût âlemi, Lâhût âlemine işaretler. Ayrıca şariat, hakikat, tarikat ve marifetullahı temsil eder. Sâlikin suluku ile ereceği makamı gösterir.

1-Nâsût âlemi: Cisimler âlemi olup dünya, şariat ve zahiri ibadetlere aittir.

2-Melekût âlemi: İzzet, azamet, saltanat ve büyük mülk demektir. Bâtini âleme işaretler.

3-Ceberût âlemi: Azamet, celalet Hakk'ın sıfatı olarak kullanılır. Hak âlemi demektir.

4-Lâhût âlemi: Allah'ın Zat'inden ibaret olan en yüksek âlemdir.

Semâ ayininde hem devri hareket, hem de mihrevi hareket vardır. Bu hareketler mebdeden yani aslından ayrılan insanın, insan oluncaya kadar geçirdiği devirlerle, insan olduktan sonra ulaşacağı maâdi, yani aslına dönüş vaziyetini gösterir.

Post: Vahdaniyete işaretler. Bu makamda postun üzerinde oturan zat, Halifetullah ve Kutbiyete işaretler.

Makamda duran zatın postun üstünden inip sema' edenlerle birlikte devir etmesine 'münazele' denir. Yani halkı yükseltmek için onların seviyesine inmektir.

Semâ dairesi iki kavisten müteşekkildir. Bu kavsin biri seyri nüzüliyi yani asli vatan olan Hakk'tan inişi, diğeri seyr-i urûciyi yani Hakk'a yükselişi gösterir. Onun için devir ederken bu kavislerin birleştiği noktalarda ta'zimen baş kesilir.

Postun önünde ileriye doğru bir hatt-ı mefruz vardır ki buna "üstüva" denir. Bu hattın müntehaları iki kavsin birleşme noktalarıdır. Bu noktaların birine insanın vasfı olan "matla-ül fecir" noktası denir. Bu nokta gecenin karanlıklarına doğan seher nuru gibi gaflet gecesini, tecelli ziyasıyla aydınlatır.

Postun önünde birleşen diğeri nokta "miraç" noktasıdır. Hakiki namazı tasvir eder.

Postun önünde karşılıklı baş kesmeye "mukabele" denir. "Mü'min mü'minin aynasıdır" hadis-i şerifindeki manayı yani Hakk'ın cemal tecellisine intizarı temsil eder.

Semâ âyini, bütün şekli ve manası ile Tevhid-i efâli, Tevhid-i sıfatı, Tevhid-i zâtı kendinde toplayan ve gösteren bir ibadettir. Yani Hakkı işleri, sıfatları ve zâtıyla birlemektir."¹¹⁶

Mithat Baharî'nin bir şiiriyle konuyu tamamlayalım.

¹¹⁶ Beytur, *Mesnevî Gözüyle Mevlânâ*, s.167-168.

SEMÂ

Sanma beyhude döner vecde gelen âşıklar,
Mest-i canân olarak akla veda eylerler.
Nâydan bang-ı elesti duyup âh ederek,
Hakkı âğûşa sarar, öyle semâ eylerler.¹¹⁷

Semâ ve devranın hedefi zikirdir. Zikir ise yüce Yaratıcıyı anmak, böylelikle olumsuz bazı vasıflardan uzaklaşmaktır. Çünkü insan her an Allahu Teâlâ'nın kendisini gördüğünü bilirse günahlarda kaçınır.

Mevlânâ'ya göre Hak yolunun dört esaslı umdesi şunlardır:

- 1- Aşk
- 2- Musiki
- 3- Semâ
- 4- Zikir

Aşktan yokluk ve ihlâs doğar. Musikiden şiir ve ruhun gıdası doğar. İlâhi rakstan (semâ) vecd ve sefa doğar. Allah'ı anmaktan nur doğar, hayat doğar, beka doğar..¹¹⁸

k) MÜRİD VE MÜRŞİD

Arapça bir kelime olan mürşid; lügatte, doğru yolu gösteren, uyaran, irşâd eden, rehber olan¹¹⁹ gibi manalara gelmektedir. Şeyh; Arapça, önder, kabile başkanı, yaşlı adam anlamına gelen bir kelimedir.¹²⁰ Gerçek mürşid Hz. Muhammed'dir, diğer mürşidler, onun manevi mirasını elde etmeğe muvaffak olmuş kişilerdir."¹²¹

¹¹⁷ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.83.

¹¹⁸ Şapolyo, *a.g.e.*, s.24.

¹¹⁹ Uludağ, *TTS*, s. 455.; Cebecioğlu, *TTDS*, s.673.

¹²⁰ Cebecioğlu, *TTDS*, s.673.

¹²¹ Cebecioğlu, *TTDS* s.527.

Mithat Baharî mürşidi, Hakk'a ulaşan yola girip, o yolun tehlikeli ve korkacak yerlerinin bilen, uyaran, din ve şeriatı müridin kalbine yerleştiren ve kullara Allah'ı, Allah' a kulları sevdiren kişi olarak tarif eder.¹²²

Şeyh, mürşiddir; ruh ile meşgul olur, mürebbidir. Kendine intisap eden müridin batini hususiyetlerini, kabiliyetlerini göz önünde bulundurarak, herkese ayrı ayrı yol gösterir. Bunun için mürşidin aklı kuvvetli, cezbe emarelerinden salim olup halkı rüşte devam eder. İrşat makamının nübüvvet makamına benzemesi bu yüzdendir.¹²³

İbn Haldun, Allah yolunda nefisle mücadeleyi ikiye ayırır. Bunlar: Takvâ, istikâmet ve keşf, ıttıl'a mücâhededir. "Takvâ ve istikâmet mücâhedesinde şeyhe ihtiyaç şart ve zaruri değildir. Keşf ve ıttıla' mücâhedesinde şeyhe ihtiyaç şart ve zaruridir"¹²⁴ demektedir.

Mithat Baharî şeyh hakkında bir dostuna şöyle der."Azizim bu kıymetli zâtların sâde mevcudiyetleri değil, nefesleri bile feyizkârdır, sebâ tesiri yapar. Ben şeyhim Hüseyin Fahri Dede Efendi için ne kadar yandım bilerseniz? Şeyh babadan ileridir. Biri maddiyatını, diğeri mâneviyatını yaratır."¹²⁵

Mithat Baharî Hazretleri şeyhi öz babadan daha üstün tutarlardı. Kendilerindeki feyzi de şeyhlerinden bilirdi:

MİHRABI AŞKIM İÇİN

Ben değilim söyleyen bahşişidir Pirimin,

Bendesini söyletir, ol şeh-i pürtâb-ı aşk,

¹²² Beytur, *Mesnevî Gözüyle Mevlânâ*, s.168.

¹²³ Gözütok, *Şahsiyet Eğitimi*, s.88.

¹²⁴ İbn Haldun, *Şifau's-Sâil*, haz. Süleyman Uludağ, Dergah Yay., İstanbul 1984, s.73.

¹²⁵ Şimşekler, *Pir Aşkına*, 38. Mektup, s.165.

Bezmi ilâhideki bade ile mest olur,

Şevk-i derûni ile dinleyen erbab-ı aşk,

Durma Bahari heman, secde-i şükr eyle kim,

Şiirini takdir eder, hazret-i ahibb-ı aşk.¹²⁶

Mevlânâ, Peygambere ve gerçek mürşide uymanın önemini, onların rehberlerinin Allah olmasından dolayı olduğunu söyler.¹²⁷

“Ey iman edenler! Allah’ın ve Resulünün önüne geçmeyin. Allah’tan korkun, çünkü Allah işitendir, bilendir.”¹²⁸ Mithat Baharî Beytur, bu ayeti peygamberlere uymanın zorunlu olduğu şeklinde tefsir ettiği gibi, gerçek mürşide uymanın da delili sayardı.

Mürşid bazen sözlerle ifade edilmeyecek gerçekleri hal ve hareketleriyle ifade eder. Mürşid ve mürit arasında mânevi bir birlik, manevî kaynaşma, tevhit tecelli edince, “tek nefes” haline gelince bu mesajın ulaşması daha kolay olacaktır. Bunu tasavvufun fertleri pasifleştirdiği şeklinde düşünülmemelidir. Bilakis insanın kendi nefsindeki kötülükleri gidermesi, diğer insanlara hizmet etmesinde vesiledir.¹²⁹

Midhat Bahari’ye göre mürid, mürşidine tam teslim olmalıdır. Bu husus ileride yaşayacağı Allah’a teslimiyet ve tevekkül açısından önemlidir. Midhat Baharî’ye göre müridin tek şeyhi olmalıdır. Tanıdığı Kadirî bir mürid farklı bir şeyhe gidince, kendi müridi olmadığı halde şu sözlerle uyarır “Herkesin eli İsa’nın eli değil, herkesin ağzı Musa’nın ağzı değildir.” Böylelikle bir müridin öncelikle kendi

¹²⁶ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.54.

¹²⁷ Güllüce, Hüseyin, *Kur’an Tefsiri Açısından Mesnevî*, Ötüken, İstanbul 1994, ss. 199-200.

¹²⁸ el-Hucurât Suresi, 49/1.

¹²⁹ Köprülü, *Türk Edebiyatı*, s.176.

şeyhine hizmet etmesini şu sözleriyle de vurgulardı: “ Bir kişiye ikrar, bin kişiye ta’zim gerekir.”¹³⁰derdi.

1) İNSAN VE EMANET-İ İLAHÎ

Mithat Baharî Pîr saydığı Mevlânâ’nın görüşleriyle insan kavramını anlatmaya başlar: “Ey insan, surette sen küçük bir âlemsin ama mânâda en büyük âlemsin. Vâkia görünüşte dal, meyvenin aslıdır, fakat hakikatte dal, meyve için vücuda gelmiştir.”¹³¹

Mithat Baharî Beytur, Hz. Muhammed (sa.)’in yaratılmışların ilki olduğunu ifade eder. Bu konuya şöyle açıklık getirir: “Meyve sureta ağaçtan doğmuştur, fakat hakikatte ağaç meyveden doğmuştur.”¹³²

Ona göre Hz. Muhammed’in ilk yaratılması zaman ile değil amaç ile. Buna Hz. Muhammed’in şu sözlerini delil getirir: “Âdem’e secde benden ötürüdür. Ben suret bakımından Âdem’den doğmuşum ama mânâ yüzünden onun ceddinin ceddiiyim.”¹³³

Kur’an-ı Kerim’de Ahzab 72. ayette Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor: “ Şüphesiz biz emaneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik. Onlar onu yüklenmek istemediler, ondan çekindiler. Onu insan yüklendi çünkü o çok zalim ve çok cahildir.” Mithat Baharî bu ayette belirtilen sorumluluğun yani emanetin zorluğundan dolayı dimdik duran dağların dahi taşıyamayacağını belirtiyor.

¹³⁰ Fikri Kökçil Beyefendi ile yapılan Mayıs 2013 tarihli röportajdan alınmıştır.

¹³¹ Beytur, *Mesnevî Gözüyle Mevlânâ*, s.180.

¹³² Beytur, *a.g.e.*,s.180.

¹³³ Beytur, *a.g.e.*,s.180.

Mithat Baharî'ye göre insan Allah'ın bu istidadı kendine ihsan etmiş olduğunu sezdi. O muhteşem şerefe ermek için, her ne bahasına olursa olsun, Hakk'ın teklifini can ve gönülden kabul etti. Bu suretle mahlûkatın eşrefi olmak payesine yüceldi.¹³⁴

Mithat Baharî Beytur bu ayette insanın zelüm ve cehül sıfatlarıyla anılması, yermek içinde övmek olduğunu ifade eder ve şöyle devam eder: "İnsan emanet-i İlâhiyi kabul ettiğinden ötürü halk katında pek zalim ve cahil oldu, yoksa Hak katında değil.

O, nefsine karşı pek zalimdir çünkü kendini hüviyet-i mutlaka da ifna eder. Pek cahildir, çünkü Hak'tan başkasını tanımaz. (Lai ilahe illallah: Allah'dan başka mabud yoktur) Tevhidiyle masivayı nefiy ve inkâr eder."¹³⁵

Mithat Baharî Beytur "Eğer bu emaneti yüklenmeseydi (velekad kerremna benî ademe: Biz, Âdemoğlularını keremle ağırladık.) iltifatı ilâhisine nail olabilir miydi?" der.

Bu emanetten maksat, İlâhi aşk olabileceği gibi göklerin, yerin ve dağın yüklenemeyeceği emanet-i İlâhiyenin yüceliği ve ihtişamı düşünülürse şu manayı da gönül mütalaa edebilir: "Benim yarattığım yer gök beni kucaklayamaz. Ancak saf ve niyazkar mümin ve mütteki kulumun kalbi beni kucaklar..."¹³⁶

Mithat Baharî şu cümlesiyle konuyu özetler. "Emaneti yüklenmek, Allah'ın zat ve sıfatlarına zuhur mahalli olmak gibi pek yüce ve değerli bir kabiliyet ve isti'da da sahip olmak, ezelde Hak ile edilen ahde de vefa göstermektir."¹³⁷

¹³⁴ Beytur, *Mesnevî Gözüyle Mevlânâ*, s.182.

¹³⁵ Beytur, *a.g.e.*, s.183.

¹³⁶ Beytur, *a.g.e.*, s.182.

¹³⁷ Beytur, *a.g.e.*, s.183.

B- MİTHAT BAHARÎ BEYTUR VE MEVLÂNÂ

a) “Mevlânâ” İsminin Verilişi

Mîdhat Baharî Beytur “mevlânâ” kelimesini şöyle tanımlar: “Mevlânâ’mıza Mevlânâ lâkabı ta gençliğinden itibaren alem olmuştur. Daha pek genç yaşta idi, Seyyid Burhan-ed-din’in terbiye-i irşadında iken bu lakabı almıştı. Gerek halk tarafından gerek Seyyid Burhan-ed-din ve Şems-i Tebrizî tarafından daima Mevlânâ: Efendimiz diye kendisine hitap edilirdi.”¹³⁸

Mîdhat Baharî’ye göre Mevlânâ Hz. Muhammed (sa)’e tam vâris olması sebebiyle insanlar arasında Efendi kabul edilmiştir. Çünkü Mevlânâ kendi değerini Hz. Peygamberden almıştır.

Mevlâna’daki nisbet-i Muhammedîyeyi Mithat Baharî açıklar: “Mevlânâ kendi ilmini Hz. Muhammed’in ilminden; irfanını Hz. Muhammed’in irfanından; benliğini Hz. Muhammed’in benliğinde; hâsılı bütün varlığını onun varlığında yok ederek manevi hüviyetini, Hz. Muhammed’in manevi hüviyetinin parlak meş’alesi nurundan yakıp uyandırdı.”¹³⁹

b) Mevlânâ’nın Mürşidi

Mevlânâ Hazretlerinin ilk mürşidi babası Sulta-ül Ulema Muhammed Burhaneddin Veled’dir.¹⁴⁰

Mithat Baharî, Mevlânâ’nın hayatında çok büyük bir yeri olan Şems-i Tebrizî hakkında “Şems-i Tebrizî, Mevlânâ’nın sohbet şeyhidir. Candan birbirini seven iki

¹³⁸Beytur, *Mevlânâ Efendimiz*” *Mevlânâ Yıllığı*, Turizm Derneği, Konya, 1963, ss. 7-12.

¹³⁹ Beytur, *Mesnevî Gözüyle Mevlânâ*, s. 87.

¹⁴⁰ Beytur, *a.g.e.*, s. 88.

sohbet arkadaşı arasındaki münasebet gibidir.”¹⁴¹ der ve acaba Şems mi Mevlânâ’nın, Mevlânâ mı Şems’in şeyhidir sorusunu cevaplamış olur. Çünkü “Mevlânâ, Şems ile buluştuğu zaman, kutbiyet makamında bir mürşitti.”¹⁴² der Mithat Beytur.

Çünkü “Mevlânâ sonradan Mevlânâ olmuş değildir; daha ruh âleminde ezeliyet haremindedir iken Mevlânâ idi. Ancak ondaki kemâl, onur, fıtrattaki ezeli tekabül icabı olarak yavaş yavaş görürdü.”¹⁴³

Şems ve Mevlânâ birbirlerini çok sevmesinin sebebine gelince: “Şems, Mevlânâ’da bütün feyzi parlaklığıyla, bütün güzelliklerinin şaşıyla Hz. Muhammed’i gördü. Mevlânâ da kendindeki hakikate ayna olan Şems’de kendi eşsiz güzelliğini gördü ve âşık oldu.”¹⁴⁴

“Mevlânâ ile Şems buluşmasında ilahî bir sır vardır. Hz. Muhammed’in yüzü suyu hürmetine Allah miraç kapısını açık bıraktı. İşte Mevlânâ ve Şems’in Konya’da buluşması, onların miracıydı. İlâhî ve Lâhûtî bir miraçtı.”¹⁴⁵

Mithat Baharî Beytur, Şems’in Mevlânâ’nın halifesi olduğunu savunur “Şems-i Tebrizî, iptida Mevlânâ’nın sohbet şeyhi iken sonra Mevlânâ’da gördüğü müstesna tecellilerin ihtişam ve kemâli önünde mürit ve halifesi olur.”¹⁴⁶

Mithat Baharî Beytur Şems-i Tebrizî’yi övgüyle anar: “Şems-i Tebrizî’ye gelince: Onun büyüklüğü için zaten ben ne diyeyim? Mevlânâ şiirlerinde medhleriyle na’t-ı kemâlini süsleyip duruyor.

¹⁴¹ Beytur, *Mesnevî Gözüyle Mevlânâ*, s. 88.

¹⁴² Beytur, *a.g.e.*, s. 89.

¹⁴³ Beytur, *a.g.e.*, s. 90.

¹⁴⁴ Beytur, *a.g.e.*, s. 95.

¹⁴⁵ Beytur, *a.g.e.*, s. 89.

¹⁴⁶ Beytur, *a.g.e.*, s. 95.

Mevlânâ ve Şems, iki güneş birbirlerinin cazibelerine tutulmuşlardı; nihayet Mevlânâ'nın câzibesi onu kendine çekti ve Konya'ya getirdi.

Mevlânâ kendi lâhuttiyet-i ma'neviyyesi gülistânında zaten müheyyâ-yı inkişâf-ilâhî bir gonca idi. Şems bir gün nefhâ-i te'yidi ile sabâ gibi esti, hafifçe şöyle ke'sine dokunur dokunmaz o olgun, o kâmil-iitr ve feyz taşan gonca açılıyordu ve ke'sine nur ve hayat neşretti. Fakat doğrusu iki gözüm; o büyük Sultanü'l- ulemâ da o büyük Şems de, Mevlânâ içindi...¹⁴⁷

c) Mevlânâ'nın Eşsizliği

“Mevlânâ Ruhtur, Mevlânâ Nurdur, Mevlânâ ilhamdır, vahiydir, söyler Kur'an'dır, ölmez hayattır, Tanrı'nın tükenmez rahmet hazinesidir.

Mevlânâ, Hz. Muhammed'in: “el veledü sırrı ebihi: Çocuk babasının sırrıdır.” Hadis-i Şerifiyle ümmetine haber verip müjdelediği feyizkâr ve faziletkâr bir vâris-i Muhammedî'dir.

Mevlânâ Hz. Muhammed'in büyüklük haşmetini, her türlü meziyet ve faziletteki ferdiyetini bütün eserlerinde, sözlerinde aşk ve hayranlıkla belirtti. Kur'an'ın özünü meydana koydu. Kendini tamamen Cenab-ı Ahmed'in varlığında yok etti.”¹⁴⁸ Mithat Baharî Beytur'un Mevlânâ için yazdıkları bir beyt:

MEVLÂNÂ'MIZA

Sensin evet hepsi sen; Hazret-i Mollâ-yi Rum
Gönlüme mâşuksun, sen de Muhammed-i celî¹⁴⁹

¹⁴⁷ Şimşekler, *Pir Aşkına*, 32. Mektup, s.138.

¹⁴⁸ Beytur, *Mesnevî Gözüyle Mevlânâ*, s. 96.

¹⁴⁹ Şimşekler, *a.g.e.*, 30. Mektup, s.132.

Mithat Baharî Beytur'un Mevlâna'nın eşsizliğini aşağıdaki beyitlerde de vurgular:

“Bir kanat var ki senin şehper-i idrâkinde
Uçamaz kimse onun uçtuğu eflâkinde

Fikreti narş û semâvâta sığar mı nûrum;
Bir küçük nükte-i şi'rinde semâlar bulurum.

Ben senin vâsfına kâdir değilim Mevlânâ,
Seni medh etse sezâ Hazret-i Hak Celle â'lâ”¹⁵⁰

Mithat Baharî “Mevlâna'nın vâsfı beyana sığmaz” der Mesnevî Gözüyle Mevlânâ adlı eserinde: “Buraya kadar Mevlâna'mızın vâsfında söylediğim sözler, ancak idrâk gözümün çerçevesine sığabilen bir hakikat nurunun aydınlattığı vasıfların ifadesidir. Yoksa Mevlâna, şu şiirinde söylediği gibi bizim övme derecemizden çok üstündür:

‘Bizim için ne söylerseniz o söylediğiniz şey, siz kendinizsiniz.

Sen bizim vâsfımızda daha yükseslere bak, çünkü biz ondan daha yükseğiz, üstünüz’¹⁵¹

Mithat Baharî aşağıdaki şiiriyle Mevlânâ sevgisini bir kez daha anlatır.

MEVLÂNÂ'YA HAYRANIM

Nedir o merd-i ilâhi, o nûru pâk-i samed

O yâr-ı cân-ı Muhammed, o şehriyar-ı ebed,

¹⁵⁰ Şimşekler, *a.g.e.*, 10. Mektup, s.76.

¹⁵¹ Beytur, *Mesnevî Gözüyle Mevlânâ*, s. 101-102.

O raz-ı nağme-i Davûd, o nûkte-i kudret,

O nevbahar-ı tecelli, o sırr-ı zat-ı Ahad,

O bî nihaye fazilet, o bî hudûd deha,

O âfitab-ı ilâhî, o saye-i mümted

Arus-ı halce-i lâhût, o nurdan insan...¹⁵²

d)Mevlânâ'nın Eserleri Hakkında

Mithat Baharî Beytur'un Mevlânâ hazretlerinin eserleri hakkındaki görüşlerini özetleyelim:

“Mevlânâ'nın bütün eserlerini –esas itibariyle- Kur'an gibi müteala edebiliriz: Biri aşk, öteki irşattır. Ancak Mesnevi'de irşad nafhalarının, Divan-ı Kebir'de ise aşk nafhalarının feyzi galiptir. Gerek Kur'an-ı Kerim'i okuyanlar gerek Mevlânâ'nın eserlerini okuyanlar, gerektir ki bu her iki yönden his ederek ve zevk alarak mütalaa ve tefekkür etmelidirler.”

Biz bu görüşe katılmamakla birlikte Kur'an-ı Kerim'in evrenselliğine aykırı bulmaktayız. Mithat Baharî Hazretleri, Mevlânâ Hazretlerine duydukların sevginin ziyasından kaynaklandığını düşünmekteyiz.

Mithat Baharî görüşünü Mesnevî'nin Kur'an-ı Kerim'in özü ve özeti şeklinde olduğunu ifade ederek açıklar “Mesnevi gibi beşeri varlığın yetişemeyeceği ihtişam içinde ibdai bir kudretle yazılmış bu derece mükemmel bir kitap daha görmedim. Herhangi cihetten bakarsanız bakınız, Mesnevi bir güneş gibi gözlerinizi kamaştırır. Gerek şiir bakımından, gerek felsefe ve ilahi ilimler bakımından bitmez tükenmez bir hazinedir. Lâhûtî sırları, Kur'an'ın ayetlerini, Peygamberimizin hadislerini bütün şiir ve ahenk içinde aşk zemzemeleriyle bu kadar, icazi bir kudretle tatlı tatlı

¹⁵² Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.57.

açıklayan beyan tarzı daha olamaz. Kur'a'nın özü olması itibariyle Mesnevi, Kur'an gibidir"¹⁵³

Mesnevî'ye övgü olarak yazdığı beyti verelim:

“Mesnevî oldu senin nazm-ı kitâp-ı aşkın
Nûrlar dalgalanır cûşîş-i efkârından.”¹⁵⁴

e) Mithat Baharî Beytur'a Göre Mevlânâ'nın Felsefesi

Mithat Baharî Beytur'un Mevlânâ'nın Felsefesini, Mesnevî Gözüyle Mevlânâ Şiirleri, Aşk ve Felsefesi adlı eserinden görüşlerini maddeler halinde şöyle özetleyebiliriz:

1- Mithat Baharî Beytur, Mevlânâ'nın felsefesinin başkalarından etkilenmemiş, özgün bir felsefe olduğunu savunur.

“Bazıları Mevlâna'nın felsefesini şuna buna benzetiyorlar. Güya Mevlâna'nın Felsefesi, onların felsefesi gibiymiş. Ben bu sözlere bu benzetişlere gülerim... Mevlâna'nın Felsefesi gene Mevlâna'nın kendi felsefesidir.”¹⁵⁵

2- Mithat Baharî Beytur bu felsefeyi vahye dayandır.

“Vahye dayanır” vahye dayanan Mevlâna Felsefesi, gene kendinden başlar.”¹⁵⁶
Ona göre Mevlânâ eserlerini İlahî ilham ile hazırlamıştır. Ayrıca Mevlânâ kapasite bakımından pek çok insandan daha yüksektir. Hatta “Onun felsefesini doğuran dimağ peygamber dimağı gibidir.”¹⁵⁷ der.

¹⁵³ Beytur, *Mesnevî Gözüyle Mevlânâ*, s. 30.

¹⁵⁴ Şimşekler, *a.g.e.*, 10. Mektup, s. 77.

¹⁵⁵ Beytur, *Mesnevî Gözüyle Mevlâna*, s. 17.

¹⁵⁶ Beytur, *a.g.e.*, s. 14.

¹⁵⁷ Beytur *a.g.e.*, s. 15.

3- Baharî Beytur, Mevlânâ'nın felsefesinin anlaşılmasının çok güç olduğunu söyler. Mevlânâ'yı anlayabilmek için onun gibi düşünmek gerekir. "Felsefesini hakkıyla anlayabilmek için, onun nurundan bir ışık ister."¹⁵⁸

4- Mithat Baharî Beytur, Mevlânâ'nın felsefesinin insanları hidayete ulaştırdığını vurgular. "O ikrar edenin Hakka ulaştırır, inkâr edeni saptırtır."¹⁵⁹ Herkes Mevlânâ'nın felsefesinde kendi niyetine göre nasiplenir.

5- Baharî Beytur, Mevlânâ'nın felsefesini kendi oluşturmadığını ve Hz. Muhammed (sav)'in yardımıyla oluşturduğunu söyler. "Hz. Muhammed'den gelen bir mucizedir."¹⁶⁰ Çünkü Mevlânâ, Hz. Muhammed ile hemdem olmuştur. Zaten Mevlânâ değerini Hz. Peygambere olan bağlılığından almıştır.

6- "Her şeyin asıl hakikati, ezeli ve ebedî varlığı kendinden ve daima var olan zat-ı ahadiyetten gelmiştir."¹⁶¹ diyerek Mithat Baharî Beytur bu felsefenin ilahî kaynaktan beslendiği için daima var olacağını vurgular.

7- Mevlânâ'nın felsefesi "Hakkın esma ve sıfatına, sanat ve kudretine aynadır. Hepsi de Allah'ın nuruyla görünmüştür. Bunların bir kısmında çirkinlik, sapıklık varsa, hepsi de görünüştedir. Surî, ârizidir, hakikatte değildir."¹⁶²

8- Mithat Baharî'ye göre Mevlânâ'nın felsefesine sınır çizilemez.¹⁶³

9- Mithat Baharî Beytur'a göre Mevlâna'nın fikirlerinde öyle nükteler vardır ki mazruf zarfı aşmıştır.¹⁶⁴

¹⁵⁸ Beytur, *Mesnevi Gözüyle Mevlâna*, s.15.

¹⁵⁹ Beytur, *a.g.e.*, s.15.

¹⁶⁰ Beytur, *a.g.e.*, s.15.

¹⁶¹ Beytur, *a.g.e.*, s.19.

¹⁶² Beytur, *a.g.e.*, s.19.

¹⁶³ Beytur, *a.g.e.*, s.23.

¹⁶⁴ Beytur, *a.g.e.*, s.25.

Özet olarak Mithat Baharî'ye göre Mevlânâ Felsefesinin esası İlâhî aşktır.

f) Mithat Baharî Beytur Kendi Değerini Hz. Mevlânâ'dan Kaynaklandığını İfade Ederdi

Mithat Baharî Hazretleri çevresindeki insanların kendilerine yaptığı iltifatları, sözlerindeki Mevlânâ esintilerine bağlardı. “Mevlânâ'nın en küçük bir uru şeb-çereğ-i hakikattir. Bütün karanlıkları aydınlatır. Sözlerimde her cümlelerimde, sizin ruhunuzun, o rûh-ı necîbinizin kıymetli takdirlerini celb eden güzellik, işte o nurun reşehât-ı tenvîridir.”¹⁶⁵

Sözleri ve şiirleri sanki kendi ağzından çıkmıyor da Mevlânâ'nınmış gibi benzerlik taşırdı. Belki de sevenin sevdiği ile hâllenmesiydi bu: “Bence hiç kıymeti olmayan sözüme mânevî bir kıymet veren de budur. Çünkü Mevlânâ'mızın kullandığı tabirlerden bazı iktibasları kucaklamıştır.”¹⁶⁶

Mevlânâ'ya olan sevgisini üçüncü bölümde anlattık ama bu hayranlık o denli ileriye ki kişilik özelliği olarak da vermeyi uygun gördük. Konuya bir şiiriyle açıklık getirelim:

MEVLÂNÂ'YA HAYRANIM

Nedir o merd-i ilâhi, o nûru pâk-i samed

O yâr-ı cân-ı Muhammed, o şehriyar-ı ebed,

O raz-ı nağme-i Davûd, o nûkte-i kudret,

O nevbahar-ı tecelli, o sırr-ı zat-ı Ahad,

O bî nihaye fazilet, o bî hudûd deha,

¹⁶⁵ Şimşek, *Pir Aşkına*, 1. Mektup, s.61.

¹⁶⁶ Şimşek, *a.g.e.*, 30. Mektup, s.138.

O âfitab-ı ilâhi, o saye-i mümted

Arus-ı halce-i lâhût, o nurdan insan.¹⁶⁷

Mithat Baharî Mevlânâ'nın Türbesi hakkında şu sözleri söylemiştir “ O Yeşil Kubbe değil, lâhutîyyet âleminin kubbe şeklinde görünen yeşil semâsıdır. O Yeşil Kubbe değil, Allah'ın gerilmiş rahmet kanadı; Allah'ın, gözleri aydınlatan vuslat harîmidir. O kubbe zemin değil, semâyâya işlenmiş. Zemin o kubbesiyle göklere, cennete karşı nâz ederse yeridir, yükselirse haklıdır. O kubbe içinde ışıldayan nuru: “Âsmân fark eylemez Mevlâ mı, Mevlânâ mıdır?”¹⁶⁸

g)Mevlevî Eserlerin Basımı ve Tanıtılması İçin Çaba Gösterdi

Mithat Baharî yakın dostu Feridun Nafiz Uzluk'un Mektûbat-ı Mevlânâ adlı eseri yayınlanınca duygularını şöyle paylaşır:

“ Himmetiniz, hizmetiniz meşkûr olsun, var olunuz. Bu suretle benimde bir arzumı yerine getirmiş oldunuz. Bilirsiniz ki bunda on-on iki sene evvel Mevlevî eserleri bastırmaya teşebbüs etmiş ve bu teşebbüste hayli uğraşmışım. Demek ki o teşebbüs kabule mazhar olmuş kişisizin gibi en sevdiğim bir kardeşim bu işi başarmaya muvaffak oldu.”¹⁶⁹

Mithat Baharî Beytur Beyefendinin babasından kalma bir evi varmış o evi 120 altına satıp. Yarısıyla Risâle-i Sipehsâlâr tercümesini bastırmış “Bu baba yadigarı maldan bize bir şey kalmadı ama çok şey kaldı: Risâle-i Sipehsâlâr tercümesi,

¹⁶⁷ Beytur, *Mihrab-ı Aşk*, s.57.

¹⁶⁸ Şimşekler, *Pir Aşkına*, 47. Mektup, s.204.

¹⁶⁹ Şimşekler, *a.g.e.*, 51. Mektup, s.216.

Mevlânâ'ya hizmet şerefî, yârân ve ihvânın kıymetli muhabbet ve teveccühleri. Bu hizmetimden çok memnunum müteşekkirim.”¹⁷⁰

Mithat Baharî Beytur Hazretleri sadece kendi ülkesinde değil dünya genelinde yapılan çalışmaları takip eder, elinden gelen desteği sunardı. Edebi şahsiyeti bölümünde değineceğimiz üzere batı dünyasında Mevlânâ'yı tanıtan Prof. Alleine Reynold Nicholson'u ülkemizde Mithat Baharî tanıtmıştır.¹⁷¹

Mithat Baharî Beytur, Mevleviliğe hizmet edenleri çok severdi: “Biz Mevlânâ'nın âşıkları, hayranları, meftûn-i kemâlâtlarının gönüllerinde sizin gibi temiz yürekli, temiz alınlı, asil bir merd-i pürhimmetin sevgisi daima mis gibi tütüyor, buram buram yükseliyor.”¹⁷²

Mevlevîleri şu sözleriyle ifade eder: “Mevleviler nezaketin bir timsalidirler. Yemeleri, içmeleri, sohbetleri, âyînleri Mevlânâ'dan gelen bir feyzin semeresiyledir ki sevimli bambaşka bir hususiyet, bir nezaket taşır”¹⁷³

Mithat Baharî Beytur tüm yaşamı boyunca bağlı bulunduğu Mevleviye Tarikatına ve Mevlevîlere sevgi ile bağlandı.

¹⁷⁰ Şimşekler, *a.g.e.*, 23. Mektup, s.108.

¹⁷¹ Mithat Baharî, Prof. Alleine Reynold Nicholson ile bir süre mektuplaşmışlardır. Bu mektuplardan biri ekler bölümünde verilmiştir.

¹⁷² Şimşekler, *a.g.e.*, 24. Mektup, s.110.

¹⁷³ Şimşekler, *a.g.e.*, 67. Mektup, s.272.

ÖZET

Mithat Baharî Beytur, Osmanlı Devleti'nin son döneminde, 1878 yılında İstanbul'un Eyüp semtindeki Taşlıburun Sa'diye Dergâhı'nda dünyaya geldi. Cumhuriyet döneminin en zor yıllarında yaşayan Mithat Baharî Hazretleri ilkeli, hassas, duyarlı ve nazik tabiatlı şair bir mutasavvıftır.

Mithat Baharî Beytur, tekke ve zaviyelerin kapatılmasının ardından "Canlandırma Dönemi" olarak bilinen Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra Mevlevî kültürünün yeniden yaygınlaştırılmasında katkısı büyüktür. Doksan yılı aşan yaşamında Hazreti Mevlânâ ve Mevleviliğin tanıtılıp sevdirmesi ve harf devrimiyle neredeyse unutulmaya terk edilecek eserleri yeni nesiller için gün yüzüne çıkartılmasında etkili olmuştur.

Tezimizin birinci bölümünde belirttiğimiz gibi Mithat Baharî Beytur küçük yaşta babasını kaybedince dedesi Sâdi şeyhi Süleyman Efendi'nin yanında büyüdü. Dedesi Sâdi şeyhi olmasına rağmen bütün çocukluğu İstanbul'da en son açılan mevlvîhane olan Bahariye Mevlvîhane'sinde geçen Mithat Baharî tasavvuf kültürüyle yetişti.

Mithat Baharî Hazretlerinin tasavvuf anlayışlarının oluşmasında katkısı bulunan hocalarına kısaca değinecek olursak: Mesnevi'yi ilk başta Bahariye Mevlvîhanesi şeyhi ve devrin çok mümtaz bir şahsiyeti olan Hüseyin Fahreddin Dede Efendi (1853-1911)'den okudu. Hüseyin Fahrettin Dede, babası Beşiktaş Mevlvîhanesi şeyhi olan Hasan Nazif Dede'nin (1278/1861) yılında vefatı üzerine şeyh tayin edilmiştir.

Mithat Baharî, Hüseyin Fahrettin Dede'nin yanında Bahariye Mevlvîhânesi'nde çile çıkarıp semazen oldu. Fahrettin Dede'nin yönlendirmesiyle Eyüp semtindeki Nakşî şeyhi Hüsametdin Dede'den Mesnevî derslerini tamamladı.

“Devrin Fuzulî”si denilen İstanbul Darülfunun müderrislerinden Hüseyin Avni Bey’den (ö. 1954) Edebiyat ve Arapça dersleri almıştır. Bunların yanı sıra Sahîh-i Buhârî hafızı Kürt Sa’îd Efendi’den hadis ve Arapça, Gâlip Bey’den edebiyat dersi aldı. Mustafa Râfet Efendi’den Farsça, Muhammed Sâ’id Efendi’den ayrıca Edebiyat tahsili yaptı ve Arapçayı tamamladı. Mithat Baharî’yi çok seven Muhammed Sâ’id Efendi’nin kızı Fatıma Fitnat Hanımefendi (ö. 1959) ile evlendi. Destina ve Mutahhara adlarında iki kızları dünyaya geldi.

Midhat Bahari Beytur Mevlvî terbiyesini Bahariye Mevlevihânesi gibi dev bir ilim, kültür ve ilâhî aşk yuvasında; Hüseyin Fahreddin Dede Efendi gibi eşine az rastlanır bir mürşidin elinde yetişmiştir. Mithat Baharî Allah aşkında yok olmuş, aşkı Mevlâna ile yakmış, kendisini onda eritmiş, onunla bir olmuş, Şeriat-ı Muhammediye’den bir an ayrılmamış, rind ve bütün bu vasıfları kendisinde toplayabilmiş ender insanlardandır. Mesnevîhan icazetini ise Hatûniye Şeyhi Hüsam Efendi’den almıştır.

Mithat Baharî Hazretleri, 1916 yılında Konyada Mevlâna Dergâhı’nda Mevlvî tarikatının şeyhi Mehmed Veled İzbudak Efendi (ö.1950) tarafından Kasımpaşa Mevlevihânesi Mesnevihan’lığına tayin edildi. Dergâhlar kapatıldığında Kasımpaşa Mevlevihânesi Mesnevihan’ı idi.

Midhat Bahari Beytur 1924’de son Konya postnişini Abdulhalim Çelebi (ö.1925)’den destar alıp Mevlvî Şeyhi rütbesini kazanmıştır. Kendileri Konya Makam Çelebisi Abdülhalim Çelebi’nin elinde destar giymiş son Mevlvî şeyhi olması sebebiyle oldukça önemli bir şahsiyettir. Mithat Baharî Hazretleri, Mevlevîler arasında “Son Mevlvî Şeyhi” olarak tanındı ve saygı gördü.

Midhat Bahârî, bir yıl sonra Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması Kanunun sonucunda devlet ile mücadeleye girmede. Kendi ifadesiyle “Ulul emre itaat gereklidir” diyerek irşat görevine yakın çevresindekilerle devam etti. Sohbet ve

irşat görevlerine küçük gruplarla devam etti. Cumartesi ve Çarşamba günleri genel sohbetler verdi. Bu sohbetlerde genellikle Divan-ı Kebir ve Mesnevî okunur ayrıca tasavvufî hayat hakkında bilgiler verilirdi. Mithat Baharî Beytur tasavvufta bilmekten çok yaşamak üzerine dururdu. “İllaki yaşamak, illaki yaşamak” derdi. Bilinen bilgilerin hayata geçirilmediği takdirde anlamsız ve sadece hamallık olacağını ifade ederdi. “Okuduğunu yaşamıyorsa eksiktir” derdi.

Mithat Baharî Beytur küçük yaşlarda yazmaya başladığı şiir ve nesirlerini daha lise yıllarında çeşitli dergi ve gazetelerde yayınlanmaya başladı. Mithat Baharî Beytur şiir ve nesirlerinde, Servet-i Funûncuların dilini andıran ağır ve sanatlı bir dile sahipti. Nesir ve şiirlerinde, “Mithat Bahârî”, “Hüsâmî”, “Nurizâde Mithat”, “Mithat Bahârî Hüsâmî” gibi imzalar kullanmıştır.

Mithat Baharî Hazretleri, Harf Devrimine çok üzüldü. Bu durumu zaman zaman öğrencileriyle paylaşıp Osmanlı Devleti’nden kalma koskoca bir medeniyete nasıl kıyıldığını ifade ederdi. Çünkü bu devrim ile âlim olan zâtlar yeni alfabe ile bir günde câhil olmuşlardı. Mithat Baharî zaman zaman sahafları dolaşır atalarının mirasına sahip çıkardı. Kütüphaneleri dolaşır, kültürümüzde önemli yeri olan bazı eserlerin tercümeleri için çevresindeki aydınları teşvik ederdi.

Mithat Baharî Beytur kendini hiçbir zaman bir şair olarak görmedi. Yaradılıştaki şiire olan meylin önüne geçemediği için yazdığını ifade etti. Bu meyli ona Allahu Teala’nın verdiği bir hediye gözüyle baktı.

Tezimizin ikinci bölümünde yer verdiğimiz gibi Mithat Baharî Beytur ilham kaynağını kendi dilinden şöyle anlatır: “Mevlâna’nın vahiy kanatlarıyla lâhûtiyet göklerinde uçan şiirlerini okudukça, bu şiirlerin gönlüme verdiği feyiz safhaları, âb-ı hayat serpintileri, şiirlerimde mutlaka bir hayatîyet deminin, bir ilham nûrunun dalgalanmasına yardım edeceğine kani idim.” Mevlânâ’nın bütün eserlerine hakimdi ve Mevlânâ’yı Pîri sayardı.

Mithat Baharî Hazretleri çevresindeki insanların kendilerine yaptığı iltifatları, sözlerindeki Mevlânâ esintilerine bağlardı. Sözleri ve şiirleri sanki kendi ağzından çıkmıyor da Mevlânâ'nınmış gibi benzerlik taşırdı.

Mithat Baharî'nin kişiliğinin belki de en belirgin özelliği aşkıdır, Rabbine olan aşkı, Resulüne olan aşkı, Hz. Ali'ye olan aşkı, Ehl-i Beyte olan aşkı ve Hz. Mevlânâ'ya olan aşkı... Tüm hayatını bu gerçeklikle yaşadı.

Mithat Baharî Beytur her şeye Rabbinden bir hediye gözüyle bakardı. Gördüğünü güzel gözle, güzele yönelen gönülle yorumlardı. Baktığı her şeyde esere değil de müessere odaklıydı. Mithat Baharî Beytur az ve öz konuşurdu. Gereksiz ve anlamsız sözler kullanmazlardı. Disiplinliydi yoldan ve tarikattan asla taviz vermezdi.

Midhat Baharî'ye göre tevhit, Allah'ın kudretini ve sanatını idrak edip, sevinç ve üzüntünün, varlıkla yokluğun, dünya ve ahretin insan gözünde aynı olmasıdır. Tevhidin alameti, Allah vezninde hakikati ve değeri olmayan bir şeye kıymet verilmemesidir. Çünkü tek gerçek olan Allahu Teala'dır. O'nun dışındaki her şey boş ve anlamsızdır.

Vahdet-i vücud'da bütün mevcutların, Allah'ın isim ve sıfatlarının tezahürü olarak görürdü. Ona göre Allah'ın her sıfatı bir varlıkta tecelli eder, tek ve mutlak varlık olan Allah, bütün mevcutların aslıdır. Allah'ın Zâtı değişmez ancak tecellileri değişir. İşte O'nun değişik tecellileri, kâinattaki varlıkları meydana getirir. Bu âlemde gördüğümüz varlıklar, hep hakikati gösteren birer hayal, birer gölgedir. "Her gölge, her hayal kendi aslının değeriyle ölçülür" derdi.

Mithat Baharî Beytur Hz. Muhammed (sav)'i çok severdi ve onun her yönüne gerçekten hayrandı. Tezimizin üçüncü bölümünde yer verdiğimiz Hz. Muhammed ile ilgili düşüncesi şöyledir: "Hz. Muhammed'de hiç kimseye nasip olmayan eşsiz bir maneviyat vardı. Bu muhteşem maneviyatla beraber sureti de

birleştirmişti... O Hak'ta tamamen mahvolmuştu. O, Allah'ın visal şarabını durmadan içer içer fakat kanmazdı. Mest idi fakat ayıktı. Şarabı zatındandı, zatın kendinden ve kendi hakikatinden fışkırırdı. O, bir kadehti, fakat cihana sığmayan bir kadeh... Allah kadehi, visal kadehi, zat kadehiydi. O, mekânda görünen lâmekân kadehiydi. O, beşeriyette görünen bir nihayetsizlikti; nihayetsizlik içinde bir beşeriyetti. O bütün peygamberlerin feyzini, nurunu kemalini fazlasıyla zatinde toplamış, Hakkın seçkin bir şaheseri, canlı bir hüsn-i mutlak heykeli idi. O, ilâhi bir kumandandı. O, ilâhi bir sultandı.”

Mithat Baharî Beytur, Hz. Peygambere olan sevgisinden dolayı Hz. Ali ve Ehl-i Beyt'i de çok severdi. Eserlerinde bu sevgiye bol bol yer verip onlar için şiirler yazardı. Bazıları bu sevgiyi abartılı bulup kendilerine Alevi mezhepli diyecek kadar ileri gitmişlerdir.

Tezimizin üçüncü bölümünde Ehl-i Beyt sevgisini ve Alevilik iddialarına yer vermiştik. Konuya kısaca değinecek olursak Mithat Baharî Hazretleri Ehl-i Beyt sevgisinin sebebini şöyle anlatıyor:“Allah-ü Teâlâ Kur'an-ı Kerim'inde Şûrâ suresinin 23 üncü ayetinde buyuruyor ki: 'Peygamberim de ki: Benim tebliğ-i risalet etmekteki hizmetimden, müjdelerimden ötürü sizden bir ücret istemiyorum. Yalnız yakınlarıma sevgi istiyorum.'¹ ayeti gereğince bu sevginin her müslümanda olması gerektiğini vurguluyorlardı.

Mithat Baharî Beytur Beyefendi'yi yakından tanıyan Kadri Yetiş Dede bu durumu şöyle açıklıyor: “Kendiler Ehl-i Sünnet vel Cemeat'tir fakat Alevî meşreplidir. Hz. Ali ve Ehl-i Beyt sevgisinden dolayı “Alevîyyim” der. Ancak bu günkü Alevilik mezhebiyle ilgisi yoktur. Şiirlerinde çok derin Hz. Ali sevgisi vardır. Hatta Mihrab-ı Aşk'ta Hz. Ali için bir bölüm bile vardır. Mithat Baharî dua ederken önce Ehl-i Beyte ta'zim, Hz. Peygamber (sav) ta'zim ve Yüce Allah'a hürmetle yönelmemizi tavsiye ederlerdi. Ehl-i Beyti anmanın duanın kabulü için gerekli olduğunu söylerdi.

¹ 42/23: “De ki: Ben buna (yaptığım tebliğ görevine) karşılık sizden yakınlık ve dostluk bağları içinde doğan sevgiden başka bir şey istemiyorum.”

Mithat Baharî Beytur'a göre; aşk Allahu Teala'nın ismi, Hz. Muhammed (sav)'in ise cismi idi. Bu yüzden Mithat Baharî Hz. Peygamberi çok sevdi. Ona göre yeryüzünde ve gökyüzünde en büyük âşık ise Hz. Muhammed'di.

Mithat Baharî Beytur'a göre Allahu Teala'ya ulaşmanın yolu aşktan geçer. Öyle ki, âşıktır aşk Halık'a.... Aşk, öyle ilâhî bir ağaçtır ki, kökü, dalları ne yere, ne de arşa dayanır. Aşk ağacının kökü ebedde, dalları ezeldedir. Baharî Hazretlerinin ifade ettiği gibi maksat Allahu Teala'nın sonsuzluk yurdunda cemaline kavuşmaktır, bu dünya ise bahanedir.

Mithat Baharî Beytur nefsi sadece kötülük vesilesi olarak görmez, ona göre nefis bir binektir. Sürücüsü iyi kullanırsa kişiyi Rabbine ulaştırır. Önemli olma ise dünya ve nefsin gayrı meşru isteklerinden uzak durmaktır.

Mithat Baharî Beytur daha önce ifade ettiğimiz gibi semâyı şöyle tanımlar: “Semâ; musiki seslerinin, elest derneğinde, Hakk'ın: “Ben Rabbiniz değil miyim?” hitabındaki zevki andıran hatırasıyla gönülde coşan aşk heyecanlarının verdiği bir harekettir.” Ona göre semâ aslında insanlık tarihi kadar eskidir ve ruhun doğal bir eğilimidir. Semâ bir ibadettir, semânın gösteri olarak yapılmasını doğru bulmazdı.

Mithat Baharî semânın temelini Hz. Muhammed (sa.)'e dayandırır. Hz. Peygamber zamanında insanların kavrayışlarındaki eksiklikler nedeniyle Hz. Muhammed (sav) semâ yaptırmamıştır. Konunun daha iyi anlaşılması için üçüncü bölümde yer olan Mithat Baharî'nin sözlerine yer verelim: “Mevlânâ bu umdeleri Hz. Muhammed'in ruhundan aldı. Hz. Muhammed İslamın başlangıcında temkin gösterdi, ruhundaki bu hakikatlerin hepsini apaçık belirtmedi. İstediklerine ve kabiliyet gördüklerine, Muhammedî nazarıyla hakikat şarabını içirdiler. “ Bu görüşün İslam dininin evrensellik anlayışına uymadığı için katılmamaktayız.

Mithat Baharî maneviyat önderleri olan şeyhlere çok önem verir, babalarımızdan ileri tutmamız gerektiğini söylerdi. Ona göre biyolojik babalar maddiyatı, şeyhler ise maneviyatı şekillendirirdi.

Mithat Baharî Beytur, Hazreti Mevlânâ'yı çok severdi, çünkü Mevlânâ Hz. Muhammed'in büyüklük haşmetini, her türlü meziyet ve faziletteki ferdiyetini bütün eserlerinde, sözlerinde aşk ve hayranlıkla belirtti. Kur'an'ın özünü meydana koydu. Kendini tamamen Cenab-ı Ahmed'in varlığında yok etmişti. Bu sebeple Mevlânâ'nın vasıfları idrake sığmaz ve insanlar Mevlânâ'yı sadece kendi kapasitelerince sevebilirlerdi.

Mithat Baharî Beytur'un Mevlânâ ve eserleriyle ilgili görüşlerini daha önce zikrettiğimiz şu sözleriyle anlatabiliriz: "Mevlânâ'nın bütün eserlerini – esas itibarıyla- Kur'an gibi müteala edebiliriz: Biri aşk, öteki irşattır. Ancak Mesnevi'de irşad nafhalarının, Divan-ı Kebir'de ise aşk nafhalarının feyzi galiptir. Gerek Kur'an-ı Kerim'i okuyanlar gerek Mevlânâ'nın eserlerini okuyanlar, gerektir ki bu her iki yönden his ederek ve zevk alarak mütalaa ve tefekkür etmelidirler."

Mithat Baharî Beytur Hazretleri tüm hayatını İlahî aşka adadı. Daima öğrenme ve öğretme azminde oldu. Hakk için halka hizmet etti. Öyle ki seksenli yaşlarda öğrencilerine Mevlânâ'yı sevdirmek ve tanıtmak için İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nde bir buçuk sene Farsça öğretmenliği yaptı.

Mithat Baharî Beytur Hazretleri 11 Temmuz 1971 de hayata gözlerini yumup Rabbine kavuştu. Cenaze namazı Galip Paşa Camii'nde büyük bir kalabalıkla kılındı. Oradan Sahra-ı Cedid Kabristanına götürülüp, Kani Karaca Beyefendi'nin Kur'an-ı Kerim okuyuşlarıyla Hanımı Fatma Fitnat Hanımefendi'nin yanında sırlandı. Pek çokları tarafından sevilen ender şahsiyet için duayı da Sâdi Şeyhi duahan Raşid Beyefendi yapmıştır. Törene

sevenlerinden oluşan büyük bir kalabalık katılmıştır. Ancak bu kadar kalabalığın katıldığı tören gazete ve mecmualara geçmemiştir.

şu anda İstanbul Sahrâ-yı Cedid mezarlığında yatıyor. Kabri şerifleri Ekler bölümünde yer almaktadır.

SONUÇ

Tezimizdeki ana amacımız bakımından temel noktamız Mithat Baharî Beytur'un şair kimliğinin yanında onun tasavvufî yönüyle araştırarak, bir eser halinde ortaya koymak olmuştur.

Mithat Baharî Beytur yaşadığı dönemde Hz. Mevlânâ'nın şair kimliğinin yanında tasavvufî yönünü vurgulamıştır. Eserlerinin tamamında Mevlânâ'yı doğru tanıtmak için emek sarf etmiştir. Mevlânâ'nın felsefesinin iyi anlaşılması için uğraşmıştır.

Yeni nesillere Mevlevî kültürünü tanıtmak ve sevdirmek için tüm gayretini ortaya koymuştur. Bu kültürün sarsılmaz temellerini gün yüzüne çıkarmıştır.

Mithat Baharî Beytur gerek sohbetleri gerekse eserleriyle atalarımızın mirasına sahip çıkmıştır. Bu mirası tanıtmak için hem kendisi hem de çevresindeki ilim erbabına eserlerin tercümesi için gerekli gayreti sarf etmiştir. Bu yönüyle tarihimizdeki önemli şahsiyetler arasında yer almıştır.

Mithat Baharî Beytur'un eserlerindeki parıldayan ruhaniyeti ve günümüze yansıttığı mümtaz hali ele alırken duyduğumuz hazzı ifade etmeyi bir borç telakki ediyoruz. Ayrıca yaşadığı muhit ve döneme yaptığı katkıları tespit ederek arz etmiş olmak bizim için kıvanç vesilesi olmuştur.

Bu vesileyle Mithat Baharî Beytur'u bir kez daha rahmetle anıyoruz. Allah (cc) ondan razı olsun.

Kendilerine duyduğumuz saygı ve sevginin ifadesi olarak, Mithat Baharî Beytur'un Münacat-ı Mevlânâ adlı eserinin Giriş Bölümünü tezimizin sonucuna son söz olarak eklemek isteriz:

“ Rahman ve Rahim olan Allah'ın ismiyle başlarım.”

1- Allah'ım! Sen selâmetisin, selâmet Sen'den gelir, selâmet Sana döner. Rabbimiz! Bizi selâmınla dirilt, Sen'in sarayına, Sen'in o selâmet sarayına girmemizi müyesser et. Rabbimiz! Sen selâm ve selâmetinle mübârek oldun ve yüceldin. Ey celâl ve ikram sahibi! Hamd ve senâ Sana'dır, Sana mahsustur.

2- Ey bütün ibadetler Sen'in için olan Rabb'im! Sen her noksan ve kusurdan münezzehsin. Sen'in yüce şânına yaraşır kulluğu, yerine getiremedik.

3- Ey güzellik ve ululukla, Rahman ve Rahim sıfatlarıyla muttasıf olan ve öylece de bilinen Rabbim! Sen her noksan ve kusurdan münezzehsin. Sen'i tam hakikatinle ve şânına yaraşır bir irfanla bilemedik.

4- İbâdet ve marifetullaha beni muvaffak eden Allah'a hamd ederim. Kusurlarımdan dolayı da Allah'tan mağfiret dilerim.

5- Allah'tan başka mabut olmadığına ve O'nun tek ve ortaksız bulunduğuna, şehâdet ederim. Hazreti Muhammed'in Allah'ın peygamberi ve kulu olduğuna da şehâdet ederim.

6- Allah'tan başka mâbud yoktur. Mülk O'nundur, hamd O'nadır, diriltir öldürür. O, daima diridir ölmez. Her hayır O'nun elindedir. O, her şeyi yapmaya kadirdir.

7- Allah'tan başka mâbud yoktur. Nimet O'nundur. Karşılıksız ihsân eden O'dur. O'nun yüksek şânına en güzel vasıflarla övülmek yaraşır.

8- Allah'tan başka mâbud yoktur. Kadim, ezelî, ebedî birliğin sâhibidir.

9- Allah'tan başka mâbud yoktur. Biz yalnız O'na ibadet ederiz. İman ve ibadetimizde hâlis ve samimiyiz kâfirler beğenmeseler de...

10- Allah'ım! Sen'in verdiğine, mânî yoktur. Sen'in men ettiğine, veren yoktur. Sen'in hükmüne karşı duran yoktur. Sen'in saptırdığına, doğru yolu gösteren yoktur. Sen'in doğru yol gösterdiğini, saptıran yoktur. Sen'in hükmettiğin şeyi bozan yoktur. Sen'den feyz, nasip ve muvaffakiyet olmadıkça zengine zenginliği ve büyüklüğü fayda vermez.

11- Allah'ın ismiyle başlarım. O, öyle bir Allah'tır ki; O'nun ismiyle, O'na sığınarak ihlâs ile yapılan bir işte yerdeki ve gökteki herhangi bir şey ziyan vermez. O, pek iyi işiten ve pek iyi bilendir.

12- Nefsimin ve dinimin üzerine Allah'ın ismini anarım. Çoluk çocuğum ve malım üzerine Allah'ın ismini anarım. Rabb'im Allah bana ihsân ettiği şeyler üzerine Allah'ın ismini anarım. O'na hiçbir şeyi ortak tutmam. Benim korktuğum ve çekindiğim şeylerden, Allah-ü Teâlâ daha güçlüdür, kuvvetli ve kudretlidir. Allah'ım! Sen'in yardım ettiğin kimse, aziz oldu. Sen'in vasıf ve senân, azim oldu. Sen'in isimlerin kudsî ve âli oldu. Sen'den başka Tanrı yoktur.

13- Allah'ım ben nefsimin şerrinden, başkalarının şerrinden, inatçı zorba kişilerin şerrinden, gâyet âsi her şeytanın şerrinden Sana sığınırım.

14- Hakikatte benim dostum O, Allah'tır ki Kur'an kitabını indirdi. O iyi kullarına dost olur.

15- Peygamber'im! Eğer o münkirler sana imandan yüz çevirirlerse onlara de ki: "Allah'ım bana yeter. Ondan başka mâbud yoktur. Ben O'na güvendim. O büyük tahtın Rabbi'dir ve yaratıcısıdır."

16- Allah'tan başka mâbud yoktur. O yumuşak huylu ve cömerttir.

17- Allah-ü Teâlâyı bütün noksanlardan tenzih ederim. O büyük tahtın Rabbi'dir ve yaratıcısıdır.

18- Bütün hamd-ü senâ, âlemlerin Rabbi olan Allah'adır.

19- Allah'tan başka mâbud yoktur. O varlığında yalnızdır, ortağı yoktur. Sıfatlarında tek, zâtında eşsizdir, birdir ferttir, herkes O'na muhtaç, O kimseye muhtaç değildir. O, öyle bir Rabb'dir ki kendine çoluk çocuk tutmamıştır, bundan müstağnidir.

20- Bir sözü işitmek diğer bir sözü işitmekten kendini alıkoymayan Allah'ım! Her dili bilen ve her dili anlayan mâbudum! Bize affının serinliğini ve mağfiretinin tatlılığını tattır.¹(Amin)

¹Beytur, Mithat Baharî, *Münâcat-i Mevlâna*, Tan Gazetesi ve Matbaası, İstanbul 1963, ss.7-12.

KAYNAKÇA

- Albayrak, Sadık, *Son Devir Osmanlı Uleması*, Zafer Matb., İstanbul 1980.
- Altıntaş, Hayrani, *Tasavvuf Tarihi*, A.Ü.İ.F Yayınları, Ankara 1991.
- Anonim, *Osmanlı Ansiklopedisi*, İz Yay., İstanbul 1996.
- Anonim, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergah Yay., İstanbul 1997.
- Anonim, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, Cem Yay., İstanbul 1992.
- Anonim, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 1988.
- Aşkar, Mustafa, *Tasavvuf Tarihi Literatürü*, İz Yay., İstanbul 2006.
- Aynî, Mehmet Ali, *İslam Tasavvuf Tarihi*, Akabe Yay., İstanbul 1985.
- Baltacı, Cahid, *Tasavvuf Lügatı*, Elif Neş., İstanbul 1981.
- Bardakçı, Mehmet Necmettin, *Tasavvuf*, Fakülte Kitabevi, İsparta 2000.
- Beytur, Mithat Baharî, *Mihrab-ı Aşk*, Sulhi Garan Mat., İstanbul 1964.
- Beytur, Mithat Baharî, *Destegül*, Sabat Matbaası, İstanbul 1967.
- Beytur, Mithat Baharî, *Münâcat-ı Mevlâna*, Tan gazetesi ve Matbaası, İstanbul 1963.
- Beytur, Mithat Baharî, *Rûh-i Kur'an'dan Bir Sâhife-i Nûr*, İstanbul 1926.
- Beytur, Mithat Baharî, *Risâle-i Sipehsâlâr Tercümesi*, İstanbul 1331.
- Beytur, Mithat Baharî, *Sünbülîstan Şerhi*, Dersaadet Mat., 1325.
- Beytur, Mithat Baharî, *Divan-ı Kebir'den Seçme Şiirler I-III c.*, MEB. Yay. İstanbul 1989.
- Beytur, Mithat Baharî, *Mesnevi Gözüyle Mevlâna Şiirleri, Aşk ve Felsefesi*, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul 1965.
- Bolay, Süleyman Hayri, *Felsefe Doktrinler Sözlüğü*, Ötüken Yay., İstanbul 1979.
- Can, Şefik, *Mesnevi Hikayeleri*, Ötüken Neş., İstanbul 2003.
- Can, Şefik, *Mesnevî Tercümesi*, c.I-II, Ötüken Neş., İstanbul 1997.
- Cebecioğlu, Ethem, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Rehber Yayıncılık, Ankara 1997.
- Cebecioğlu, Ethem, *Hacı Bayram Veli ve tasavvuf Anlayışı*, Muradiye Kültür Vakfı Yay., Ankara 1994.

- Cizre, Abdullah, Mevlânâ Celâleddin Anadolu'ya Süleyman Paşa'dan Önce Gelmişti, *Mevlânâ ile İlgili Yazılardan Seçmeler*, M. E. Basımevi, İstanbul 1994.
- Celâledin-i Rûmî, *Mesnevî*, çev. Veled İzbulak, M.E.Basımevi, İstanbul 1960.
- Çubukçu, İbrahim Agâh, *Ahlak Tarihinde Görüşler*, A.Ü.İ.F., Ankara 1994.
- Doğrul, Öner Rıza, *İslamiyetin Geliştirdiği Tasavvuf*, İstanbul 1948.
- Eraydın, Selçuk, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, Marmara Ün. Yay., İstanbul 2004.
- Gazâli, *Kimya-yı Saadet*, çev: Faruk Meyan, İstanbul, 1979.
- Gölpınarlı, Abdülbâki, *Mevlânâ Celâleddin*, İstanbul 1985.
- Gölpınarlı, Abdülbâki, *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevilik*, İnkılâp Yay., İstanbul 2006.
- Gözütok, *Şahsiyet Eğitimi*, Seha Neş., İstanbul 1996.
- Güllüce, Hüseyin, *Kur'an Tefsiri Açısından Mesnevî*, Ötüken, İstanbul 1994.
- Güngör Erol, *İslam Tasavvufunun Meseleleri*, Ötüken Yay., İstanbul 1991.
- Gündüz, İrfan, *Osmanlılarda Devlet Tekke Münasebetleri*, Seha Neş., İstanbul 1991.
- Hökelekli, Hayati, *Din Psikolojisi*, T.D.V. Yay., Ankara 1996.
- İbn Haldun, *Şifau's-Sâil*, Haz. Süleyman Uludağ, Dergah Yay., İstanbul 1984.
- İbn Haldun, *Mukaddime*, M.E. Basımevi, İstanbul 1984.
- İmam Rabbânî, *Mektûbât-ı Rabbânî*, Çev. Abdülkadir Akçiçek, Çile Yay., İstanbul 1997.
- İz, Mahir, *Tasavvuf*, Kitabevi Yay., İstanbul 1990.
- İpekten, Haluk-İsen Mustafa, *Basılı Dîvanlar Kataloğu*, Akçağ Yay., Ankara 1997.
- Kara, Mustafa, *Din ve Sanat Açısından Tekkeler ve Zaviyeler*, Dergah Yay., İstanbul 1980.
- Kara, Mustafa, *Tarikatlar ve Tasavvuf Tarihi*, Dergah Yay., İstanbul 1995.
- Kılıç, Mahmut Erol, *Sufî ve Şiir*, Sufi Kitap, İstanbul 2011.
- Kuşeyrî, Abdülkerim, *Kuşeyrî Risalesi*, Hazırlayan: Süleyman Uludağ, 3. Baskı, İstanbul 1991.
- Köprülü, Ali Fuat, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ankara 1981.
- Küçük, Sezai, *Mevleviliğin Son Yüzyılı*, Vefa Yay., İstanbul 2007.

- Küçük, Hülya, *Tasavvufa Giriş*, Dem Yay., İstanbul 2011.
- Mevlânâ Celâleddin, *Dîvân-ı Kebîr*, haz. Abdülbâki Gölpınarlı, Kültür Bakanlığı Yay., Eskişehir Trz.
- Mevlânâ Celâleddin, *Fihi Ma Fih*, Çev. Abdülbâki Gölpınarlı, Remzi Kitabevi, İstanbul 1959.
- Ocak, Ahmet Yaşar, *Türk Sufiliğine Bakışlar*, İletişim Yay., İstanbul 1996.
- Ocak, Ahmet Yaşar, *Veysel Karanî ve Üveysilik*, Dergah Yay. İstanbul 1982.
- Olgun, Tahir, *Çilehane Mektupları*, Haz. Cemal Kurnaz- Gülgün Erişen, Akçağ Yay., Ankara 1995.
- Önder, Mehmet, *Gönüller Sultanı Mevlânâ*, Dönmez Yay., Ankara trz.,
- Önder, Mehmet, *Türkiye Müzeleri*, Türkiye İş Bankası Yay., Ankara 1992.
- Önder, Mehmet, *Mevlânâ Hayatı, Eserleri*, Tercüman Yay., İstanbul trz.
- Özdamar, Mustafa, *Yaman Dede*, Marifet Yay., İstanbul 1994.
- Özköse, Kadir, *Anadolu Tasavvuf Önderleri*, Ensar Yay., Konya 2008.
- Öztürk, Yaşar Nuri, *Kur'an ve Sünnete Göre Tasavvuf*, Yeni Boyut Yay. İstanbul 1990.
- Pakalın, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, M.E. Basımevi, İstanbul 1983.
- Pala, İskender, *Divan Şiiri Sözlüğü*, Akçağ Yay., Ankara 1995.
- Ramazanoğlu, Mahmut Sami, *Musâhabe VI*, Erkam Yay., İstanbul 1985.
- Rıza Tevfik (Bölükbaşı), *Serâb-ı Ömrüm*, M. Fikri Matbaası, Lefkoşe, 1934.
- Risale-i Sipehsalar, *Mevlânâ ve Etrafindakiler*, çev. Tahsin Yazıcı, Tercüman Yay., İstanbul 1977.
- Sarı, Mevlüt, *Arapça Türkçe Lügat*, Bahar Yay., İstanbul trz.
- Selvi, Dilaver, *Kur'an ve Tasavvuf*, Şule Yay., İstanbul 1997.
- Selçuk Üniversitesi X. Millî Mevlâna Kongresi Tebliğler Dergisi, c.II.
- Şafak, Yakup, *Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Bütün Eserleri*, Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Konya 2004.
- Şapolyo, *Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi*, Türkiye Yay., İstanbul trz.
- Şâhidî, İbrahim, *Gülşen-i Tevhit*, çev. Mithat Baharî Beytur , Aka ve İnkilâp Kitapevleri, İstanbul 1967.

- Şemseddin, Sami, *Kamûs-ı Türkî*, Çağrı Yay., İstanbul 1999.
- Topçu, Nureddin, *Mevlânâ ve Tasavvuf*, Dergah Yay., İstanbul 1998.
- Topbaş, Osman Nuri, *İmandan İhsana Tasavvuf*, Erkam Yay., İstanbul 2009.
- Türer, Osman, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf Tarihi*, Seha Neşriyat, İstanbul 1995.
- Uludağ, Süleyman, *Kuşeyrî Risalesi*, Dergah Yay., İstanbul 2003.
- Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Kabakcı Yay., İstanbul 2001.
- Ülken, Hilmi Ziya, *Türk Tefekkür Tarihi*, Matbaa-i Ebuzziya, İstanbul 1933.
- Ünal, Ali, *Kuran'da Temel Kavramlar*, Beyan Yay. İstanbul, 1986.
- Vassaf, Hüseyin, *Sefîne-i Evliya*, çev. Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz, Seha Neş., Ankara 1985.
- Yakıt, İsmail, *Batı Düşüncesi ve Mevlânâ*, Ötüken Yay., İstanbul 1993.
- Yardım, Ali, *Mesnevî Hadisleri*, Kayseri, 1970, basılmamış doktora tezi.
- Yetik, Erhan, *Tarikatlar ve Dînî Hayat*, Samsun 1996.
- Yılmaz, Hasan Kamil, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlatlar*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2000.
- Yılmaz, Kamil, *Osmanlı Sultanları ve Mutasavvıflar*, Maveria Yay., İstanbul 2002.
- Yılmaz, Hasan Kamil, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*, Ensar Neşriyat, İstanbul 1994.
- Yüce, Abdülhakim, *Razi'nin Tefsirinde Tasavvuf*, Çağlayan Yay. İzmir 1996.

MAKALELER

- Artıran, Nur, “Ben Sizin Aşkınızın Âşığıyım”, Keşkül Dergisi, Kasım 2008.
- Asaf, Halet Çelebi, “Mevlevilerde Ayin ve Semâ” Türk Yurdu No:253-254, Şubat 1956, ss.602-616.
- Aydın, Mehmet S., “İkbal'in Eserlerinde Mevlânâ”, Vedat Genç, *Mevlânâ ile İlgili Yazılardan Seçmeler*, M.E. Basımevi, İstanbul 1994.
- Beytur, Mithat Baharî, “Mevlânâ Kimdir? Mevlânâ'nın Bir Şiiri”, Konya Halkevi Mevlânâ Özel Sayısı.

Beytur, Mithat Baharî, “*Mevlânâ Efendimiz*”, Mevlânâ Yıllığı, Turizm Derneği, Konya 1963.

Beytur, Mithat Baharî, “*Mevlânâ Aşk ve Şefkat Timsalidir*”, Mevlânâ Güldestesi, Konya 1964.

Beytur, Mithat Baharî, “*Mevlevî Tarihine Kaynak Yazıların Yüce Önderi Sultan Veled*”, Mevlânâ Güldestesi, Turizm Derneği, Konya 1964.

Beytur, Mithat Baharî, “*Nahl-ı Tecelli*”, Mevlânâ Güldestesi, Konya 1967.

Cebecioğlu, Ethem, “*Prof. Nicholson’un Kronolojik Esaslı Tasavvuf Tarifleri*” AÜİF Dergisi, c.XXIX, Ankara 1987, ss.387-406.

Çelebi, Asaf Halet, “*Mevlânâ’nın Edebî Hüviyeti*”, Mevlânâ ile İlgili Yazılardan Seçmeler, M.E. Basımevi, İstanbul 1994.

Çetin, Atilla, “*İstanbul’daki Tekke, Zaviye ve Hankâhlar hakkında 1199 Tarihli Önemli Bir Vesika*” S.XIII, 1981, ss.583-590.

Çubukçu, İ. Agah, “*Mevlânâ ve Felsefesi*”, AÜİF Dergisi, c.VIII, Ankara 1961, ss.99-108.

Gündüz, İrfan, “*Tanzimat Sonrasında Tekke Faaliyetleri*” İlim-Sanat Dergisi, S.V, İstanbul 1985, ss.45-48.

Merhaba Gazetesi, “*Mevlevî Mektupları*”, Akademik Sayfalar, M. Necati Elgin Özel Sayısı.

Turnalı, Bilgin- Ersin Yücel, “*İstanbul’daki Bazı Tekkelerin Yerlerine Dair Bir araştırma*”, Vakıflar Dergisi, S.XVIII, Ankara 1984, ss.142-160.

بسم الله الرحمن الرحيم

حمدی حده ظلم الجلال اولان بر احمده مخصوصه درک آنک هوبت جلالی تصاویر عقلین میرا و کنای غیر ممدود غیم النوال اولان بر سنده مختصه درک آنک کمال الوهیتی کیفیت او همدان مراد . بر مدد که کرچه حقیقت انسانی به سبب تأدیپ ابطرا ایل اوج علوبدن حواس و شهوات حبشه تزلزل پیوردی . فقط او حقیقت تکرار تداوا کنیدی و تکییل جذبه سی ایل سلسیل معرفت چاینه طریق احسان ایلیدی و نوع انسانی سائر مخلوقات و باده کافه موجودات اوزرنه . لند خلفا الانسان فی احسن تقویم » تشریف ایل ایل ممتاز ایدوب ، و سورکه فاحش سورکه . نقشیه مزین قیلدی و نوع انسان آره سندن فک الوهیت شوسی و مای ربوبیت بخوسی اولان انبیای » یادود اناجماتک حلیفه فی الارض فاحکم بین الناس » آیت کریمه مصداق مینقده نبوت و خلافت ناج و تختیه مزین و شرف ایلیدی و آن ترک کونالری شیر معرفت و حکمت پرورده ایدوب حقایق ازل و دقایق پزلیدن آگاه قیلدی . و هنرین و عسره نهایت غوایت و بحرهای سلاط و قیداسته گرفتار اولان کروهک ساحل رنده و نجات ایلیدی و مسوئاری و حیات سرمدیدن بهره مند اوله نری ایچون او ذوات شود مصفاة صحف ربانی و آیت سبطانی احسان پیوردی و سلاط انبیا دن سیدالمرسلین و خاتم البین و واسطه عند الاولین و الاخرین و رحمة العالمین خود مصطفی سلاله علیه و سلم اقدمزی جمیع انبیاء مقدم و پیشواسی و خاتم قیلدی و جمیع کالای مسیح ازلده کافه انبا علیهم السلام حضرتک مطبته احسان و جمیع کالای کذک صبح ازلده فخر کائنات علیه افضل التحیات اقدمز حضرت ربیک ذات پاکک طرندده تعجیب پیوروب خاتم نبوتی آنک اعمل شریعه طاعتی . تهکم حضرت مولانا قدس سره اقدمز پیوردر .

« شعر »

ای کرده خاکبای تو یا عرش همدری ختم مست بر کمال توجهم پیوری
در معرض ظهور ذکر داز علو قدر با آفتاب سایه شسبت براری
باد صباست میان خدمت ترا دیدی چراغ را که دهد باد پیوری
دریای عز داشته غواص چربیل کوه کلام حق وزبان توجسوه ری

« ترجمه »

ای خاکبای عرش ایل همسراک ایلین ختم نبوت اولدی کلاک مهرلین
علو شکر ایلهمدی جابجکاه ری مهر منبرله ایلیدی سایهک براری
باد صبا جهادیکه ایلیدی مساوت هیچ بر چراغ ایلیدی بریل عبادت
چربیل بحر علمسک ایلدی برکهر ری کوه کلام حقدی زانکده جوهری
ظهور نبوت وجود رسول الله ایل نهایت پورندیدن اعظم و اجل مظاهر اولان
فخر عالم اقدمزک مظهری دائرة رسالتده خلاصه جود اولان نقطه وجودی
مختوم ایلدی . تهکم پیورنددر :

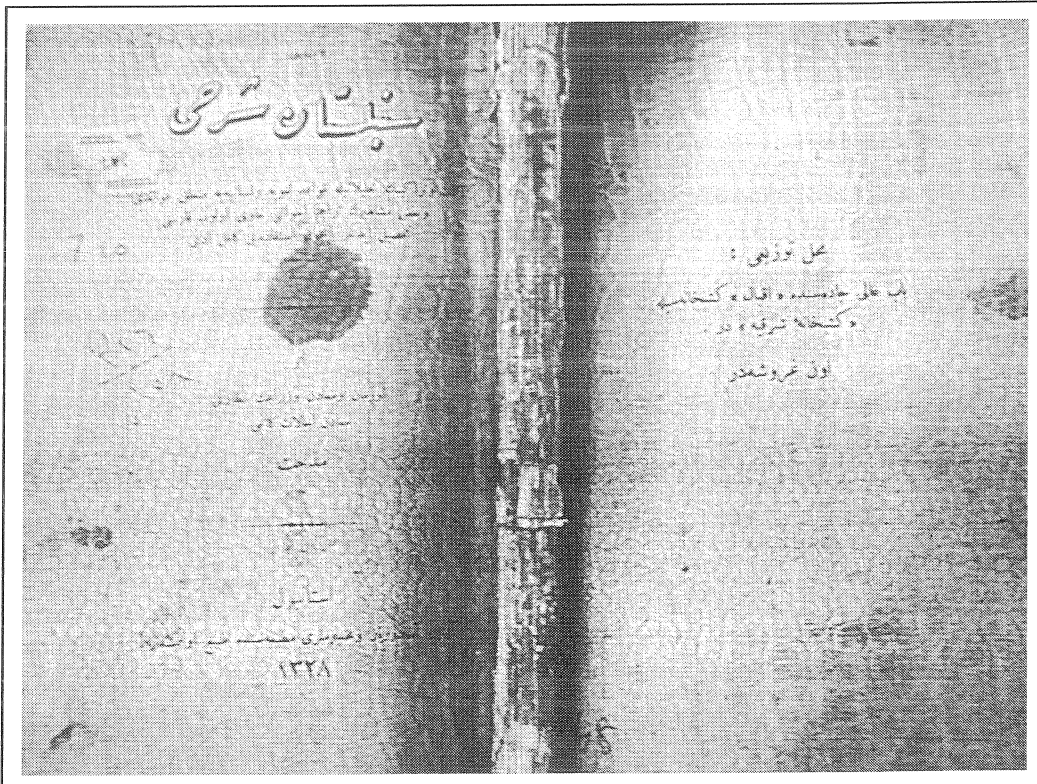
« شعر »

لطف خدای چه کالات خاقی را یک چیز کرد و داد بدو نام مصطفی

« ترجمه »

خلفک بشون کالاری اطف حق آلوب برتی قیابده و بردی آکا نام مصطفی
اصحاب و ابرار و اولیا و اختیار رضوان الله علیهم اجمعین . حضراتی انظار
و آن نری کنیدی دارا اماننده ، الا ان اولیاء الله لا خوف علیهم و لا هم یخزنون ،
نفسیه معن و محفوظ ایدوب وجود مبارکری سبب تکمیل نفوس ناقصان
ایلیدی و اللریه شمع هدای و بردی . تهکم حلی الله علیه و سلم اقدمز حضرت نری
پیوردر . « احمای کالنجوم زیم اقدمز اقدمز . ناکه » السعید من سعادتی
بطن امده ککنجه صبح ازلده قم قدریکه هر یکدیکه ناصرترین و رف سعادتی ایلدی
و طفرای دولت سرمدی چکلیش ایسه جنسیت الطبیات لطیفین حسیله شبد یاده
آنره بالانیا فانی جهاتدن کجوب و پیوروس فی صدور الناس اولان غولان طبعتدن

Ruh-i kur'an'dan bir sahife-i Nûr

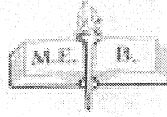

Sünbülîstân Şerhî

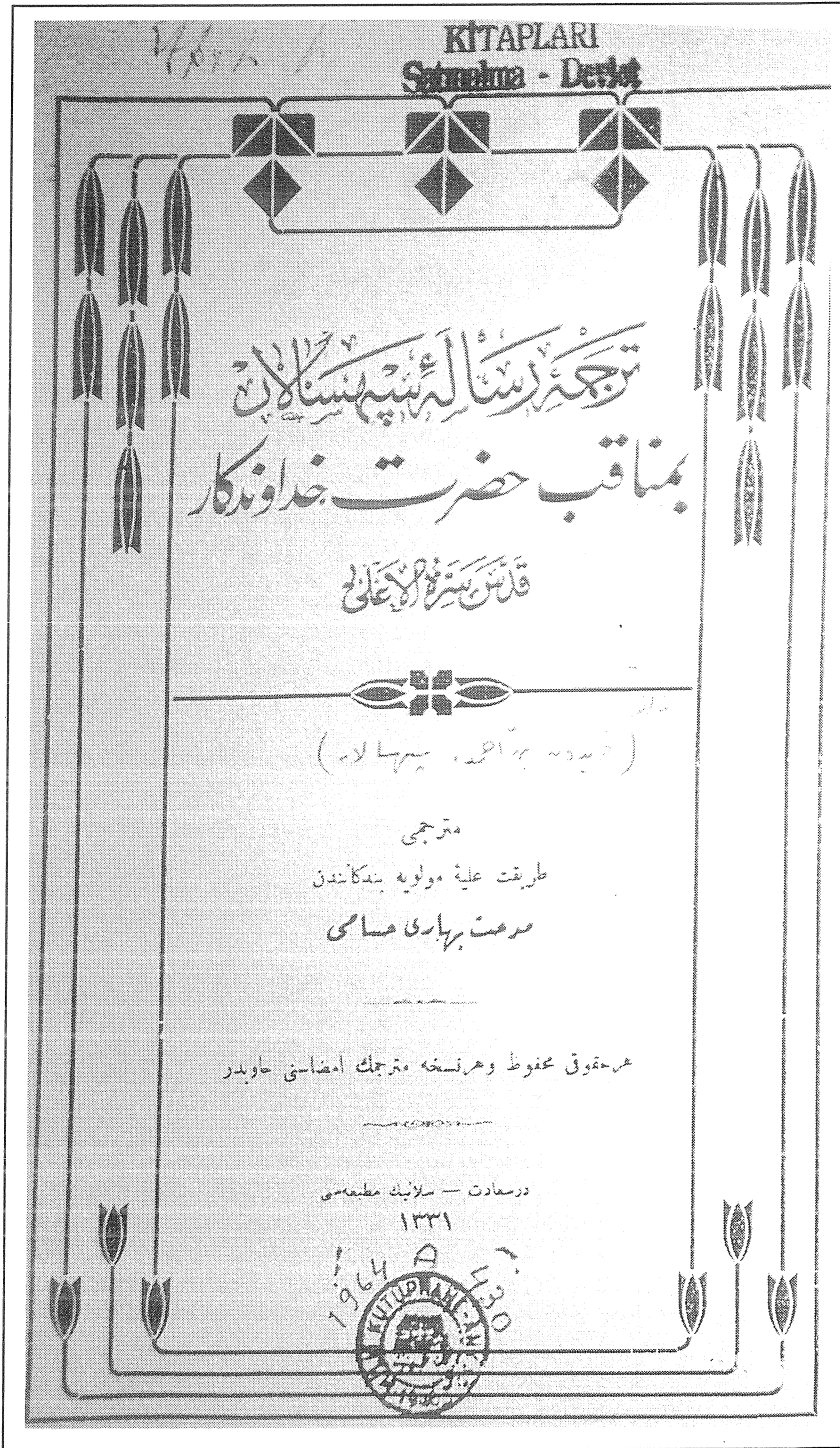
MEVLANA

DİVAN'I-KEBİRDEN
SEÇME ŞİİRLER
II

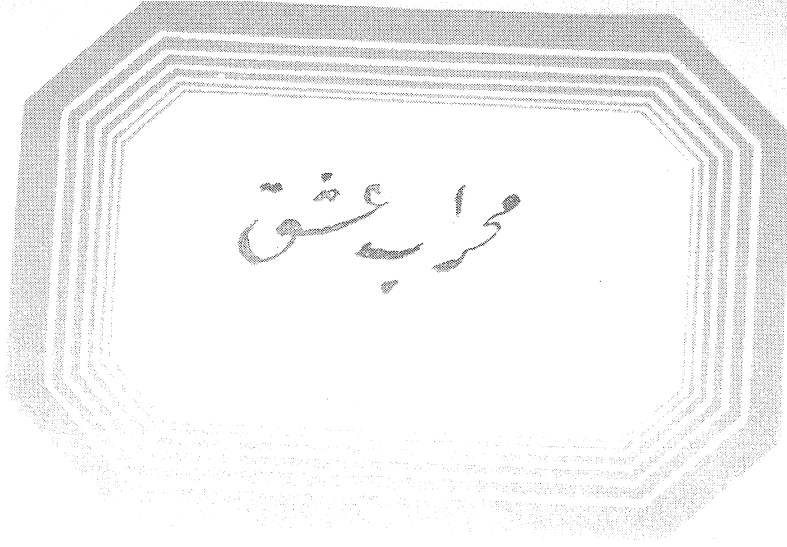
Ceviren:
Baharî BEYTUR

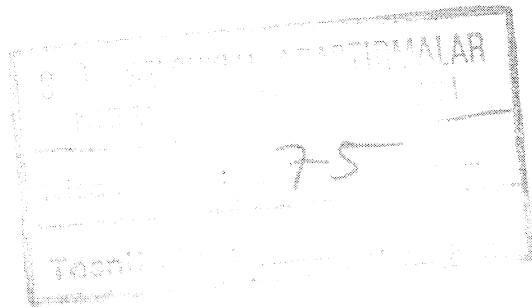
Divan-ı Kebir'den Seçme şiirler

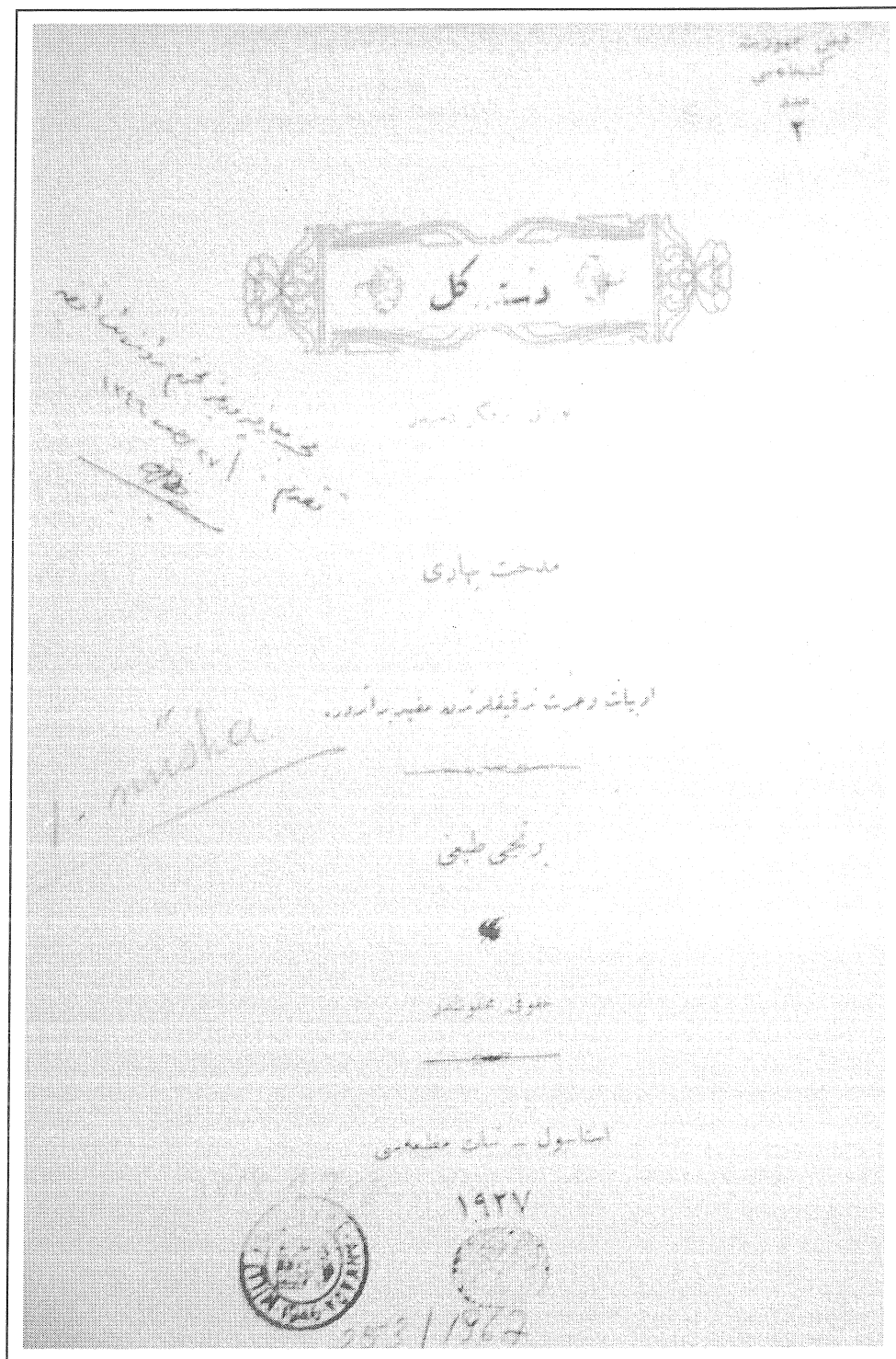
Risâle-i Sipehsâlâr Tercümesi

محراب عشق

Mihrab-ı Aşk'ın orijinal el yazması

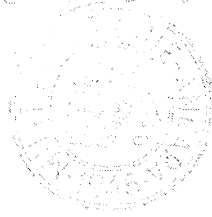
MÜNACAT - İ MEVLÂNA

*İzmir ve İstanbul
Aygün*

Tercüme eden:

Mithat Bahari BEYTUR

1363 AD 3794

. 2310075925

2822-63

İstanbul — 1963

MİHRAB-I AŞK

Midhat Baharî Beytur

Sulhi Garan Matbaası Koll: Şti.
Nuruosmaniye Cad. No. 64 — İstanbul

2310083552

Mesnevi Gözüyle

M E V L Â N A

Şiirleri, Aşk ve Felsefesi

BU KİTAP,

Kur'andan ve Mesneviden anlayabildiğim
bazı hakikatların tahlili ve
tefekkürü bir muhassalaandır.

Mihdat Bahari Beytur

SULHİ GARAN MATBAASI
Nuruosmaniye Cad. No. 64
İstanbul - 1965

2829

GÜLSEREN İNBAHİD

MİDHAT
PAİLAR
BEYTUR

İNKILAP YAKA
KİTAP EVLERİ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سایه بختی و لیدی در میان اسرار احمدی آن بود که ^۱ حضرت وادیم
 را سوارم و تینم سلطان الطیار العارفین مولانا جلال الحق را دین محمد
 محمدن الحسین البختی کظم الله ذکراه و در شوق خود قصرای اولیای کد شسته ^۲ از فنا به بران
 ذکر کرده است و کرامات و مقامات ایشان را بیان فرمود و عرض
 از قصرای ایشان کرامات و مقامات خود بود و آنرا آن اولیای که
 محمد و محمد ص و محمدن او بودند مثل سلطان الواعظین سید
 سلطان الدین محقق التمدد و سلطان المشرقین شمس الدین
 التبریزی و قطب الاقطاب صلاح الدین و کوب قنوی و ربه الاویا و السالک
 جلی صام الدین حسین ردا عن ربک قنوی قد سئنا الله بسلامهم اهل خود ^۳ عظمه الله
 احوال ایشان را بر سطح قصرای پیشینیان را آنجا درج کرد چنانکه
 فرموده است - قنوی -

خوشت آن باشد که حجت بران کفر آید در جمیع دیکرات ^۴ افغانه
 لیک چون بعضی آن آیین و سیر که خود مصدوقه بهای - فهم کنند
 و غرض او را بدانند و این شوق مقامات و کرامات حضرت
 و احوال صاحبانش که محمد و محمد او بودند - بین -

مقصود عظم آدم آمد مقصود آدم آن رس آمد
 شرح کرده شد تا مطالعه کنند و استهمان را معلوم شود که آن
 احوال او در میان او بوده است و کنی دیگر آنست که آنجه ^۵ قد سئنا الله

تأشیه و کانه ازین به بود زیرا چون فهم که این احوال همانند و صافست که
 در قصرای ایشان فرموده است معلوم کنند که مقصود از احوال خود و صاحبان
 بوده است ^۶

Y93 İbtidânâme
(Sultan Velâd)

منسوخ المصنف في ديوانه
المطبع المجلد في ديوانه
١٩٤٩-١٤٥٨

ابتدائاً سلطان ولد

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SELÇUKLU ARAŞTIRMALARI MERKEZİ
No : 4-93

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SELÇUKLU ARAŞTIRMALARI MERKEZİ
No : 4-93

21 2002

اولوعارف چای منقبداری

تألیف و تصنیف
شیخ الحدیث مولانا
محمد رفیع الدین صاحب

F. N. Uzkul
Ulu Arif Çelebi Menkıbeleri

Ank, 1948

SELCUKLU ARASTIRMALARI
MERKEZİ KUTUPHANESİ
261
TARİHİ

Mektup Defteri

1958

Veled Sebebî Mesnevî
174. Dükân Cildin Hitâm
Santier Defter 4
Türkçe
1958 38 s.

Feridun Nafiz Uzluk'un Mithat Baharî Beyturi'nin gönderilen mektupları sakladığı defteri

حراب عشق

مولانا رومی

« امانه عید محمد له عید عشق و مولانا »

بومرغی یار ایدوب کفتم ،
کوئلده بواولدی شیدی دردم

ای شمی سمای بی مکاشف
ای شقه محمدی حرابی

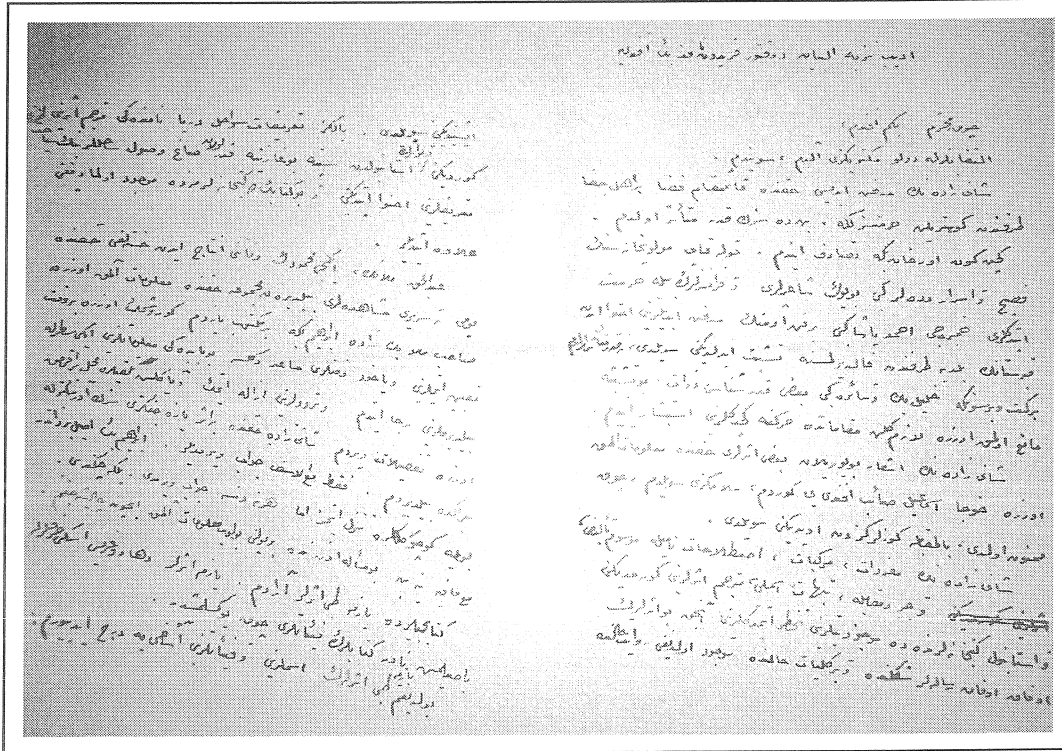
ای شمی ازل خدوع معنی
ای شقه تاب عرشه اعلا ؟

ای شمی ، نیک نیک عجبین ؟
چیرته کوئل هوشلده ...

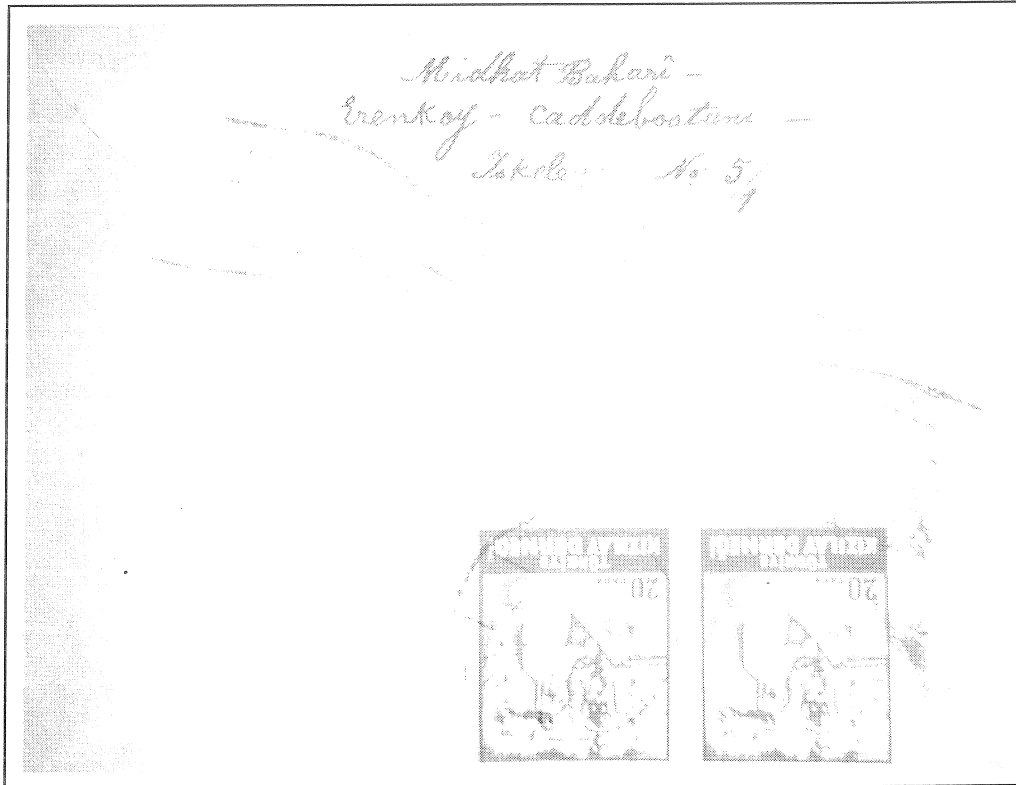
من خرد ، گریه بر کوئلش
تیک تیک ، آمل ، کفله اشک ؟

نوشیده که جلوه که سمار
شقه کاهن خدا خداد ...

Mithat Baharî Beytur'un Feridun Nafiz Uzluk'a gönderdikleri bir mektup

Mithat Baharî Beytur'un Feridun Nafiz Uzluk'a gönderdikleri bir mektubun devamı

Mithat Baharî Beytur'un posta adresleri

مدرحت بهاری

اسی [احمد مدحت] نخلی [بهاری] در . . . استخوانی .
ایکده دله و طبعانه صفاتیه جلوه کاه ارونه خلیج ، بهاری بهار کی سوخ و شن قریم ایدنه عبد بادینه
دوخی لطیف بوستانلر ، بیل اورما بختلر ایچده اورمانه و استخوانلر قریما اهل کورل و کلاه برز قنقار حبیبی اولوب
قیلن ایلر لر طرفه .

ای نوبلر شوه بهاریه سنه
بهاری کورده قرامانه اولور سنه

کی کورله یاد و وصف ارمانه [بهاریه] ده ۱۳۹۵
بهاری ، کورله یی ایلر اولی ریه صورت علاماره مصطفی عالم احمدی حقیقی قشقریه ناسه کایم کرم
محمد نوری افسر .

محمد نوری افسرک دره حقیقی وار ایدی : مصطفی اُفت ، بهار لیلی ، طالع محنه ، احمد مدحت .
ایته مدحت بهاری ، بودور و خجسی اولدنه اهل کورلر .
والدهی عزیزله ده نریه و خجسم برعائیه به منسوبی . آتشی حقیق علی خانم ، بهاریه ده قریما طاشلی برونه
دیکاهلر دخیله نکه نل نجه نه شجسته بولسه اولدنه عرفای سعیده ده شجلیانه افسرک قیری در .
مصطفی بهاری ، یل کویف بریانه ایکنه بابا دونه محرم قالدی . برست آتشی به بری بویوک باباسی شجلیانه
افسرک حیات نه بویودی . بهاری علوی ، دارالفکر سعیده کلینه تحصیل ایدی . بالادیره بویوک برادری افسرک دوزل
ایرغلی لیلی افسرک ایله برکده آنا دولیت یل حیره برلری دولته . حبیبی اعدادی کلینه اورنه تحصیل ایلک ایدنه .
علاماره نفی کده کور و سعید افسرکده علوم غریبه ، ایدانه غالب کده توکل اوسات و سار افسرکده علاماره ده علوم دفعه
لار بری برین ایدی .

عالم حاجی نل دنا تقدیر ایله یار ایلکی افسرکده مؤنویانه قوام طالع افسرکده شیره دیکل ارباب فضلنه دیکر بویوک
برادری مصطفی اُفت افسرکده فارسی ، طرغونه ده بایریم درسی علاماره مدرسی سعیده لیلی افسرکده شیری کسلی ایلک ایدورن
مؤلفه برسی ایدی ؛ و بر طبع معارف شایسته لطیف ایلدی .
علوم شرقی و غربیه ده کی وقت کلیمه بنام [الجوانب] غزله سی صاحبی فارسی افسرکده مستطیانه فضلنه .

52, BATEMAN STREET,
CAMBRIDGE.

July 5. 1937.

Dear Professor Mehmet Ali,

Many thanks for your
kind letter. After I have finished
my commentary on the Mathnawi,
I hope to write a biography of Rumi
which will form part of the final
volume dealing with the poet's
work as a whole. I should like
very much to see the two books
which are to be published in Turkey
this month & gratefully accept your
offer to send them to me as a gift.

Mithat Baharî Beytut'ın şeyhi Hüseyin Fahri Dede

Mithat Baharî Beytur

Mithat Baharî Beytur, kızları Mutahhara ve Destina Hanımlar ve öğrencileri A. Fikri Kökçin

Mithat Baharî Beytur kızı ve öğrencisiyle birlikte

Mithat Baharî Beytur'un Konya ziyaretleri esnasında

